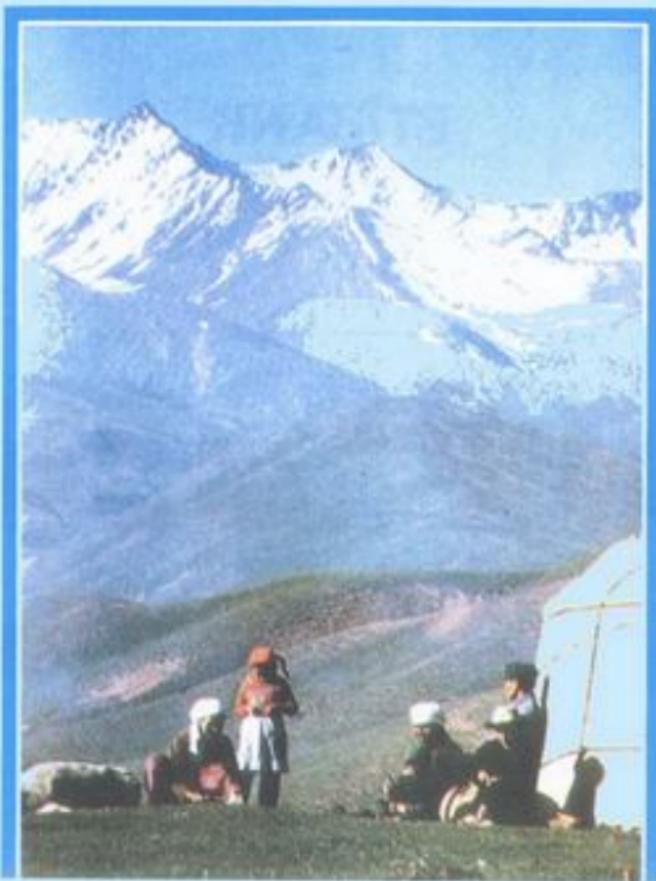

TÜRK YURTLARI

MEVLANA

10 AYLIK DERSGİ

6000 TL

Türkistan Bozkırında Yaşanmış Bir Ruh Seriiveni

TÜRKİSTAN RÜYASI

HAYATI BİCE

BİZİM BÜRO

Internetten Sipariş

<http://www.kitapyurdu.com>

TÜRKİSTAN RÜYASI

... Masmavi gökyüzünün bulutsuz olduğu bir günde, vakit ikindiyi aşın akşamı doğru yaklaşırken, gökyüzünün rengi maviden sarıya, sarıdan turuncuya, turuncudan kızıla dönüştüyordu.

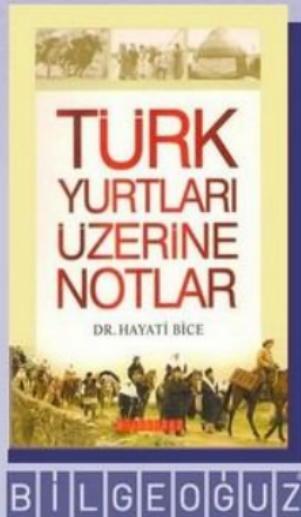
Güneşin sakin batacak kadar alçalduğu saatlerde, bozkırda korkunç bir şırtına kopuyordu.

Şırtınanın bindirmesi ile beraber, toz-dumanla karışıyor ve Hoca Ahmed Yesevi türbesi civarında adeta kıyamet kopuyor; bir kum şırtmasına kapılan insanlar, deliler gibi sağa-sola kaçışıyorlardı.

Bu korkunç manzarayı seyreden Karaçay, bakişlarını Yesevi türbesine doğru çevirdiğinde yedi yüzülden uzun süredir ayakta duran türbenin, kundan bir kalemin eriyip yere yığılmaması gibi, adeta bulunduğu yerde, yerin içine çekildiğini görüyordu...

HAYATI BİCE

"Bütün Türkler Bir Ordu..."

TÜRK
YURTları
ÜZERİNE
NOTLAR

DR. HAYATI BİCE

BİLGEOĞUZ

Internetten Sipariş

<http://www.kitapyurdu.com>

TÜRK YURTları ÜZERİNE NOTLAR

Bu çalışma, Türk yurtları konusunda teşekkür etmiş literatürdeki bir zaafı karşılamak iddiasundadır.

Türk yurtları etrafında özellikle son yıllarda teşekkür eden literatür birikimi, ciddi bir hacme ulaşmakla beraber, konu, bütüncül bir çerçevede değerlendirilmekten uzaktır.

Türkiye'den bakılarak yapılacak bir Türk yurtları incelemesinde tarih kadar kültürün, dil kadar ekonominin, bugünkü ilişkiler kadar yarınkı gelişmelerin de önemi vardır. Bu dikkate alındığında bilim dallarının ayrıntılı analizleri yanında konunun bir bütün olarak ele alındığı çalışmaların da yapılması bir zorunluluktur.

HAYATI BİCE

SELAM İLE...

B

izim için hızla geçen üç aydan sonra ikinci sayımda yine karşınezdayız. Bu sayımızda Türk Yurtları'nın değişik köşelerinden sesler ve yüzler ile sizin biraraya getiriyoruz.

Dergimizdeki ilk yazı değerli ilim adamımız Prof. Dr. Ahmet Biçer Ercilasun'a ait: Türk Yurtları başlıklı yazısında Ercilasun, binlerce yıllık tarihinde bize bir gezinti yapmıştır.

"Türk Dünyası'nın öksüz çocuğu" olarak tanımladığı Kerkük Türkleri'nin bugünden ile ilgili bir yazımı okuyacağınız Dr. Ayhan Beyati'nın fikirlerini ilgi çekici bulacaksınız.

18 MAYIS 1944: Kanın Türkleri'nin anayurtlarından sürgün tarihi olarak biliniyor. 1943-1944 sürgünlere hakkında yazmadan yer alan ve sürgünde ölenlerle ilgili Türkiye'de ilk defa yayınlanan rakamlar, son derece önem taşıyor. Ayrıca bu verilerle birlikte Kırım Türkleri'nin yoldaşlığı Mustafa Abdülcelil Kirimoğlu ile "Vatan = Kurum"da Kemal Çapraz'ın yaptığı röportaj da sunuyoruz.

Dergimizin bu sayısında ilginizi çekeceğimiz iki röportaj daha var: Bu röportajların ikincisi Afganistan'daki mücahid komutanlarından Molla Muhammed Nazar'ın verdiği bilgiler, Afganistan'daki Türklerin durumunu işık tutuyor. Diğer röportajımız ise şu andaki Sovyet yönetimi içerisinde müslümanları temsil eden ve yetkilisi kıldığı olan Türkistan Milleti Muhammed Sadık M. Yusufoğlu ile yapılan ve Kuveyt'te Müctemeh adlı ciddi bir dergide yayınlanan konuşması...

Necmuddin Kübe ile onun sekiz yüz yıl önce dile getirdiği gerçeklerin hizmetinde günümde 'Keşfeden' Battal bilim adamlarından Erich Fromm arasındaki bazı fikri benzerlikleri içeren Tahir Erdogan Sabır'ın yazısı da bu sayımızda.

Dünyada 90 dile çevrilen ünlü Kırgız Türk'i yazar Cengiz Aytmato'ın ülkemizde yayımlanan son kitabı ve Gün Uzar Yüzül Ofur adını taşıyan tıbbi romanın yeni baskısı ve isimde Aytmato'vun eserleri üzerine bir incelemeyi Dr. Hayati Bice yazdı.

Karaçay-Malkar tarihine işık tutan temel kaynakları yayımlamaya devam ediyoruz. Bu bölümde Ufuk Tenkul, Karaçay Malkar tarihinde önemli bir yeri olan "Karça Destans"ını işliyor.

Yayın politikamız hakkındaki bazı hususlara ilişkin açıklamalar dergimizin 18. sayfasında yer almaktadır.

Yaz sayımızda bulupuncaya kadar Allah'a ismarlarız.

BAHAR - 1990
NİSAN/MAYIS/HAZİRAN

TÜRK YURTları

Di Aylık Dergi

SAYI : 2
FİYAT : 6.000 TL (KDV Dahil)

Sahibi
Doğuş Okul Yayıncılar Tic.Ltd.Şti

Yan İşleri Müdürü
YUSUF ÇEBİK

Yayın Yönetimi
HAYATI BCE
UFUK TAYKUL

Yayın Kurulu
SEYYİT AKKAY, MİMERİME AYRULUZ,
MİHMET BOR, NİHMET İTEZ,
NAİMİ ÜZERİK, AİDİN TABAKCI
MAHMUT YILDIZ, ÜSTÜN YILMAZ

İstanbul Temsilcisi
HAMİT KÜÇÜKKUR

Teknik Sonanı
DURMUS HASDEMİR

Baskı
Önder Matbaacılık Ltd.Şti
Tel: 115 94 10 - 118 23 54

Reklam ve Dagitim
Serhat Dangmanlık Aşevirme Prodüksiyon Ltd.Şti

Tel: 324 61 99

Yönetim Yeri

Tıp Fakültesi Caddesi 155/3 0620 ANKARA
Tel: 364 36 75

Yayın Adresi
PK. 101
CEBEK 06100 ANKARA

Özeldeki diğer dergilerde "Yayınlanan
yazılara tıbbi bilgiye "Yayınlanan yazıların
tıbbi bilgiye "Dergide yer alan remzi TÜRK
YURTları adlı makaledeki bilgiyi edininiz.

"Yayınlanan yazıların her türlü sorumluluğu
yazarına aittir."

*Yayın kurulu şunlaştı: gerekli deyiplerle
yayınlaştı.

Above Şartları

Tarif (Tük): Arşap 30 DM
ATO ve Diğer Çarter: 25 \$
Baskı Hizmeti

DURMUS BCE: T.C. İZRAAT BANKASI
ANKARA ALIMZİNCİKA JEDEDE

DM: 30000000 104-7

E: 30106991261-8

Above kurdu: Aja
posta şubesi veya banka makânesi
adresini

posta adresini
gönderilmelidir.

İ C İ N D E K I L E R

- 5
 Türk Yurtları
Prof.Dr. Ahmet Bican Ercilaman
 7
 Türk Dünyasındaki Gelişmeler
 ve İnkıpler
Dr Ayda Beyazlı
 10
 1943-1944
 Kafkasya-Kırım Sürgünlerine İlişkin
 Açıklamalar
 12
 Vatan = Kanım'da Küçüklaşma
 (Cemileğlu ile röportaj)
Kemal Çapraz
 18
 Zorlulu Bırak Açıklama
 19
 Doğu Türkistan Uygur Şii'inden
 Tan Samalları / Abdurrahman Öküz
Aksaray: A. Sekir Turan
 20
 Afganistan Dönerleri
 Cemiyet-i İslami Komisyonu
Molla Muhammed Nezam'dan
 30
 Kafkasya Karacay - Malkar Türkleri Şii'inden
Tüye Ceyn / A. Özden
 31
 Sovyet Nüfusunun Easik Kompozisyonu
 32-33
 Dünyanın Türk Konagaları Toprakları
(Hizan)
 35
 Sovyet Yönetimi'nde 'Resmi İslâm'
 Sovyet Orta Asya (=Türkistan Mîfiâtı)
 Muhammed Sadık M. Yavşoğlu ile Röportaj
 El-Mâcuma'dan Akutran
Hâseyin Korkmaz
 42
 Hikmet
Hoca Ahmed Yesevi
 43
 Necmüddin Kübra - Erich Fromm
Tahir Erdogan Sahin
 49
 Bir Türk Klasiği: Cengiz Aytmatov
Dr Hayati Bice
 56
 Karacay-Malkar Tarihinde Karça
Ufuk Tavşal

KAPAK:
 Doğu Türkistan
 Dağıları
 Bölgesinden Bir
 Görünüm:
 Kazak Türkleri
 Obasarı

VATAN =
KIRIM
 Mücadelesi
 Sürüyor.
 Cemileğlu:
 "Hedef
 Halkımız
 Kırı'da
 Toplanır ve
 Milli
 Cumhuriyetimiz
 Kılmaktır."

S.12

AFGANİSTAN:
 10 Yıllık Cihadın
 Ardından Oraya
 Çıkan Yenil
 Gelişmeler ve
 Afganistan
 Türkleri'nin
 Geleceği İlişkin
 Fizileri

S.20

TÜRK YURLARI

Prof.Dr. Ahmet B.ERCİLASUN

Millettan önce ve sonraki ilk yüzyıllarda, Moğolistan işlerinden Uralların başına doğru uzanan geniş bozkırarda, at üzerinde gidiş gelen, binlerce hayvanlık koyun ve at sürülerini otlatan, zaman zaman gümüşlerindeki yerleştik devletlere aksar yapan, zaman aynı aynı boyalar halinde dağlık yaşayan, zaman da bir boyalar federasyonu halinde birleşen çok harçetlik bir kavim yapıyordu. Millitan önceki ikinci binden bu kavmin macerası hakkında pek fazla malumatımız yoktur; birinci binin ilk yarısında Karadeniz'in kuzeyinde Uralınn doğusuna doğru uzanan Sakha İmparatorluğu içinde yer aldığına, hatta bu imparatorluğun hâkim unsuru meydana getirdiklerini tahmin ediyoruz. Yine bu çağlaeda Kafkasların kuzeyinde ve Ural eteklerinde Hint-Avrupa kavimleriyle, biraz daha kuzeyde Fin-Ugror kavimleriyle minasebetle bulunduklarını düşünebiliriz. Güneyde ise Iran'la temasydılar. Şehnâme'deki Iran-Turşus anıtları ve Türk kaynaklarında da yer alan Alp Er Tonga ejbaezi bu devrin izlerini taşır. Buna göre Türkleris Hazar'ın ikisi tarafından, hem Azerbaycan, hem de Mâverâneñehr istikametlerinden Iran'ı sikayetlerini ve Ceyhan'a kadar dayanıklarını anlayabiliyoruz.

Türklerin çok erken çağlarında, bozkır kışının gündeinde de yurt tutusakları gösteren emareler vardır. Beger medeniyetinin başlı kabul edilen Mecopotamyada medeniyetini kuran Sümerlerin dili, ne Hint-Avrupa, ne de Sami dillerine gitmektedir. Sümerce yapı bakımından, Türkçe gibi eklemeli (aglîsinas) bir dildi. Üstelik Sümerde Türkçe ile aynı olan pek çok kelime bulunmaktadır. O halde Sümerler ya Türklerle akraba idiler, ya da çok eski çağlarda, millettan önce üçüncü, dördüncü binlerde Türklerle temas eumiglerdi. Bu da Türklerin daha o çağlaeda On Asya'ya, hiç olmaza Mâverâneñehr'ın kadar geldiklerini gösterir. Anadolu'nun eski kavimleri Hititlerin, Friglerin, Iyonsuların Hint-Avrupa kavimleri olduğu bilinmektedir. Fakat Hititlerden sonra Ona Anadoluda yapanın Hattiler, M.O. birinci binin ortalarına doğru Doğu Anadoluda yapanlar da Türkler gibi eklemeli dil kullanıyorlardı. Batıller, Hint-Avrupa ve Sami dilleriley birleştiremedikleri Sâmer, Hatti, Urartu gibi diller iپia "Aryâni" veya "Eski Anadolu" abîlerini kullanmaktadır. O halde eklemeli dil konusun kavimlerin daha M.O. üçüncü binden, Anadolu'da bulunduğu anlaşıılır. Ancak üçüncü binin sonunda Hititler, Anadoluda Hint-Avrupa kavimleri görürler. Hititlerin Anadoluya doğadan geldikleri sanılmaktadır. Anadoluya bandan gelen ilk Hint-Avrupa kavimleri, Frigler ve Iyonyalılar ancak M.O. 1200'lere buraları ulaşmışlardır.

Dîvân Lugati't-Türk'e yer alan *Sü destanı*, M.O. 330'larda Türklerin Mâverâneñehr'ile oturduklarını göstermektedir. Bu tarihte Mâverâneñehr'ile gelen ikinci orduların Türklerin sikayetlerin Altay dağlarına çekilmelerine şube olduktan *Sü destanı*dan öğreniyoruz. Ancak yine bu destan, 22 Oğuz boyu ile 2 Halâç boyunu doğuya çekilmeyip eski yurtlarında kaldıklarını belâtiyor. *Sü destanı* bize öğrenmiş bir önemli husus daha var: *Mosso'dan (Mete'den)* 120-130 yıl önce Oğuz boyları mevcuttu. Bu boyalar da Oğuz Kağan'ın çocuklarından türedigine göre Oğuz Kağan, Mosso'dan yüzlerce, hatta binlece yıl önce yaşamış olmalıdır. Belki de Türklerin mitolojik atasıdır. Ana sonra, nesilden nesile aktararak durnadan zenginleşen destan, Motur'un yaptıklarını da Oğuz Kağan'a mal etti. İge bu tarihin saflandığı ilk Türk asası Oğuz Kağan, belki de millettan birkaç yıl önce, Kafkaslar aşarak Anadolu, Suriye ve Mûsâ'sa seferler yapmış. Bir yandan da Hind'e, kuzeyin burju Uïklerine ve Moğolistan'a kadar uzanmış. Reşîdüddin'in Camii-i Tevlîhînde ve Ebtîgâzi Bahâdeh Han'ın Şecere-i Terâkime'sinde yer alan Oğuz Kağan, Türklerin bütün anıtlarda yazılıdıkları alanların adetî destana yansımış bir ifa-

"Oğuz Kağan,
Türklerin
bütün asırlarda
yayıldıkları
alanların adetî
destana
yansımış
bir ifadesidir.
Bu haliyle
Oğuz Kağan,
Türk milletinin
şuuru altındaki
ülküntün de
timsalıdır."

*"Kafkasların ve
Karadeniz'in
kuzeyi ile
Balkanlardaki
Türk tarihini
M.S.
370'lerden
itibaren takip
edebilmekteyiz
Kafkaslar,
Karadeniz'in
kuzeyi ve
İdil-Ural hic
olmazsa bu
tarihten
itibaren,
bugüne kadar,
kesin şekilde
Türk
yurdudur."*

desidir. Bu haliyle Oğuz-Kaşas, Türk milletinin şura altındaki ilk dönem de tırmalıdır.

M.O. 220'lerde Tuman ve Motsan'la birlikte, tarihimize hemen hemen kesintisiz olarak takip edebildiğimiz çağlara giriyoruz. Motsan (Mele), Çin saflarunu yaşadığı bir mektupta "Kuzeydeki yarım çeken bölgeler kırımları birleştirürler" demiştir. Bu, Mançurya'dan Kafkaslarımsa kureyine kadar olan bir alan kapsala gerektir. Ancak bir, Kafkasların ve Karadeniz'in kuzeyi ile Balkanlardaki Türk tarihini M.S. 370'lerden itibaren takip edebilmektedir. Kafkaslar, Karadeniz'in kuzeyi ve İdil-Ural hic olmazsa bu tarihten itibaren, bugüne kadar, kesin şekilde Türk yurdudur.

Destanları ve ban tarihi emarelerin daha önceden varlığımıza belli belirsiz tarihlik enişi Doğu ve Batı Türkistan topraklarına 840'tan itibaren girmeye başlar, 11. yüzyıl İran, Azerbaycan ve Anadolu'ya da adım atır. Daha önceden de tarihimize ve belki de yurt edindığımız bu topraklar 1000 yılından başlayarak kesin şekilde Türk yurda haline gelir. Daha dokuzuncu asında yerleşmeye başladığınızda İnkış ve Suriye de 11. yüzyıl vatan haline gelmeye başlar. 1250'de Mısır, 20. yüzyıl kadar süren Türk hakimiyyetine sahne olur.

Balkanlar ve Ota Avrupa 4. yüzyılın sonlarında Türkleri tamam, Hun, Bulgar, Avar, Kuman, Uz, Poçenek Türkleri burada da asırfa tüküm süberler, 14. yüzyılın sonlarında ise Osmanlı Türkleri ile Balkanlar Türk yurdu olur. Kuszt Afrika'daki Türk hakimiyyeti de 16. Asyadın 18. asra kadar uzanır.

16. yüzyılda İdil-Ural, 1783'te Kirim, 1828'de Kuzey Azerbaycan, 19. asır ikinci yarısında Türkistan, 19. asır sonlarıyla 20. asırın başlarında Balkanlar, Mısır, Suriye, Irak ve İran Türk hakimiyyetinden çıkar. Ancak bu ülkelerin çoğunda Türk yaşamaya devam eder.

İşte Türk yurduının destanı ve tarihi macerasının mührünün olabileceği en güzel hikâyesi budur.

Tıpkı birinci binin sonunda açılan İran ve Anadolu kapısı gibi, üçüncü de ikinci binin sonunda, bu defa aksi yönde bir kapının açılmasına dair işaretler, onümüzdeki yüzyıllara dargınca vuracak gibi görünüyor. Üçüncü bölüm yarafatura Türk yurduının geleceği aydınlatır.

• • •

BAYSAN YAYINLARI SUNAR

1 Büyük Türkü ATSIZ'in ölümez eseri: "BOZKURTLAR'IN ÖLÜMÜ" ÇIKTI

Fiyat: 17.500 TL., Yurt Dışı Fiyat: 17 DM

Kitap İsteme: Aşağıdaki hizmet nömralarından birine kitabı getirtili yatağı makbuzunuz tarifimizle postalanmanıza gerek yoktur.

- * Posta çeklen: Hesap no: 484148
- * T.C. Ziraat Bankası Çemberlitaş Şb. Hesap no: 150
- * Sekreterbank Başpırmakpaşa Şb. Hesap no: 8296-1
- * Eskişehir Bankası Şb. Hesap no: 4296-4
- * T. Vakıfları Bankası Beyazıt Şb. Hesap no: 21/01092-8

Baysan Basım ve Yayın Sanayii A.Ş.
Akbyük Değirmen sk. No: 35/10 Sultanahmet - İstanbul
Tel: 512 43 47 - 517 03 10 - 526 83 85 Faks: 517 03 12

TÜRK YURT'LARININ

AYDINLIK GELECEĞİ İÇİN

Derginize
Abone Olunuz
Abone Bulunuz

Tıbbi Abone Bedeli: 20.000 TL
Posta Çeki No: 328533
Durum Kod: 328533
Yurttaşı (Yolcu):
Anapka 30 DM
ARD 25 S

TÜRK DÜNYASI'NDAKİ GELİŞMELER VE IRAK TÜRKLERİ

Dr. Aydin BEYATLI*

Dünyamız büyük olaylara gebedir, devletler haritası adeta deejapse eşiğindedir. Hiç umulmadık ülkeler, insanların darpince ve inanc özgürlüklerine arak bırakmadılar. Bu olsun olsunlar karpasında, Irak Türklerinin de kendi dilleri ile konuşmaları, eğlencen yapmaları, kültür ve geleneklerini korumaları gibi en tabii insan haklarına sahip olmaları ve bunun için çalışmaları arak yaşıyoruzsunuzdur.

Biz müslüman Türk milleti olarak dünyamızdaki gelişmelerden elbetle nasibimizi almayız. Türk dünyası insanlık canıusunu bir parçası olduğuna göre dünyadaki bütün gelişmelerin, Türk dünyasına yarınmasa kadar tabii bir şey olamaz.

Bilindiği gibi dünyamızın bugünkü politik coğrafyası bizim düşündürük faktörler tarafından belirlenmiştir. Bu planda milletimiz, ılık olduğu yere gelememiştir. Fakat buna rağmen geçmişinden güç alan milletimiz, kendisine biçilen rollere rıza göstermemiç elindeki geldiğinde karşılıkçıdır. Son yüz yıl içerisinde, milletimiz dünyamız hemen her yerinde insafsız ve haksız uygulamalarla tanışmıştır: Türk milleti adeta yok edilecek istenmemiştir, maddi varlığı sönülmüştür, manevi değerleri zedelemiştir. Ayni milletin insanların arasında yayılan şirurler çırılçıplak kardeşin ayırtılmış, milletimiz nimetlerden uzak tutulmuştur. Bu nimetlerden yararlananlar ise topraklarını gasbeden yabancılar olmuştur. Her insanın, her toplumun ve her devletin bir plan ve bir hedefi olabilir, fakat bu plan ve hedefler zaten ve hakaçılığı dayanamamalıdır.

Bu tarihi zemin işliğinde Türk dünyasındaki gelişmeler üç borda ele alınabilir; 1- Türkiye Türkîyâ'sındaki gelişmeler ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Dünya Türkîyâ'sının meselelerine ilgi duyması, 2- Rus boyondurlığında bulunan müslüman Türkler'in durumundaki gelişmeler, 3- Genel gelişmelerden insafî olarak edilenlerin öteki Türk yarlarında gelişmeler...

1) *Türkiye Türkîyâ'sındaki Gelişmeler*: Millet ve devlet olarak anıtk zorlanan siyasi sınırlarımızın deplâdi Türkîk geçişinin, Dünya Türkîyâ'sının bir bütün olduğunu, bütün Türklerin aynı kaderi paylaştıklarının ve Türk'ün Türk'ün başka dotsa olmadığından, geç te ola herkes tarafından tarafsız bir şekilde kabul edilmesi olumlu bir gelişmese sayılabilir.

2) *Rus boyondurlığında bulunan müslüman Türkler'in durumundaki gelişmeler*: Azerbaycan'da cereyan eden olaylar göstermez ki bu gelişmeler, sadecen dünya dengelerine bağlı gelişme ve değişikliklerin ürünü olmayıp, daha fazlasıyla yillardan beri sürdürülerek "boğazımız devlet" olma isteği doğrultusunda serif edilen çabaların bir neticesidir.

Azerbaycan konusu dünyamız son günlerdeki en aktuel konularından birini teşkil ettiğinden Türkiye de oradaki gelişmeleri bir derecede kadar takip etmektedir. 1989 yılının ilk yarısından sonra Azerbaycan Türkleri olaganüstü bir organizasyonda ortaya çıktılar ve Azerbaycan Halk Cephesi'ni kurduklarını ilan ettilerdir. Daha sonra Bakû'de düzenlenen olsaknak yaklaşık bir milyon Azerbaycan Türk'ünün katıldığı mitingler bütün dünyamız dikkatini çekmişlerdir. Bu mitinglerde ilk defa Milli Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bayrağı, Milli Həvəz Partisi Lideri rəhbəri Mehmet Emin Resulzadə'nın "Bir kere yüksək bir dağda insem" sözü şəhərin pankartlarında təqdim edilmiş, bütün Dünya Türkîyâ'sına birləşme çağrısında bulunulmuş ve daha sonra cereyan eden olaylar çağdaş Türk tarihindeki büyük bir gelişmedir.

Bu gelişmeye ve doğru hedef testiğini Azerbaycan Halk Cephesi Hareketi Lideri Ebâlfezli Aliyev'in bir konuşmasından, daha açıkça hissedeceğimizden dolayı aynen naklediyorum: "Azerbaycan Milli Cumhuriyeti'nin bayrağında yer alan renkler ve ay-yıldız, bizim fikrimizi sembolize etmektedir. Azerbaycan Halk Cephesi'nin kurucusu gayet Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü

nü, tüm egemenliğini zaflamak, Azerbaycan Milli Cumhuriyeti'ni yeniden kurmak tekil etmektedir. Bu Azerbaycan halkının amansız orzusu ve kararıdır."

Azerbaycan'daki milliyetçi haecket diğer türkler Türklerin rıpk hizmetinde.

3) *Öteki Türk Yaralarındaki Gelişmeler:* Bulgaristan'daki soydaşlarımızın ve ondakı durumlarını bacak olursak, göze görünlür bir gelişime hemen gözümeyeçar. İste hergün TV'de zâlimlerin sonunu ve her diktatörün eninde sonunda başına gelecekleri perde perde izlemektedir. Soydaşlarımızın bir kısmı Bulgaristan'daki rejimin el değiştirmesini ve alnan yeni bazı kararlarla sonra tekrar kendi sopraklarına dömeye başladıkları. Buzları da haklı olarak, Bulgar Devletine henuñ tam olarak güvenmemekler için beklemektedirler. Bu arada Türk Dünyesi'nin, soydaşlarının insanı haklarına iadesi ile ilgili bayrularındaki surâti tutarına sonucu bazı haklar, aksaklılara rağmen iade edildi. Meselâ, her soydaşımız, deşifirlenmeden önceki adını kullanma hakkına teorik te ola sahip olmayaç. Buın Bulgaristan'daki Türkler için çok önemli bir gelişmedir. Bu gelişmelerin uygulanmasına yarışacakları temenni ederiz.

Bati Trakya'daki soydaşlarımızın durumunda da son günlerde büyük üzüntüler kaydedildi. Bati Trakya Türkleri'nin lideri durumunda olan Dr. Sadık Akmer ve Akmet Faikoglu'nun Yunanistan'ın adaleteşliğine rağmen yeniden Gürcülce ve İşkeçe bölgelerinden milletvekili seçilmiş, parlamentoya girmeleri birlik ve beraberliğin en bariz örneği ve Bati Trakya Türkliği açısından önemli bir gelişmedir.

Kerkük Kenti ve şehitlerin girişi.

"Mum Kimin Yanan Kerkük..."

Türk Dâiyasının okulu çocuğı olan Kerkük Türkistan'ın bütün be gelişmelerden etkilenmemesi beklenmemektedir. Bu gün Kerkük'e yaklaşık 2,5 milyon Türk, dünyadaki ve Türk yurdalarındaki gelişmelerin neticesini sabırsızlıkla beklemektedir.

"Bugüne kadar Irak'taki Türk varlığından öz yurdundan ayrı düşmüş bizlerden başka kimse açıkça bahsetmezken, bugün Kerkük Türküğü bütün dünyada bilinir olmuştur."

1980 yılında lider kadrosuya birlikte en büyük darbeyi yiyen Kerkük Türküğü, Iran-Iraq harbinin şartları ve acımasızlığı yüzünden uzun süre kendisine gelmemiştir. Bütün bunlara rağmen Irak-Iran Savaşın Kerkük meselesi ona dânya platformuna çekilmeye yardım etti. Bu gün Amerika, İngiltere, Almanya ve Yunanistan'daki bazı yetkilileri Kerkük meselesinden isti iyi, isti kötü söyleyi olsan bahsetmeleri, hele bugünkü Iran Cumhurbaşkanı Hâsim Rafsançanı'nın TRT'de yayınlanan 32. Gün programında televizyonlarda da izlediğimiz gibi Kerkük meselesinin Türkiye'ye ilgilendirdiğini kabul etmesi ve "Gelin bu konuya görüyelim" demesi⁽³⁾; Kerkük'in sadece Irak'a bir içeriği olmadığını, saklanıca dahi bir Türkîlî meşaleci olduğunu kabul edilmesi arasında gelmektedir. Ayrıca Türkiyebaumında da Kerkük tartışmasının açıldı: Kimisi "Kerkük de kobus gibidir" kimisi "Amerikanın naufahı", bazılan "Türkîcî istilâde değilidir" dedilerse de eskiden Kerkük'ün adı bile bilinmemekten arkâbâd dolanmaktadır. Arap dergilerinden tanınmış As-Sayad dergisi 27 Mart - 2 Nisan 1987 tarihli 212. sayısında Kerkük petrol bölgesinden bahisderek bölgenin Türkiye tarafından ıggalı ile ilgili bir senaryo yayımlamıştır. Yine Arapça olarak Londra'da Irak'ın mülâhîf grupları tarafından yazılan At-tâyyar Al-jâdeed gazetesi 29 Eylül 1988 tarihli sayısında Iran'da yaşanan ve Iran ırafından lekileşen lideri olarak kabul edilen Bakır el-Hâkim'in Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Pérez De Cuellar'a sunmuş olduğu muhtıradan bazı bölümünü yayınlamıştır. Bu muhtıradan 3 nolu bendinde şöyle denmektedir: "Rejim Irak'ta yaşanan Türkmen ve diğer azınlıkları da anımla etmekte ve colak cocuk demeden öldürüp, yok etmektedir. Edeverini yatarak başta bir ev ailesi olmasa mîsaade etmemektedir."

Kerkük konusu T.B.M.M. no 7.11.1986'da Hatay Millet Vekili Murat Şekmanoğlu tarafından verilen söz öngörüğünde zamana Doçular Bakan'ın yönelttiği sorular sonucu gelmiştir. Şekmanoğlu: "Bir süredir dünya kamuryandıca całıklanmas Kerkük meselesi işin Iran Meclis Başkanı'nın verdiği demç hakkında ne düşündürorsunuz? Soydaşlarınızın bulunduğu Kerkük üzerindeki speskâkaryonlar daha ne kadar devam edecek? Bu hizmetlerde ne gibi tedbirler alındı? Türkiye'nin dâ-

politikaradaki sorunları değiştirmeyecek mi? Bu hususta ne gibi tedbirler alırsınız? "şekilde soruları yönettiyordu.

Daha sonra birçok dergi ve gazete de Kerkük ile ilgili yorumlar ortaya koymıştır. Özellikle son dört yıl içerisinde Türkiye'de konuya ilgili düzenlenen basın toplantıları, sempoyumalar ve konferanslar yoğunlaşmıştır. Ancak farklılığı dikkat çeken son günlerdeki uluslararası bir konferans oldu. Londra'da düzenlenen üçüncü "1990'larda Irak" adlı konferansta Türkiye ile İle Irak arasındaki sorunlar da ele alındı.

İngiltere Kralliyet Uluslararası Araştırmalar Enstitüsü (RII) tarafından düzenlenen ve İrak Dışişleri Bakan Yardımcısı, ABD eski Dışişleri Bakan Yardımcısı ve çok sayıda bilimadama, siyasetçi ve uzmanın katıldığı konferansta, Türkiye ile Irak arasındaki sorunların, "Şu konusu," "Kürtler" ve "Irak'ın Kürtleri"den kaynaklanacağı öne sürüldü.

Bugün kadar Irak'taki Türk varlığını öz yurdundan ayrı düşmüş kişilerden başka kimse açıkça bahsetmemekten, bugün Kerkük Türkliğine basın dünyada bilinir olmuştur.

Uluslararası platformda bu ve buna benzer görüşmeler cereyan ederken ve bir yandan dünyadan iki super güçinden birisinde ve olsa benzer totaliter rejimler sosyalist ülkelerde çatışmalar ve kötü deşifreler meydana gelirken Irak gibi sosyalist rejimli totaliter bir devletin bu hadiselerden etkilenmemesi inanılmazdır.

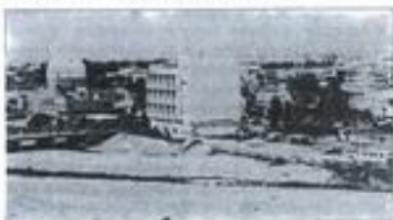

Kerkük'te Danyal Peygamber Camii

Irak Baas Yönetimi İran-Irak savaşında Türkler bir yandan cepheinin ön saflarına sıçarken ve Türk köylerini boşaltıp Aşaplan yerleştirdikten bir yandan da kors nüfuslarını dünyadan ve Türkiye'den gizlemeye çalışmaktadır iddi. Zira o gizli partilerde Türkleri bütün olarak karşısına almak istemiyordu. Bu hususta inandırıcı olabilmek için çeşitli yarlısı propaganda çalışmalarına girişmek zorunda kaldılar. Birleşen birbir misli zamanında rejimi tanımlayan 1959'daki Kerkük

Kazakistan'da şahid edilen Türk Cemaati lideri Ata Hayratlı ile cemaatin ileri gelenlerinden Selahattin Aver'in, 30 yıl sonra heykellerinin Kerkük şehrinde dikilmesine müsaade edilmesidir. Yine savag süresince Bağdat'ta bulunan Türkmen Kültür Müdürlüğü tarafından bir çok edebi kitabı basılmasına izin verilmiş ve bu kitaplara Irak Türkleri tarafından yastıltırılmıştır.

Irak dışında bulunan Kerkük Türkleri'nin yoğun olarak bulunduğu Türkiye'de 1985'te tekrar açılmasına müsaade edilen Irak Türkleri Kolları ve Tardusluşu Derneği çeşitli kültürel faaliyetlerle kendini temsil etmektedir. Yine son yıllarda İsviçre ve Danimarka'da bulunan Irak Türkleri her iki tükke "Irak-Kerkük Türkmen Kültür Derneği - İsviçre" ve "Irak Türkmen Derneği-Danimarka" adları altında birer dernek kurmuş ve çeşitli tanıtım amaçlı faaliyetlerde bulunmuştur. Buna aside en önemli olanı 17.1.1989'da Danimarka'nın Kopenhangen ve Arhus şehrlerinde aynı anda Irak'ın protesto cümləsini içeren iki yıllık dizenemeleri idi.

Kerkük'ten Bir Görünüm

Bu yazımızda zikredilenler Kerkük Türkliği için birer gelime olarak kabul eustekle beraber Irak Türkleri olarak bulular yeterli göründür. Bu yeni durum karşılıkla gerçekçi, ilmi, kültürel ve siyasi partilere uygun bir propaganda mîcadelesi zarureti inanınca Irak Türkleri olarak Kerkük davasını dünya kamuoyuna duyurmak, insanca yaşamamız ve kültürel haklarımızı sağlayacak nisbette Irak İkâdına ortak olmak için işlenecek plan ve strateji çizerek, bu görevin gerçekleştirileceğini için çağımızın mîcadelede gereklerine şıyarak, varlığını göstermek isteyen mîcadelede kararlıyız.

Irak Türkleri, Irak'ta yaşayan diğer halklarla birlikte "kardeş bir eğitim" ikesine dayanarak beri üzü hakim yaralanmayı arzularken, Irak Devletinden, inzâlâmâd oludan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne, diğer uluslararası belge ve anıtlamalara sadık kalmağını ve Irak Türkleri'ne uygulanan asimilasyon politikalara son vermelerini beklemektedirler.

(1) T.R.T.TV yayını 32. Gün programı/Mayıs-1988 M.Ali Rıwand ile namuslu İras Medya Başkanı Raffancı'nın konuşması.

(2) Dr Aydem Beyazlı, 1959 Kerkük doğumludur. Dr. ve Orta tabanlı Kerkük'te yaşamadı. 1983 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun oldu. 1989'da aynı fakülteden Göz Hastalıkları Kliniği'nde uzmanlığı tamamlandı. Halen serbest Göz Hastalıkları Mütahsisi olarak çalışmaktadır.

Kırım Tatarları, Karaçaylılar, Malkarlılar, "SEN EY MAZLUM HALKIM!.. UNUTMA

18 Mayıs 1944 Kırım Türk-Tatarlarının binlerce yıluk soykırımlarından benciz şafak sokakten yoğun vürgün edebikleri gündür; aynı zamanda o ziller gibi, 2 Kasım 1943 gecesi bütün Karaçay Türklerinin anavatandasından stürgün edilmeleri ile başlayan bir süreci, bir insanlığı zulmenin bir hâla taşıyır.

2. Dünya Savaşı'nda zaferin Ruslar ve muhtemelileri hâlinde gerçekleşenin en sonucunda ülkenin kendi diktatörlerin bin ve sayıları çok olan Türk Dışpolisleri arasında birincisi olan Joseph Stalin, önderi beri "govenörler" olarak kabul ettiği Türk halkları Karakalpağya ve Kafkasya'dan silmek ve böylece Kırım-Kafkasya-Türkistan arasında olası olabilecek "en hayatı" yakınıkları ehdidiyeen otadan lahdernak işin aradığı furaşın close geçigini düşündü. Henuz savag sonucundan "dışında işbirliği" yesenmiş gibi eğitilen kişiyle régimdeki Karaçaylılar, Çeçenler, Inguşlar, Malkarlılar, Kubanlılar ve Kırım Tatarları bütünüyle de imparatorluklarından koparılmış Sovyetler Birliği'nin bâzı kâbusuna düşerlerine stürgün edildiler. Bu insanlık ruhu, sadice ve sadice stratejik hegemonya Türklerin dünyasındaki Aksası (Mesker) Türklerine kılıp da izledi.

Sadece birkaç saat içinde yüzlerinden boğulanlar yüzbinlerce, toplama merkezlerinde bîndirilecekleri hayvan kâsielerde tıka-basa dobbeliklerin gâzlarına atıverek tabutları bir yoldanla gizlendirdi. Bir gün Azerbaycan'daki Kar-değirmenlerin mezarlar arasında ettilerine "ekşî" diyen ve hatta Lîvâşayı bâle Ruslar kâsiyedâr ortada bulunan A.B.D. Yerelimi, o gün de yine zâlim Stalin'in bir denetçisi idi. "Sen ey hâkim hâne amcası" Azynev'dan sözlerini kardapçılarını toplama meşâliklerine nüfuzakta buldu. Güneş GM ve Sovyelerin marksist kamyoları "Azerbaycan Yurdu" idi.

Bütünleştile bir halkın "hâsi" olan edebîk söyleşme ugrasılmıştı narhâsi bir örneği olan bu vâyîlîcâzîm, söylemenin demâlikinde "Yâhûdî" den bir kişi burjuvâzî akademî gelmesine ve son yıllarda buna bir de "Ermenî" lakayen edebîme çâğıran apulli ve ebedî döşmanları tarafından, ebeveyn gâzâri adıacekti. Aneşik Türklerde de 1943-1944 Kafkasya-Kırım, Sovyetsrinin etkisiyle yâhûdîlerin derîhâkârlarında dayanaları salgılı namâ bir gâfîlik etmede! Dâğıntımları genel!

1943-1944 Sovyetsin de ülki bilgileri ancak Sovyetler Birliği'nin arşivlerinden çıktı edilebileceğinden bu vâyîlî stürgün evinde ne kadar söyleşilmesini kaldırdı. Türklerdeki herkes gibi hâzır gibi de bir such. Daha böyle bir kâsiye ilgilendirdiği şîn Kırım Türklerinin gâzî halkında da facta agrisizman öğrenilebilmesi üzerindeki iki önemli obâbîlendir:

İkinci obâbîlendirin göl 18 Mayıs 1944 günü şafakla başlayan Karun Türk-Tatarlarının "Vatan-Kırım" dan stürgün, 11-21 gün arası meşâkkatî ve nelli lire yoluyla 29 Mayıs - 8 Haziran 1944 tarihleri arasında

da bugünkü Özbekistan olarak bilinenin olsun Türkistan İppâkârâsında son bulmuştur. Buza kiyosla Türkistan'ın son Kazak ve Kurgâz boykotâma ve Sibirya içlerine sırılımın Kırım Türk-Tatarları ve Kafkasya kardapçılarının yaklaşıp bir ze stres bir tene yoldaşlaşmaları arasında stürgün yerlerinde olasılıklarının tâhîm olabiliyorrsa, Stürgün edilen kardapçılarının yaşam havâsında da yine Kırım Türk-Tatarları öneşik inkilâcılardır. Stürgün euanunda henuz savag sona ermadiğî işin eli silah kullanılmış darendsâ olasılık erkek nüfus cephede ve yurtlerden usâki buluyordu. Bu sebeple vürgün urâsında anasızâmlarından gâzâliklerin kardapçılarının böylelik kusuru bebekek, çocukların, kadınlar ve ailekâr alevnamazacak kadar yağlı olan itâzâları ile sakat veya hasta erkekler olabiliyordu. Karşılardan sâlikler kardapçılarının % 41.7'si bebeğ ve çocukların, % 39.1'ini kadınlar, % 5.8'ini erkekler ve bayâk bir dâne hâsa ve sakat olmak üzere anasız % 13.6'ını erkekler seçtiler ediyordu. Stürgün tabii tâzâlân korumasız ve masur müstâmarâmâz bu nüfus yâhiâ edilen "dışında işbirliği" söyleşiminin ne kadar gâzîmetlik olabileceği de gâzîlere hâne vermektedir. Bu masur müstâmarâmâz cogânum böylerileri hâberâly aşı tebâr şâfiâlerse ve alegik, söyleşî gibi faktöre de deymâkândır bu stürgün temâsi de Stalin'in işbirliği gibi bir "Türk Suykuşusu" olmasının kolaylaşmaması. Stürgün euanunda yüzâmlarında olmasayıp cephede bulandıkları işin ilk anda söyleşenler erkekler ise savag sonunda dağır aile fertlerinin ekranundan vürgün edilmekten kurtulamamışlardır.

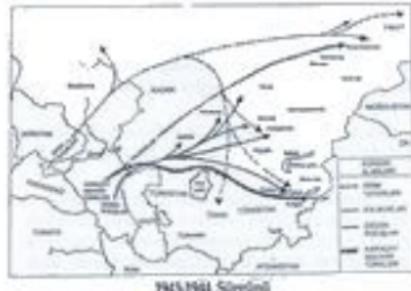
1943-1944 Sovyetsin euanındaki açınlık yâyîlîlikte her tâbiî medâris imkânlarından mahrum iplidin vürgün kamplarında yüzâmlere kardapçılarının hayatı kaybetmeyi bâlinmektedir. Stürgün odâlin söyleşârlarının kâsiye bilmediğî işin ve hâna vürgün vâhîye duysus kâsiyeâyundan yâhûdîlerdeki aje Stürgün Kâsiyedârâda kâsiyedâr kardapçılarının kâsiye sayus hâkkında hâber rakam söyleyenmişdir. Ancak yine Kırım Türk-Tatarlarının bilâlensâsiye gâzî stürgün polâhâjâsi şînâzâlâzâhâ Kırım Türk-Tatarlarından % 46.3'ü vürgün yoldaşlığı sırasında ve kamplarda hayatı kaybetmeyen bâne kâsiye elinde 1939 sayımârına gâzî nüfusları mevcut olan kardapçılarından yaklaşık % 40 kâsiyedâr ve 1943-1944 Stürgün sebebiyle hayatı kaybetmeyen kâsiyedârâzâhâ tâzâlân ediyorlardı. Bu tâzâlânâzâhâ gâzî vürgünâzâhâ maruz bekâlatan 1.5 milyon kardapçından en az 600.000 (yüzde altıyüz bin üç yüz) hayatı kaybetmemesi ve adela söyleşikler kâsiyedârâzâhâ solâkettiridir. Sen ey hâkim be şâfiâlerine assâma!

Zâlim Sovyet Rus Çarı Stalin, Ermeni yâdakâroğlu Mikayev ve Malinovîn Kasıfî ellişâris hanîreddiğî bir karar Se 2 Kasım 1943'te Karaçay Türkler, 23 Şubat 1944'te Çeçenler ve Inguşlar, 8 Mart 1944'te Malkar Türkleri, 30 Mart 1945'te Kâshkâlî Kafkasyâsının işgâl edildiler. 18 Mart 1945'te de Kırım Türk-Tatarları işgâl et-

Çeçenler, İnguşlar, Kalmuklar... BU GÜNLERİ, ŞEHİDLERİNİ..."

Nüfusundan çıkıştırlar. 2. Dünya Savaşı cepheleriyle uzak-
tan bile olsa hiçbir dışkısı bulamayan Ahtıka (Mesket)
Tükener'in de 15 Kasım 1944'te sürgün edilmesi ile bu
kazılı operasyon tamamlandı.

Yüzbinlerce insanın katledilmesi ile sonuçlanan bu
soykırım valiliği ile ilgili ilk resmi açıklama arasında 2
yıldan fazla bir süre geçtiğinde 26 Haziran 1946 tarihli
Pravda ve İvestsiya adlı Rus gazetelerinde yer aldı.
Stalin yönetimine hâkim stürgeño bir oktobe "normal" sayılmasa gerekken bir geçikme ile yapılan bu resmi açıklamada
"ödüm ve işbirliği yesesi" ruhları sabit gösteren Kırım
Tatarları, Çeçenler ve Inguşların sebzeler cezasına
çarpırıldıktan addan yer alıyordu. Bu açıklamada dikkat
çekici bir hizas da aynı anda, aynı gerekçelerle Kafkasya'dan
tamamen sürülen Karapay-Malik Türkleri ile ilgili
hiçbir bilgiin yer almadı olmasındı.

1943-1944 Sürgün

Sürgün karalarını ve gerekçelerini ise 2. Dünya Sa-
vağı'ndan sonra yapılan ve dünyadan bugünkü
nöstrillerin gözden geçirildiği Yalta konferansında Rus-
Amerikan-İngiliz İşbirliği'nin Stalin, Roosevelt,
Churchill arasında konusulmuş ve Stalin'in ortasında "de-
mer" dercesine uyusulmuş olduğundan ise hiç şöhretim
yoktu. Tıpkı bugün Azerbaycan'ın 19-20 Ocak 1990 ge-
çesi kana boyanmışsa Yalta'da konusulduğundan ve
A.B.D. Başkanı Bush tarafından gönül dostu Rus lideri Gorbaçov'un nüfusun uzaolandığından yiphemiz olsadı
gibi...

Stalin'in ölümü ve 1956'da yapılan SSCB Komünist Partisi 20. Kongresi'nde laçınanın, devrin SSCB Devlet Başkanı Krusçev tarafından 1943-1944
Soykırımına "Stalin dönemi üzerinde en kötü günler"
olarak tanımlanmış sona SSCB Yüksek Sovyet
Prezidentininin 9 Ocak 1957 tarihli karemi ile Karapay-
Malik, Çeçen-İnguş ve Kalmak halklarının milli hakları
ve ekonomik bölge olumluyetleri içinde edildi. Bu ar-
tılım sona teknik Kafkasya'ya dönmen kaşdeğimiz kira-
ziye geçmeden Rus yönetimini yine backulen ile kır-

karpıya kaldırılar. Ancak bu defa 1957 kararnamesinde
kendilerinden hiç törendilmeyen Kırım Türk-Tatarları ile
milli haklarına da kafa üzerinde ancak 5 Eylül 1967 ta-
cılık bir kararname ile kavuşturulur. Bu kararname ile Kırım
Türk-Tatarları'nın anayasadaki haklarına tamamen inde
edilmiş birlerine mevcut olan "Vatan-Kırım"ın de-
rek sürgün devresinde var olan otomotiv, Kırım Cumhuriyeti
'nın kormularına itiraz verilemediği ve Vatan-Kırım midea-
delesine devam ettiğini biliyoruz.

Bugünkü Sovyet Devlet Başkanı Gorbaçov'un uy-
guladığı "şapkılı" politikamızla sağlanmışlıklar 1943-
1944 Soykırım hakkındaki gerçeklerin de yevl yayaq
ottuysa şokusunu yadın etmektedir. Son olarak sindirim
kadar hiçbir açıklama yapısızsanız olsan Kazak Kafkas-
yadıdan 1943-1944 yıllarında Orta Asya ve Sibiryaya sürülmüş
halkların sürgün esnasındaki kayıpları hakkında ilk
resmi bilgiler um 44 yıl sonra 17 Mayıs 1988 tarihli Li-
teraturnaya Gazeta dergisinin 29. sayısında yer almaktadır.
Bu dergide yazılanın bir makalede Stalin'in emriyle
yapılan sürgün sırasında 200.000 Çeçen ve İnguş'un, top-
lam Kalmak nüfusunun yarısından yarısından 120
binden fazla Kalmak'un, toplam Karapay nüfusunun yarıs-
inden fazlasının yarısından 40 bin Karapay ve yaklaşık
50.000 Türk'ün nüfusunun yarısından 20 bin Malik
Türk'ünin hayatı kaybolduğu açıklanmaktadır. Buna
birak rakan değil her biri bir insan kaybıdır. Sen ey
Allah, bu apudra da anıma...

Bu açıklamada da Kırım Türk-Tatarları ile ilgili bir
veto yeti almamaktadır. Sadice bugün Özbekistan olarak
bilinen Türkistan bölge sine 238.000 Kırım Tatarının
yerlesipendiği göz önünde alımarak yaklaşık 300.000
Kırım Tatarının sürgünü tabii istenildiği ve bulandı. %
46.3'uncu hayatlarını kaybomlari hâsba kurdıklarıda
Kırım Türk-Tatarları'nınlığında inanın kaybom 200 bin
kişiyi geçtiği tabii edilebilir.

Sovyet Yazarlar Birliği'nin resmi yayın organı
olmak Literaturnaya Gazeta'daki makalede 1943-1944 Sürgün
ile ilgili işin bir açıklama daha vardır. O zamanki
Kabarıklı Balkan Özbek Cumhuriyeti Komünist Partisi 1.
Sekreteri Beria'nın ifadesinde göre sovkır cumhuriyet
sunusunda ki Malik Türklerinin sürgün edilmeselerden
sonra Elbeus (Mingi Tav) Dağı'na karey ve deju-
rundaki Karapay-Malik toprakları ile Çeçen-İnguş Özbek
Cumhuriyeti'ne bırakılmıştır. 1957 kararnamesi
ile 1943-1944 sürgünlerin manzı kalan halkların milli hak-
ları üzerinde edilmesine kadar Görcüstan'ın bağlandığı.

Bugün Kafkasya'da dönmelerine "izle" verilen Ka-
rapay-Malik Türkleri, Çeçen-İnguş ve Kalmaklar yuri-
lması yerlerde Ruder yerinden austrika bulusmanları-
na rağmen milli hayatlarına yeniden em yetişik yoluna
geliyor. Kırım Türk-Tatarları ve onların yığıl yoldaşları
arasında Karan'ın döşebilirler Karan, döşeneyeler bu-
hankolları her yerde "Vatan - Kırım" midealeşmesini sindir-
iyoruz. Sen ey Millâtin, onları anıma.

Kirim Türkleri'nin Lideri Mustafa Abdulcemil Kirimoğlu ile

VATAN = KIRIM'DA KUCAKLAŞMA

Kemal ÇAPRAZ

Sovyetler Birliği'ndeki Türkler içerisinde en büyük zulüm, 18 Mayıs 1944 tarihinden yanaşan olan Kırım Türklerinin öz vatanına yaklaştıracak kalbinin atışları hırsızlığı, hırsızlığı armıştı. Daha Türkiye'de 'Vatan' hasretiyle yanop utaşan Kırım Türklerinin natalarını doldurduğunca olup, bu soprakların gürme istejin beside gitgide bir hastalık halini almıştı. Nihayet o ak topraklara yolculuk görmüşti. Yasasında bulunan İstanbul Karım Türkleri Derneği Başkanı Yardımcısı Taner Kayan'ın da içinde aynı heyecanı okuması münkündü. Zatın Stalin tarafından bir gecede bu topraklarından sürüldüğünü atılan Karım Türkleri, bugün ölümleri pahalasına Vatan-Kırım'a dönme mücadelesi veriyorlardı. O güzel insanların camileri yıkılmış, ata mezarları dozelerle yerde bir edilmişti. Geçmişen bugüne sadece şehid kanlarıyla yoğunlaşmış vatan toprakları kalmıştır. Karım toprakları için büyük bir mücadele başlatılmış bulanın yığın insanları gömlek için sabırılmamıştı. Vakit ilerledikçe ilerliyor, Rus gümüşinden bırtakı çakırmadı. Ruslar sakin deşde bizi bekleyenlerde haberleri varmış, sakin kutlu bulunumayı engellemek isteyenler gibi bizi bir sırıda şıra bırakmışlardır. Yalta Limanı çıkışında, önceden haberleşip gelen iki Karım Türk'i bizi bekliyordu. Buluşma saatine sabah saat 9'du. Ama saatler iyice ilerlemiş gümüşükten ancak bulusma saatinden 6 saat sonra gerçekleşmiş. "Acaba beklenenin nasıbını mı?" diye düşündük, iki kalpakçı yığının bize doğru gülümseyerek geldiklerini gördim. Evet, onlardı. 56 saat geçmemesine ve soğukla rağmen bizi beklemişlerdi. Telefonda haberleşliğimiz gibi bizi yakından *Kırım Tanga* (= roza) /sun görüp bizi tanıyacaklar, biz de onları Karım kalpaktarından bıkkılık. Bu şapçıları gördükten sonra kendimizi tanımayarak kalmıştık. Yillardır birbirini görememiş, heretik gider kardeşler gibi kucaklaştık. *Ana ne kacaksınız...*

Çadır keletere degra yolculuk

Abdülcemil Çapoğlu, *İiver Gostoglu ve arabaları kullanan Rästem Velioglu ile yola çıkarıyor*. Lada marka arabamız Yalta'dan Değirmenköy'e doğru yürüyor. Yalta'dan çıkar çıkmaz, Anadolu'daki köy yollarını andıran, töre çamurları bir yola giriyoruz. Toprak yolları kenarındaki yeşillikler, ağaçlar sakin birer hâl yahonca değıdir. Karadeniz'in doğu uzungusu, su içmekle olan bir arayı andırığı için, Ayadagi adını alıñan olan yüksek tepciç, Anadolu'daki dağları bir uruntusunu andıryor. Değirmenköy'e doğru hala yol alım arahanızı buren go-

kularla dağıyor, bazen keskin virajları hızla dönüyoruz. Bu bölgeler birim için yaşlı bölge. Ama hırsızlığımızda koekü emare yok. Azaura yesilikler içerisinde, kırımızı kıremili beyaz bandalı evlere nadiriyoruz. Bir zamanlar Karım Türklerinin yaşadığı, gıldıkları eğlendiği, aşı ve uyuş günlerini geçirdiği bu evlerde şimdi Reslar yaşıyor. Bu evlerin anı sahibleri bir gecede, SSCB'in geçtiği bölgelerine sürülmüştür. Yübüklereceris yollarla hayatını kaybetmiş. Hayvan vagonlarıyla sürülmüş bu insanların gürlerce aş-susuz kalmış. Yolda hayatını kaybedenlerin bilincinde yollarına devam etmek zorunda bırakılmışlardır. Ben bunları düşünürken birer arabamız tahta bir engelin üzerinde durdu. Çadırkente girdiğimde işin bu tahta engeli açmak gerekiyordu. Abdülcemil arabadan inip koşarak engeli açtı. Arabamız biraz da ilerlediğinde, gödeğim manzara beni şapırmıştı. Geleceğimize önceden haber almış olan Değirmenköy sakinleri bizi karpıtlamış türetil beklityordular. Arabamız bu yığın insanların önünde dardı.

Köy sakinlerinin önünde 25 yaşılarında talmış ettiğim bir Karım kızı vardı. Kafaleden bir adım ileri çıkışık. "Haj gelipinden kardaşlarınız" dedi.

Baş körün lideri olduğunu daha sonra öğrendiğim bu Kırım kızının adı Ulviye Abileyeva idi. Üniversite mezuni olan Ulviye'ye talihiyi tamamlar tamamlamaz yurdan, Kırım'a gelerek mücadeleye başlamış. Soysağan, akeabalaları vatan mücadelesine kojaşken, Ulviye başka bir yerde rahat olmaya akımdan bile geçmemiştir. Külteşli olduğu için Değirmenköy sakinleri Ulviye'yi önde sevmiştir. Bu korkutucu Türk kızı, Ruslar köylereini bastırıldığında, eline geçirildiği kazma-kırk, baltalar ile vatanın en önde savunmuştur. Ulviye de bu toprakları tekrar vatan yapmasına kararlı. "Aşalarımız bu sopraklar için çok yapmışlar, şehid digmışlar. Onların toranları olarak astalarımızı lışık olmaya çalışacaktır. Kırım Türk Kültürü'nü dırıltıcıca," diye Ulviye.

Ruslar bu topraklara tekrar Türkleri soktmak için ellerinden geleni yapmışlardır ve yapıyorlar. Bütün buolda ta rağmen Karım Türk'ü kararlı: *Aيا sopraklarنى, er veya geç alacaڭىلار!* Res'un karşısında dindik ayağa duruyor Karım Türk'ü. Res'in çesidi bölgelerindeki Karımı Türkler, sindi aksın aksın vataşlarına koşuyor. Zorluklar, ölümler, zindanlar onları yıldırmıyor. Artık onlar ayağa duramamış biliyor ve mücadeleminin en güzelyle haykırmaları diliyor: *Vatan Karım'dır!*"

Ulviye'ye soruyorum. "Neden bu toprakları seçtiniz?" O kalbindeki bütün coşkuyla, anlatıyor: "Aيا kartı baba-

larınızın (= atalarınızın) varanına kazıyor, (= döndürür). Atalarınız kültürlerini korumak (= yüksekmek) için. Bu topraklar bir zamanlar atalarımıza, dedelerimize aitti. Onlarla torunları olarak biz varanızda Kırım için çok yapmaya, cephe kazmaya geldik!" Ulviye'nin ağzından birer mermi gibi dökülen sözler karşılığı yaramıyor, "Vasne", "ata" ve "mâcadde" kelimeleri zihnimde gerçek manalarını buluyor.

Ulviye sora sormaya ihtiyaç bırakmadan devam ediyor. "Bu köyü seçtiğim, bu köyde çok karıştırmadık (atalarımız) yapadı. Onlarla baba-çocukları, (çoşuk-çocukları) buraya geldiler. Kendi evlerini para ile almak istediler. Ama Rastalar, bizi burada barındırmamak için ev satarken çok para istiyorlar. İnsanları yok bu għidwar."

"Biz Kur'ana and ettik, bu topraklardan çıkmayacağım"

Değirmenköy, Karadeniz'in kıyısında yüksek yeşil ağaçlı bir tepe üzerine kurulmuş. Bu tepeden esen rüzgarın zamanı geçmesine atıtıyor ki, dayanmak mümkün değil. Buna çare olarak Kırım Türkleri topraklarına kuyular kazırlar, geceleri giriş yapmak için. Neden? Çadırda, toprakın içindeki kuyularla hiçbir hazırlıkların olmadığından emin. Bütün kalın pahololarımız alanda, üterken, seruyorum. "Öğünüyor musunuz?" İlver Ganioglu'nun edebiyat kitaplarında bile rastlanamayan çok guzel bir kırkınlığından denip kahyorum: "Vasan sopraklar, bizi ağzımer, amır. Bu sopraklar asla biri hasta etmez." Bu cevaptan sonra, Kırım Türk'ünden vatan sevgisinin derecesini daha iyi anlıyorum. Ve bu topraklarda er ve geç Kırım Türklerinin bir devlet kuracıklarına olan inancını netleştiryorum.

Çadırların önünde kurulan, kamaraña pıçan ajan hep birlikte yemek yemiyor. Değirmenköy'de, Çadırkent'in evlerinde bir yere aslan metal bir dişi, yemek zamanı demir bir çubukla vurularak köy halkının toplantısına sajarken, bauku zamanı da bir alarm zili olarak kullanılıyor.

Bir çadırın içerisinde, Değirmenköylülerle sohbet etmektedir. Yani bir çadırın içeriği rüya! Ulviye'nin saçlarını dalgalandırıyor. Ulviye'nin gözlerinde, hürriyet yükselttiğini görüyorum. Ulviye mücadelerini anlatmaya devam ediyor: "Bizi bu topraklardan sırıp çatırmak istediler. Darendik. Onlarla kavguma gectik... Biz Kur'an'a and emik: Bu topraklardan çilemeyeceğiz. Çökaracak olalarla birin ölmüşüçükçükler. Hepiniz size benzin dökerek, bu yolda kendimizi yakmaya hanır oldağımız söyledik."

Değirmenköy'de akşam olmak üzere... Yavas yavaş çevrede bulunan evlerin ışıkları yanmaya başlıyor. Bu evler Çadırkent'te oturanların babaannalarının kendi evleri. Çadırda oturan KırımTürkleri gölgeleri yağıyor.

Ara-baba ocağının karşısına kundukları çadırlarda, ata evlerinden gelen bir sesi dinler gibiler. Ata evleri, Karımların yavalanmasına çağrıyor.

Güneş kuzul renklerini yüksek tepelerin üzerinde bırakırken Değirmenköy'den ayrılmıyorum. Zamamın çok kişi ve Kırım topraklarını bir an önce dolanıksın diyeğim, Direkseyen İlver Ganioglu geçiyor. Bizi yetiştiirmek için gara bayıiyor. Yolumuz sürekli viraj arabanın içinde bir sağa bir sola yanıyor. İlver Ganioglu bir tarafdan da anlatıyor: "Ba Rastalar bize yapmadıklarını bırakmadı. Bizi vatanılarımından sardıkları gibi, ata yaşıdırı meşarlarıvarım da dozerlerle yere bir ettiler. Mesar yapılarını ise yapeçkileri inşaattarda kullanıldılar. Ba zulmeli Kırım Türklerinin yaşamı mülkük değil. Binde bu konuda bir anıtsal bile varız: 'Ras'tan donan varsa belinde baltan hazzı olsun.'"

Kırım toprakları Rus askerleriyle dolu, Her 5-10 kilometrede bir askeri araca rastlıyoruz. Her askeri aracın yanından geçtiğimizde kalp atıklarımız hızlanır. Karımları kendimizden değil, çektiğimiz finlerle el koymaları halinde Rus'un valşesini, zulmünü belgelendirmeyenliğimizden korkuyor. Refakatimiz Abdülreşid, Rus askerleri arabamızı çevirdiğinde benim big konumumansı tembihliyordu. Ben "Özbekistan'dan gelen bir misafir" olarak tanıttılar. Bu korku ve düşüncelerle sıradağları arasında bulunan Vorn köyüne geliyorum. Kırım Türklerinin büyük yolu başlangıç (İideri) Manzıfa Abdülcemil Kiranoğlu (Mustafa Cemiloğlu)wan dünaya geldiği Aycerş köyü苯y çok yakın.

Vorn köyünün girişinde bahçesini çaplayan Hançit Osmanoğlu ve eşi Gani Osmanoğlu biri kargılässiler. Benim Türkiye'den gelen bir gazeteci olduğumu öğrenince kucaklayıp bağırılarla basılar. Yolların Türkiye de-

mini adeta bende gidermeye çalışıyordular. Yüzlerinden sanki bir nur yayıyordu. O an içinde çok dejik duyguları yaşıyorum: onlara bir bâlbâldan; onların sevinçlerini, üzüntülerini yapıyor, paylaşıyordum. Köyü hâna gerağıklıklarında gördüklerim, kanım dondurmasın; adeta solek alamıyordum. Hanife nine güneygârlarına itatnamaya anlattıya bağladı: "Bizi yollar önce sürükler. Yollarca sâren mücadelenin sona varanınıza dâlibâlit. Birinci hâzı babamın mezar tâşını okçup atmıştır. Babamın mezar tâşını bir Rus'un hâla (îvvâlet) devârında buldum. Babamın mezar tâşını nükkâp aldım. Lâlik olagusun yetre koydum."

Hanife nine anlatırken gözlerinden bîllur gibi bir damla yaşın nükkâplığında fark ettim. Babasının mezar tâşını alıp evinin girişindeki en güzel köşeye koymuştu. Bu mezar tâşına eğit veren bir dede gibi oturmuştu evin girişinde.

Hanife nine kolundan çekerek beni konuya evin hâbce devârına doğru sürükledi. "İşte bu devârda da evâlarımın, bu kâbyâle eski inşâcların mezar tâşları var." Gerçekten de boyacı mezar devârın yan yatarânlı mezar tâşlarından örfîdâjâne gördüm. Üzerlerindeki yüzleri hala silinmemişi ve Karim'in Türkîğân'ı hukkâru gibiydiiler..

Hanife nine bütün eserlerine rağmen bir kahve bâle şâmine vakıfıma olmadığını bildirerek ziyâmeti istiyorum. Vorn kâtibînâ cephâde minâresi yakalı bir camiye mutsûyorum. Bu caminin içinde jîndi bir Rus atenâsi yapmışlığı olğanâce kâbe darâlarının ukandığı hâsediyyorum. Bir zamanlar namaz kılanın, Esan-ı Mâhammâdiye okunan, secedye vanları bir mîbarek mekânda jîndi, sarhoş bir Rus'un narânat yükseliyordu. Bir gün inşâflak o meşâidde yine Esan-ı Mâhammâdiye okunarak ve saf bağılayip namaz kılacağı.

Bu korkunç manzaraîn da görenâjedikten sonra yoluma devam ediyorum. Hanefîkîy upkârları yakını, çelerin pencereelerinden karânlık sokaklara upkârlar utuyor.

Kârim'da Türk gecekonduları

Hastenkoy, Kârim'da ilk Türk gecekondularının yükseltmesine bağladı; yer, Kârim Türkleri kurduların Çadırkent'in yanına birlikte oldukları paralarla alıckâan malzemeler ile ilk gecekondularını yapmaya başlamışlardır. Kârim'da Türklerle oturma mîsadetî verilmemişti için inşaat malzemeleri de satılıkmıyor. Vatana doneş Kârim'hâzâr alegindede birlikte oldukları bütün paralarla inşaat malzemeleri alıp, hâsat gâbîliklere karşı yoksulâmlılar ile binâlarda... Kârimli Türkler inşaat malzemelerini ya akgâbık, ya Rûslardan kâtbâna veya başka urak bölgelerden alıyorlar, taarrusâb'ı zâlen karâmnak lâzımdır. Beyaz birekler bir günde gibi Kârim'in âydîtlâk gâtârları mijâdileyevr. Taarrusâb'ı zâlen kâtbârlarından binâne gîriyorum. Çadırın

baş köşesine, mezar tâşları oturtulmuş; Kârim Türkleri bu mezar tâşlarından manevî bir karâvet alıyorlar.. adet onları manzûhatârını dâlibâlitler. Girdiğimiz çadırda deâme bir albüm getirdiler. Bu fotoğraflar arasında bir geng delikanlısı işaret ediyorlar: Bir eylül adâde, bir dîrenâcî, bir mukâbil: Musa Mahomed. 23 Haziran 1978 günü, saat 10:30'da büyük bir meydanda üzerine benzîn dökerek, kendisini meşâle yapıyor, Musa Mahomed. Vatanı kaybedenlerden olsam işseniyot. Musa'yı skîci defâ yardımından anmak işsényi Ruslara karpı, direneni anlatılarından birini ağır Musa. Yazacığım andarâda Musa gibi bir yâğdır yer vermeyrek müşâlejin mi?

Kârim'da Dönerç Mücadelerinde kendisi yakarâk ölümlüâlânı Musa Mahomed

Kârim'in elâman kizarmaya başlaması

Mihenâdarânum Abdüleşref, Kârim'in büyük yâhîlerinden Kâtaşugaz'a da yâğıt bir savâppâsi ziyaret etmeden giderken çok şey kaybedeceğini söyledi. Bu yotgan savâppâsi da ziyaret etmeden gidezendik. Hensev arâbânum yönünden Karâşpazar'a yönelik. Vatani iğin yillarda hapsine yatan, defâlaeca Kârim'dan gikanâmasına rağmen yâmadan geri dönen ve en sonunda da zaferi kazanan Eâidâ Şabanoglu kapsâ kârgâlıdı. bazi, 1969 yılında Kârim'a döndüğüne söyleyen Eâidâ Şabanoglu, "Döer bağık yıl dağlarda kırılcak ve meye yâzerek yâdadım. Bu topraklar bizim. Bârgâsi serk e demezâl, burası terk eomâkâne olmek prâk dâha gâzelâ. Yâlarcâ hanan iğin savâppâsi, mîcadâle verdim."

Eâidâ Şabanoglu bir kahve içmeden bîzi bâzâkuyaçagâne söyleyîcî, kabevlerimiz hazâlanelmek hizâbâzâzî gezîyorum. Eâidâ Şabanoglu'nun hâbîbî çok bekâmlı. Elâma ajaçlatan mevâli dallârları, yerlere kâdar ejmît. Bir sepet elâzîsi körüp dolduruyor, elâte tonâzârâyorum: "Vâtan elâzâdâr... yâdar, zgâ, 1170" diyor. Seperen kâtarâmaya başlaran üç tane sîri sevîlîvîm. Türk ün-

Kızılçılına ələkötürən hərəkət edir. Krem'in da elmasının kəzarmaya başladığını görmək bəni müstəqil edir.

Akməscid'den bir rüygar eştiyər: Hərriyet nüagın! Kərim Türklerinin səsi yankalarınyır, delip geçtiyər Yüksək Sovyet, Kremlin dəvarları. Bu ses hak yoluñ gitmiş! Kərim Türklerinin bütük yoldaşlığı Mustafa Cemiləğlu ilə. Kərim, bir nöqtədən tərəlləp yol gənənəriyor həlkəna. 6 ay 5 günük bir bebeğ iken 18 Mayın 1944'də Stalin'in istənlək tarixinə kara bir leke olaraq qeyən "Sərgüs" olayını yaşayan Mustafa Cemiləğlu bəsən həyatını vatan mücadelesiyle geçirir. Sovyet Muhkəmələrince 6 defə məskən edilmiş 27 yaq kapıda yasan Mustafa Cemiləğlu'nun mücadələsi bütün dünyada geniş yüksək uyandırır. Ve gündi birandan bu bəylək liderlərə karşılaşacağından dəriyəcən iyice artırıyar. Yüzündən bezedimən qektiyi cələtin her kəsəsinin üzərini təqyan, ama bütün bəndlər rəğmən uğrunda her şeyi gəze aldıq mukaddəs davası uğruna yikilmayıp yaşayan bir böyük liderlər karpladıq; Mustafa Cemiləğlu da bizi görünce heyecanlandı. Nasıl heyecanlananass

ki, ilk defə bir Türkiye gəzəcisiyle karşın kişiye gəlibyordu. "Cən Kardagın" diyerek bizi kucaklayan Cemiləğlu ilə öylesinə kucaklaşdırı ki, sənki yılların özəməsi dəliklərə sajdənməyə qalğıyorduk. Cemiləğlu, hənenə sənə başlıdır:

"Türkiye həkkənə, bəsən soydaglarmıma, dindaglarmıma bəylək, pek çox selamlarımınə gəndərmişəyər. Ondaların Kərim'in vülli mücadələsinə yardım və dəstək beləydiyər. Həlkəmən gündə, yaradı yaradı təpərfinə dönməye başladı. Ancak həndə Kərim'dən bəz pek artıft. Bize canavarımızı kərmək işin, dini mələkələrdən təltif etmek işin gök yardım gerek olacaq."

Mustafa Cemiləğlu'nun "Bismillah" deyip sərinən bəjər başlamaz, dindaglarına selam göndermesi, Kərim'dəki Türklerin kalplerindəki Allah aşkınnı, kabərə sahəsiz bir coğrafiya bəsən bəndlərə rəğmən devam ettiğini göstəriyordu. Bəsən bəndlərə rəğmən adın gisi bildiyorum ki Türkün kalbindəki bu sevgi kiyamətə kadar devam edecek. Kelimələr kalbimizdə dölmizər gərək mənşələrinə kəybedərək gəliyordu. Ama ismir de-

Cəmaatine Həsət Rəhbərəzə Han Camii

Cemiləğlu və Hədiyyələrimiz: Baynak və Kərim

bilyorduk ki kaviminde bembenlik, atılmaya hazır okla-
ra benziyorduk. Bu duygular içersinde ilk sorumu sor-
dum ve sonra diğer soruları:

- Sayın Cemiloğlu, lideri bulunduğu Kırım Tatar
Millî Hareketi Teşkilatının maksadı nedir?

- Kırım Tatar Millî Hareketinin esas hedefi, batin
mileniumu ve halkını Kırım'a geri toplamak, burada
millî mühr Çümhuriyetini karmaktır. İşe dairi-
ti, kültürümüzü anadilimiz yendiden ögrenmektedir.
İngolların bankalar olacaklar, valili-şamans gelince de...;
belli o işleri bizim cocuklarımıza yapar...

- Kırım'ın bugünkü halini anlataz misiniz?

- Kırım'da şimdiki bâsim yılın 50-55 bin kadar soy-
dayanız var... 5-6 bin kadar da evsiz, oturmaya yeri ol-
mayan ev sahibi ailelerin barışmaması yaşandır-
lamıyor var. Binalar için geceler kurdak, Halkımız
Özbekistan'dan göçetmiş için orada es fiyatları çok
düşüktür; burada ise 3 kat yükseldi. Şimdi Kırım makam-
ları Grasıya ve Ukrayna oblastlarından Rusları, Ukray-
nalıları buraya getiriyorlar. Buradaki topraklarını onda-
ra veriyorlar, onları tescit Kırım'a doldurup "Burada yer
yok, toprak yok" denek içi yapanlar bankalar. Çok
aşırı durum. Eğer millî meselemizi hükümlü tarafından
çözülmeyecek olursa; de takdimatı, de güncümlüle
buna çözüm çok güç olacak. Şimdi Kırım içinde böyle
şovinenist kalınlıklar çok çok... Kırım Tatarlarına karşı bir
çok münningar, gönüllerini yapanlar var. Bütün anlıftır. Eğer
bu kişiye yerdeki dindarlıklarını, sevdili çırhımlarla bize
ağır olacaklar.

- Kırım'da dini cemiyetlerin ve camilerin durumu
nedir?

- Şimdi Kırım'da ibadet edilemeyecek hiçbir cami yok-

**Şimdî Kırım'da ibadet
edilemeyecek hiçbir cami
yoktur. Yalnız
gezilemeyecek büyük Türk
mimarı Hacı Mimar
Sinan'ın kurmuş olduğu
bir camii var:
Gözleve'deki Cum'a
Camii, onu da müze
yaptılar. Dünya'ya kar-
şı bu camiyi gösterip
propaganda yapıyorlar.**

tar. Yalnız gezilemeyecek büyük Türk mimarı Hacı
Mimar Sinan'ın kurduğu bir camii var. Gözle-
ve'deki Cum'a Camii, onu da müze yapılıyor. Dünya'ya
karşı bu camiyi gösterip propaganda yapıyorlar.
Kırım'ın içinde sindi 10 camiye kurdak, lakin hükümler
bu cemiyetlerini tanımıyor, yol vermiyorlar. Yalnız Kara-
suoğlu'da bir cemiyetinin tanınması söyleyenirdi.
fakat hâli o da tanınmadı. Ne de olsa biz neşr ettiğimiz
sayıya, camilerini karmaya, bâsin gayretimizi serfede-
ceğiz. Elimizden geleni yapacağınız ve halkdan para
toplayan camilerimi karmaya başlayacağız.

- Aaa yadığın diğer camilerimiz ne durunda?

- Çoğuwa yükler: bârgâdlarını ise depo, ambur
yapıyorlar. Hayvan namaz (ahır) yerler yapsınlar; bir
kumandanın da ev yapısını, Camillerimizin variyeti işte
böyle. Bu yıl 7 Ekim 1989'da bir camimiz daha yâbil-
di. Buna da sebebi Kırım'da bir kötek (kavgâ) çök-
tu, bu kötek içinde bir Rus oglana öldürdü. Bu se-
beple merkezden karar geldi ve istikamî için bâsimi
çarmımlı yâbilir. Anak dientesi bir köy var. Bahçesaray
pehrinde... 30 Eylül 1989 Tarikhinde Ruslar bâsim 5-6
tane yâbilmesini (gençlerimizle) hâkim ettiler; pek
kötek vardular. Kana buladılar, bir hafta sovrâ bâsim
derikkârları toplanınca tek tek kötek çıktı. Bu kötek surâ-
nda bir Rus oglana öldürdü. Bâna karşı Ruslar bâsim
Kırım'da müzâigler yapıyorlar, Kırım Tatarları buradın çi-
karılan diye... Ne var ki, Kırım'ın içinde her karışında en
azından bir adam ölüyor. Bâsim Kırım Tatarlarını öldür-
düldüğü nararlar ola. Lâkin biz bâsim gönüllerini yap-
madık, Ruslar buradın çkarılırken diye...

- Sovyetler Birliği içerisindeki diğer millî hareketler-
le Kırım Türkleri arasında bir bağ var mı?

- Evet biz hep millî ve demokratik hareketlerle ba-
ğışlıksız kalmaya çalışıyoruz. Mesela 7 Ekim 1989'da
Kârabağ'ı millî pégitâanı bayrakları (bagħandar) geldi-
ler. Soħbet enrik. Beraber çegħiġi bixxismalar īsta koy-
dak: Onlar bâsim desettiliyo. Onlar içində, Azerbaycan
Millî Cephe'si liderleri, Meshet (Aksu) Türklerinin li-
derleri vardı, sova Gürcisian, Esonya temsilcileri vardı.
Bâsim bâsimiz faaliyetlerine kanlıyorlar, top-
lamlarda fikirleşiyorlar, beraber qalğıncıra.

- Türkiye Radyo-TV'sini izleyebiliyor musunuz?

- Türkiye Radyosu Kırım'dan açığa ipiniliyor, Ne
yarad ki Türkiye Radyosundan bizim Kırım mücadeleci
hakkında hiçbir şey deyilmeyen.

- Kırım Türklerin mücadeleşini anlatan yayınlar mı
istiyorsunuz?

- Evet. Bu tür yayınlar çok istiyoruz.

- Türk kamuoyundan ve Türk devletinden beklediğ-
iniz başka bir şey var mı?

Gorbaçov zamanında Kırım Türkleri'nin varlığından çok değişiklik olmadı. Yalnız hepsi 40-50 bin kadar Türk ana topraklarına dönenbildi. Halkımızın yüzde %90'ı hala sığırında yaşıyor, onlar Kırım'a gelemediyorlar.

- Türkiye devletinden, tecribe gidiyor ki, şimdiden kadar hiçbir fayda olmadı. Olacagını ödünlü de pek yoktur. Yalnız gazetelerde radyolarla bismi seniçi çakarlar, ona bile çok üzükler ederiz.

- Dünkü'ye bir mesajınız var mı?

- Bir kaç yıl önceye kadar bizim mücadelemizle, bize milli meselelerimizle dünya ilgileniyordu. Radyoların olsa gazetelerden olsa, yayın yapıyorlardı. Son zamanlarda bizi dinleyen devletler Perestroika ve Gülençte çok inandılar galiba, bu insan hakları, milli haklar hakkında pek ses çakarıyorlar. Eskiye göre Gorbaçov zamanında Kırım Türkleri'nin varlığında çok değişiklik olmadı. Yalnız hepsi 40-50 bin kadar Türk ana topraklarına dönenbildi. Halkımıza yüzde %90'ı hala sığırında yaşıyor, onlar Kırım'a gelmemiyorlar. Eğer devleti serisi çakıp bize yardım etmelerse bizim hürriyetimize kavuşmayı zor olacaktır.

Bu büyük liderden ayrılmak çok zerde, ama vakti dolmuş, ayrılık zamanı gelmişti. Çemiloğlu ile sekar tekne kucaklıktı.

Çemiloğlu'ndan ayrıldıktan sonra bir daha döşüp araya bakmaya cesaret edemedim. İçinden sakin olanları mücadelelerinde yalnız bırakıp kaçırıomuz gibi bir duyguya geçiyordum.

Kırım'dan ayrıldıken, İstanbul Kırım Türkleri Derneği Başkanı Yavuzcan arkadaşı Taner Kayan'la birlikte yanımda, Vatan-Kırım toprağı doldurduk. Günükten geçen zamanları açıtan bayez kur, pekiñir eliyle çantamızın toprağı bulduğumuzda popeli çakar, toprağı kırıpçınca şoke olda. "Bu ne?" der gibi yüzümüze anımsatı anımsatı bağıt. Herhalde, "Bu apolar gösterecek başka bir şey bulamazılar" diye düşündü. Bu toprağı manevi değerini onan anımsamamı imkânsızdı.

Degirmenlik'te kurulan çadırken, Vatan-Kırım'a dönmeye savasının bir cephesi. Arka planda ıggalıcıların oturduğu binalar görülmektedir.

Karasopalar'daki yığıt Kırıkkale: Ender Şahenoglu

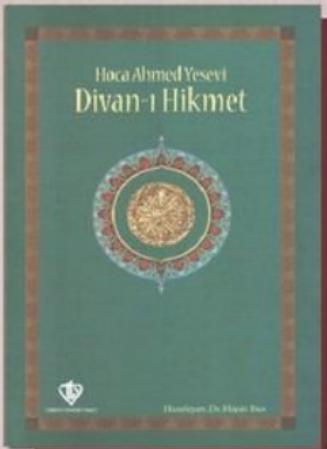
Hançit Nine Rusları duvarlara tuğla yaptıkları alanlarının mezarlığınından birisini gösteriyor.

Kırım'dan ayrıldıken, Nazi Hilal'in yoldaşı göklere yükseldiğini gördük. Sabah olsunna, şafak söylemeye at kalımyan. Kırım semalarında güneş hiç batmadan üzre dejmaya hizlasyordu:

Allah o güzleri bize de göstersin...

TÜRK YURTları'NA ABONE OLDUNUZ MU?

"Bismillah" deyip Hikmet söyleyip..."

TÜRKİYE DİYANET VAKFI
YAYINLARI
İnternetten Sipariş
<http://www.kitapyurdu.com>

DİVÂN-I HİKMET Hoca Ahmed Yesevî

*Divân-i Hikmet kitabunda
neredeysse bin yıldır Türk'ün gönül gözünü ışutan
bir ışık saklıdır.*

Ahmed Yesevî'nin dilinde seslendirildikten 900 yıl sonra
sizlerin eline ve gönlüne kadar ulaşan
bu hikmetler, Türkler arasında İslâm etrafında örgülenen
bir iman birlliğinin teşekkür etmesine hizmeti yönyle
Türkliğün manevi hayatında çok önemli bir yere sahiptir.

*Bu kitabı okurken, verdiği mesajları
yüzeyler önce ilk defa işten atalarınızdan biri yerine
koyun kendinizi...
İşte o zaman, Yesevî'nin büyülüğüünü
daha iyi idrak edeceksiniz..."*

HAYATI BİCE

"Türkistan'ın Piri"

Yeniden Hayat Buldu...

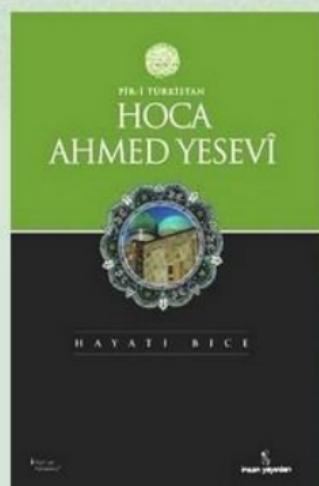
PİR-İ TÜRKİSTAN HOCA AHMED YESEVÎ

*Hep düşünmüştür:
Acaba Hazret Sultan Yesevî bugünkü dünyada
yaşıyor olsa idi, mesajlarını tophuma iletmek için
nasıl bir yöntem izlerdi?*

*Ya da: Bugünün Yesevî'si nasıl birisi olurdu?
Bu soruları yanıtlamak için tarihte yaptıklarından
hareket etmekten, Yesi'deki Yesevî dergâhunda yaşananları
yansitan menkâbelerden yola çıkmaktan başka
bir yöntem yok görülmüyor.*

*Ahmed Yesevî'nin tarihî portresini net bir şekilde
ortaya koymaya çalışırken, menkâbeler arasındaki
gizemli hayat sahnelerini birleştirmek zorundadır.*

*Bu kitapta, Hazret Sultan Yesevî
sisler içerisindeki tarihî bir kişilik olmaktan çekinmeksiz
bugünün insanlarına da hitab eden bir mûrsid kimliği ile
yeniden doğuyor.*

insan yayınları

İnternetten Sipariş
<http://www.kitapyurdu.com>

HAYATI BİCE

TÜRKİSTAN UYGUR TÜRKLERİ EDEBİYATINDAN ÖRNEKLER-I

ABDURRAHİM ÖTKÜR

Doğu Türkistan Uygur Türkleri'nin son devirde yetişirdiği mücahid şairlerinden biri olan Abdurrahim Ötkür 1923 yılında Doğu Türkistan'ın Kunal vilayetinde doğmuştur.

Ömrünün 25 senesini Çin hapishanelerinde geçiren Ötkür, Uygur Edebiyatı ve Dilinin tarihi inceliklerine hakim olduğu için son zamanlarda basılmış məsələdə edilen Kutadgu Bilig ve diğer klasik eserleri yapayan Uygurca'ya aktarularların başında yer almaktadır.

TÜRK YURTları okurlarına
şairlerinden bazı örnekler vermek istiyorum.

A. Şekür TURAN

Uyghur Tughisi

TAN ŞAMALLARI

Telpənəp öten tan şamalları
Bır a gisa siz solşap önliz
Türekimmin ah u zürlü
Mərhamet kılpañ anlap önliz

Bargı saflarla, aşıp yedkende
Tenri taşının eteklerige
Nazlı kolunuz pekkaile teğsin
Derlik yaz tanganın ineklerige

Deyin kün nəgar, zulmet yırıslar
Narlık künümiz çalqıynaşaç
Däpmenni basar ölmə selleri
Bar kığomından doklärınaşaç

Türk Tughisi

TAN YELLERİ

Oksayıp geçen tan yelleri
Bir az yine siz dursup geçiniz
Yüreğimin ab ile zarını
Mərhamet edip anlayıp geçiniz

Vararak dağıldan aşıp yetişince
Tann Dağın eçkelerine
Nazlı eliniz şefkatle deşin
Derli yaşlar akan yanaklanıa

Deyin gün doğar, zulmet yırıslar
Nurlu gisimiz üçin çağırılsara
Düşmanı basar ölmə selleri
Var güclümüzle çırpanırsıa...

RUBAİLER

Kara yıllar bışıkçıya tufaldum
Tufaldanı kapas içre boğuldum
Ömrüm menin hazırlı bilen öter ma
Elge hizmet kılıy digen oğuldum

Törelmek menin öt işin midir
Toğulmak menin hahıqın midir
Anamızın kurnaşa tırgan iken men
Cihana sıfırafan pı bayan midir

Kara yılların beşijine doğdam
Doğdam ya kafes içersine takıldam
Ömrüm benim hazırlı ile gezer mi
Milletime hizmet edeyim dryen oğuldum

Yaratılmak benim kendi işim midir
Doğmak benim istejimle midir
Anamızın kurnaşa nıñım iken ben
Cihana ugymayan ya başım midir

AFGANİSTAN DERSLERİ

SUNU

Bu konuyum, önce ziyareti için Mekke'de bulunan ve Afganistan'daki mücahid kabilelerin önde gelenlerinden olan Cemiyet-i İslami adlı örgütün Tâlkan şehrindeki birliklerini komutanı Molla Muhammed Nazar ile görüşen yavru yöneticimiz Hayati Bîcî tarafından yapılmıştır. Geçmişin günlerde sözleşen Prof. Burhaneddin Rabbani'nin liderliğinin yaptığı Cemiyet-i İslami ile Galibîdin Hükümeti'ni liderliğindeki Hizb-i İslami arasındaki ilkeler 1989 yılının sonundan itibaren Cemiyet-i İslami'nin 30. gününde komutasının Ferhat bölgeinde Hükümetçi'ye bağlı Şeyh Cemal ve arkadaşları tarafından geçici düşürülerek öldürülmesinden sonra gerginleşmiştir. Son olarak 25 Mart 1990 senesinde ise Andırın kentinde Afganistan Devlet Başkanı Noorullah'ın mücahidlerle yaptığı "İslam" hâlinde iken devrimi teşvik eden bulmaca, aynı bir Pagan (- Paton) tırkisi olduğunu keşfetmişlerdir. Bu bulmaca, Afganistan yönetimini Salâmu Baâbi'ye ve Şâhnuz Tanay'a Hükümetçi'yi kucak açan Afganistan komadaları yeri bir dânestâne bayatlaşmış olmak istemektedir. Cemiyet-i İslami komandalarından Molla Muhammed Nazar'ın dile getirdiği gereklilik, özellikle Ferhat Kâlimi, Ahmed Sah Mesud ve Afganistan'daki Türkler'in tek ortulu olan Kâfîr Afganistan Vilayetleri İslami Birliği'nin lideri Atâd Bey hakkında ülkeninde bilinen ve kâsim ile çapıldığınıza bağlı olduğumuz hissâclara çok fazltadır. Ote yandan bir tasevîf ehlî olan Molla Muhammed Nazar'ın Sayyîder Bîrlik'i ile mücahidlerin etkinlikleri arasındaki önemli ilişkiye ortaya koymak isteklerini Sayyîder Bîrlik'inde Türkistan topraklarında multimedî gelgitlerden de ipuçları vermektedir. Bu konuya yapıldığında herkez Şâhnuz Tanay'ın darbe teşvikâsu ve sonrasındaki gelişmelerin enewel olmadığından bunlardan haberdârlımcıktır.

Afganistan Çihilî ve cihat içindeki Türkler'in durumunu gösteren bir yazın bundan 5 yıl önce TÖRE dergisinin Haziran-Temmuz 1985 fârihi 169-170 sayılarında Afganistan'da gelen bir mektup daşınmıştır. Aradan geçen 5 yılde sadece mektupla habedilen olayların ve kâfiye atâtâbillerin nüfuzeye % 300 olarak bugün ortaya çıkan sebebiye ve ulkeâzâde Afganistan komandasını her şâhî şâhî mekanizması yepmek isteyenlerin ard niyetlerinin açıklığı terwîtârlâmlâma'ya sağlamaya katılmış durumuz aydın yanıtlanmıştır da uygun bolduk.

"Türkîye'deki kardeşleriniz ni müslümâlar olsun yeter" deyen gani genâlü Molla Muhammed Nazar'a selâm ederken, "Inna Lîlâhî ve Inna İlyâhi râbi'ûn" dîyerî şâhadetâyesi mücahidlerin kâsimâzî hâllerim hâliâzî etmelerini diliyoruz.

TÜRK YURT'LARI

- Bize kendinizi tanıtır musunuz?

- Bismillâherrahmanirrahim, adam Molla Muhammed Nazar. 1939 yılında Tâlkan vilayetinin Ferhat kâsimâzî Kelefân nâbeyesinin Handesmal köyünde doğdum. Halen Tâlkan vilayetinde Cemiyet-i İslami hâzinî komandanıyım.

- On yıldır cihatâs başlangıcından bugine bir öretimi yapar musunuz?

- 12 yıl önce Ruslar desteğiyle Nurmâhomed Terâzi adlı Halk Partisi lideri bâja geçti, 6 ay kadar sova toprakları kamelajılarak, cepli zulümâr yapmağa başladı. Halk bunun üzerine eline geçirildiğî vâsatâlatla Halk Partisi'nin râzidine karşâ direniçe başladı. 1 yıl süreyle Afganistan Halk Partisi müslümân halkın direnişini kırmâya çalıştu, ama muvaffak olamadılar. Buna üzerine bir darbe ile Hafizullah Amîn bâja

Afganistan'da Ruslara Karşı Cihad Sürerken BİLMEDİKLERİMİZ

(TÜRK, Haziran-Temmuz 1985, Sayı: 169-170)

geçti, ancak cihad yine devam etti. Durumun kötüye gitmesini gören Ruslar 27 Aralık 1979 tarihinde Kankorduya Afganistan'a girdiler ve önce Kabîl Havaalanını kontrol altına aldıktan sonra Bağdatlık Sarayı'nın basatık Hafızullah Amin'si öldürdüler. Bu sırada Sovyetler Birliği'nde bulunan Babrak Karimî Tacikistan'ın Düşenbe şehri radyosundan bir konuşma ile yönetimin başına geldiğini ilan etti. Bu sırada Kabîl Radyosu Hafızullah Amin'in taraftarlarının elinde idi. Birkaç saat sonra Kabîl Radyosuna Ruslar ise dolayısıyla Babrak Karimî uralarla geçti, ancak mücahidlerin căihâde devam ettiğinden Babrak Karimî da başparça ulasamadı. Mücahidlerimiz günden güne güçlenerek ve Allah'ın yardımına Afganistan'ı tam olarak kontrolleri altına aldılar. Bu durum üzerine Ruslar Babrak Karimî'yi görevden alarak yerine Necibullah'ı getirdiler. Halen de Necibullah Ruslara hizmetine devam ediyor. Allah'a şükür, mücahidlerimiz Kuzuluğunu perşen ederek, geri çekilmek zorunda bırakılar. Afganistan'ın ellerinde bulandıruyorlar ve 15 Şubat 1989'da Rusların tamamen çekildiklerini söylemelerine rağmen Kabîl yönetimi bugün yine Ruslara yardım ile ayakta duruyor. Mücahidlerimiz ıspahâl yakın zamanda Kabîli de ele geçirip Afganistan'da İslâmî bir yönetim kuracaklardır.

-Kızılduru ile Sovyetler'den gelen Türkistan ve diğer Türk yurtlarındandır askerler ile hiç temasınız oldu mu? Sizlere yardım ettiler mi?

-Evet, Kankordu içindeki müdünnâmlâr ile görüştük. Onları hem hepimizin boyunlarına anlı birer maskaları vardı. Bu kardeşlerimiz bize: "Metin olan, geşek davranışın! Bu Ruslar imzazında ve korkaklar, Elhanâîlîlik biz sizlere varmayacağınız. Sizler gâzî olan ve komâniyîrîn varsun, bizer de size yardım edeceğiz. Biz de devletleriniz aradı olumsuz iñterfer, ıgalâh bir de kâfirin esaret çengelindekâr kurâmet imjîrîr" diyorlardı. Bize mernî verilerdi, eyüp bir fırsatı veya kişiye arama tarâma yaparlaştıktan bize silahı verirlerdi, yardım olsınra çâhiyeyelandı. Buzum silahlarının gheseler bile ele vermezlerdi, müşahberlerde de bizi vurmak için atış etmezlerdi. Bu kardeşlerimiz Türkistan, Azerbaycan, Kafkasya'dan gelen kardeşlerimiz bize zane vermediler. Anamâja gelâdâri zaman gene çokca kullanmış, kadrolarımız da incitmeledi.

-Kızılduru ile gelen Türkler'den sizin birliğinize katılan da oldu mu?

-Evet, kanâllar olmustur. Bonlar arasında Kazakistan'dan gelen bir Özbek vardı ki biz ona Tac Muhamed adını verdik, o Kanâz vilayetinde büyük bir mücahid komandam oldu. Tac Muhamed'i mücahidler Afganistan'da evlendirdiler.

-Siz silah yardımının kendin atıverdiiniz mi?

-Başta hâli, tahtı satarak silah alıyoðduk, daha sonra ganimet olarak silahlar ele geçirildik. Bize dürenli

TÜRK HABERİ: Afganistan'ın yönetimini hâkim etmek isteyen Sovyetler, Afganistan'ın târikhi, kültürî, siyasi ve ekonomik açılarından, her türlü güçle silâhla devleti devirmeye çalışıyor. Bu, perşembe gününe itibarıyla da Türkiye'nin dâhil olduğu Afganistan'ın târikhi, kültürî, siyasi ve ekonomik açılarından, her türlü güçle silâhla devleti devirmeye çalışıyor. Bu, perşembe gününe itibarıyla da Türkiye'nin dâhil olduğu Afganistan'ın târikhi, kültürî, siyasi ve ekonomik açılarından, her türlü güçle silâhla devleti devirmeye çalışılıyor. Bu, perşembe gününe itibarıyla da Türkiye'nin dâhil olduğu Afganistan'ın târikhi, kültürî, siyasi ve ekonomik açılarından, her türlü güçle silâhla devleti devirmeye çalışılıyor.

Aziz Kardeşim,
.....

Afgan mücahid örgütleri bildiğiniz gibi bir taradan Ruslara vururken diğer taradaki kendi azalarında da anlaşmazlıklarla uğraşıyorlar ve her örgüt istiyor ki, bütün Afganistan kendi örgütlerine girsin. Ancak ve ancak Afganistan'ın kuzeyindeki Türklerin kendi örgütlerini kurdularını hoş karşılamıyorlar; hatta maalesef orada gece gündüz devam eden kurtuluş savaşı hakkında dâhil olmayı istemiyorlar. Gazetecilerin gidip kontrol ediyorlar. Bir gazeteci Güney Türkistan'a (Güney Türkistan Afganistan'ın kuzey yanısını teşkil eder) gittiğim ve film çekmiş, ancak sınırlı film el koyulmuştur.

Bu bliplerden şu sonuç elde ediliyor. Güney Türkistan'daki kurtuluş savaşından dünyâanın haber yok. Dünyâanın haberî da çok Kabîl, Kandehâr, Gâzne ve Herat'tan. Bu haber ambargosu dikkat edilse asılâda Hazaralarla (1) da konuyu, ancak Silî olukları İran, Orta Asya'ya desettiler ve haberlerini yaymayı bırakılar. Öğendigimize göre Hazaralar kendi bölgeleri olan Orta Afganistan'ı tam olarak kurtarmışlar ve İslâmî hükümlerini de kurmuşlardır.

Ama dünyâanın bundan da haberî yok.
... Halbuki Peshwâr (2) vürkâet takîdi uygulayıp Pakistan'a sağlanıyorlar. Son zamanlarda Pençir Vadisi'ndeki Tariqâzâr'da hemen hemen bütün bölgelerde paralel var. Çinlik Gübedîn Hâkmâyetâr ile Bâthânedîn Rabbâni (4) ve diğerleri birbirlerine vuruyormaktan Ruslara uğragıyorlar. Bu giremeleri yüzünden dünyâan şu telkinde bulunuyorlar: "Afganistan mücadeleni kaybettili! Yetişin!"

Pençir Vadisi kahramanı Mesud (5) bunlardan deffâ, Genç, dinamik ve Türkler'e tutumu iyî, aynı zamanda zeki. Ruslar geçen yıl, bir yıllık etektese karşılığında 100.000 dolar tâkif etmîler. Mesud kabûl edip aldığı parayle silah ve mührümât alarak bir yıllık süre içinde yakını Ruslar saldırınca, çok iyi berâkatlı bu silâhıri Pêngîn vadisinde büyük bir zâferde paskörmüştür.

Türklerle gelinen ne CIA'dan ne de Suudi Arabistan'dan ve ne de Pakistan'dan yardım alıyorlar. (Afgan

örгütüleri CIA'dan her yıl 100 milyon dolar alıyorlar.) Türkler hali veya mal satıp silah satın alıyorlar. Allah'a şükür silah, silahları yok; çünkü Ruslardan epeyce silah ele geçiriyorlar. Türkistan halkı da onları destekliyor... Hatta o kadar ieriye girmeler ki Batı Türkistan'a (Batı Türkistan SSCB ıgali altındadır.) bile girişiylemele bulunmuştur.

Yoldakları fotoğrafla 4 fotoğraf ve öneği bilgiler göndermişler. Bilgi sudur:

Subat 1985 geçesi Androy (8) yakınındaki Karakul bölgelerinde büyük bir Rus üssü havaya uçurulmuş 140 Rus askeri, subayı ve generali öldürülmiş, 200 orta ve hafif silah ele geçirilmiştir.

Burada 14 Türk mücahidin şehid olmuştur. Bir hatta sonra da Androy şehri içindeki bir Rus karakolu bombardanmıştır. Androy bölge genel emiri — ve kinci komandan — çok yiğit mücahidlerdir. Geçen yıl başka bir yiğit komandanı — Ruslar Onun başına 200.000 dolar koymuşlardır. Onu hiçbir zaman ele geçirememeler, ancak sahici düşmanlık yüzünden Onu bir Türk öldürdü. Türklerin derdi sadece tanınmamaktır değil, aynı zamanda örgütlenlik ve eğitimlidir. Ayrıca Türkmenler Özbekler arasında soğukluk var....

Mektuplarında, Türkler, ne pahasına olursa olsun millî kurtuluş mücadelerinin dünyaya tanıtımı çağrıyorlar. Güney Türkistan'daki bu Türk direnişi Cenab-ı Allah'ın bir lütufudur. Zira, bu mücadelenin 12.000'inci yıl üçüncü yeter. Güney Türkistan'daki Türklerin tek bir doğrudan toplanmaları şart. Bu simdi ve gelecek için önemlidir. Zira Afgan örgütüne Türklerin içinde ayrılmalarından korkuyorlar. Ve bu yüzden örgütlenmelerini hoş karşılamıyorlar. Halbuki tek bir Türk örgütü Afgan örgütlerinin bir yeri korkularını bertaraf edip ortak mücadelenin gerekli veya Hazalarına işbirliği yapılabilir. Bunu buralar hayal görebilebilir, ancak hiçbir hakikate doğrulanmamış varlamamıştır.

Allahın dediği olur.

elarak silah yardımını Burhaneddin Rabbani'nin hizbi Cemiyet-i İslami yapmış. Bizim hepimiz Cemiyet-i İslami'ye bağlıyız. Bu hâftedimiz biz verilen silah yedemi sebebiyle:

- Cemiyet-i İslami'de Türk-Tacik diyen bir ayrı söyleşen mi? Çünkü bildığımız kadarıyla Burhaneddin Rabbani'nin unnesi Tacik babası ise Peştan...

- Hayır, Rabbani, hiçbir zaman böyle bir söyleşmedi. *Hizb*ne bağlı olduğunu *hizb* kimsesi *bârçey söyle* etti, ancak başka bir teşkilata geçenin size ters dairiyorum. Çoğu Türklerin girdiği hizb güçleniyor. Bu yüzden hepimiz Türk mücahidlerini kendi hizblerine alıma çalşıyoruz. Dışarda kalan Türkleri ise hizb göreviyordur. Türkleri komandan olarak görevlendirmeyiz. Hizb-i İslami ve diğer Peştan hizbleri İleri Muvakkil, komandanlıkla Peştanları getirmeye gayret ediyor. Bütün bu ayrımlar kabul etmedimiz işte böyle bir siyaseti olmayan Rabbani'nin hizbinde yet alındı. *Kurey Afeganistan'da en kaovalî teplikat Cemiyet-i İslami'de*.

- Cemiyet-i İslami'nin en büyük komandanı Ahmed Şah Mes'ud'u da tanımır musunuz?

- Ahmed Şah Mes'ud'u, Peştan arslanını aussi tanıtmam! Ülkeye tâmiyorum, bizim komandanızı.

- Türkiye'de bazıları Ahmed Şah Mes'ud'un Fransızlardan yardım aldığı, dehayla Fransızların adam olduğumunu söyleyiyorlar. Bu doğru mu?

- Hayır, bu sözlerin hepimiz yalan. Bu sözlerin söyleyenler, şebi ile düşmanlık için Ahmed Şah Mes'ud çok müstesna bir kimse, bir büyük kişidir. Hatta evliyandır. O işte kere ölmüşden kurtulmuştur. Allah'ın yardımında... Ona şükremeyen diğer hizb başkanları, başta Hikmetçi bonları yazarı, *Hatta Ahmed Şah Mes'ud'a rüyâ dâlîmek için Hikmetçi'nin en iyi gelen adamlarından* olan Seyyid Cemal, Tâlikâ Vîletî'nin Ferhat bölgelerinde bir vadide *Pul-i-ten* (Dar köprü) denilen yerinde Cemiyet-i İslami'nin 30 büyük komandanı tördürmüştür. Bu komandanlar arasında Dr. Hüseyin, Mewâ, İzzetullah, Kazı İslâmîddîn Hamid, Kudretullah Küfî gibi çok büyük mücahidler de bulunuyordu, bu kişilerin çoğu Türkistan-Buhara'dan hicret etmiş Türk asıllı kimselerdi. Hikmetçi'nin bu komandanları öldürmeye sebebi Afganistan'daki Türk ve Tacikleri zayıf düşürmek içindir.

- Peki, niçin Türklerde böyle düşmanlık gösteriyor, bu Peştanlar; Târikî'sinden, Babrak'na, Necîbullah'a kadar... Bunun sebebi nedir? Zahir Şah dahil, Türklerde zulüm yapan bu insanların gayesi nedir?

- Afganistan'da Türkler'e çok zulüm ediliyor. Türkler'in topraklarını Zahir Şah zamanında çok vergi konusunca vergiler verilemeyeceğine konusundan. Böylece en verimli topraklarını Peştanlara dağıtılmış-

(1) *Barışçı Afgan Türk* seviye bir kavramda 4 milyon civarında tibbiyeti normal olan kişi sayısı Afganistan'da mevcut konumunu yoğunlaştırmaktır. Tâlikâ-Vîletî kampı, burası konumunu çok fazla koruyan bir yerdir. Peştan kampı, burası konumunu çok fazla koruyan bir yerdir.

(2) *Peştanlı Peştanlar*: Afgan Afgan seviye bir kavramı olan Afganistan'ın % 20'ini tegizleyen Afgan 1977'si'nde Rus işgalinden kaçanlarla Pakistan-Kâbilî frontlarında târikî (şâhî) komutanlığı alan Afganistanlılar. Bu işgal sonrası peştan peştan Hâlidîyyâî Amârî, Behîrî Kâmidî, et. şâhî frontlarında târikî (şâhî) komutanlığı bulgularla papuçları:

(3) Gâlibâînâ Dâlikânevî Hâlî Nâzîmî Lâzî;

(4) Bâbînâzînâ Râbînâ Çâşînâ İâzînâ Lâzî;

(5) Mâzîlî Câshînâ-i Sâlikânevî adlı komutanâ Tâlikânevî;

(6) Androy-Gürcü Türkistan'ın büyük yetkililerinden olup 180.000 kişiye oturaklı olan Türklerin başıdır.

(7) Başbuçular 1920'lerde Rus işgalinden önce Tâlikâ-Vîletî'ye ulaşmışlığıla birlikte en çok Afganistan'ın kuzeyindeki Bozâkâne vadisi ve "Şâhî" adını da bulmuştur.

Peygûnlardan ise hiçbir vergi almıyorlardı. Bugün de cihâdi Türk hükümleri, ancak cihâdın tamamı Afganistan'a mal ediliyor. Kuzey Afganistan cihâda başlamamıştı, Ruslar Afganistanı hemen ele geçireceklerdi. *Hüseyin Pektas'ın bulunduğu Kandehar, Celalabad, Herat, Kabîl vilayetlerinin hükümleri Kular ve komünâr Afganlara gidiş gelmemiştir. Halfakî Kuzey Afganistan (Güney Türkistan'daki) ve Türklerin yaşadığı Kunduz, Torkan, Bedâhîyan, Ferhar, İmam Sahîb, Hanabad, Sibargan, Çırçan, Faryab, Meymene, Semengen, Belîk vilayetlerinin hepsi kurtardılmıştır.*

- Türkiye'ye gelen Afganistan'daki Türklerin lideri Azad Beg'in tâmiyîz munasibi?

- Evet, tâmiyîz, bizzat gönüplüm; iyi ve mutlu bir müslüman kişiğidir. Halen Semengen Taht-i Rûstem bölgesinde karargah kurmuş durumda. I yüzer Afganistan içinde cihâd devam ediyor, mücahidlerine hizmet ediyor.

- Azad Beg ile Ahmed Şâh Mes'ud'un ilişkileri nasıl?

- Her ikisi bir ittifak içindedir. Azad Beg'in aleyhinde kötü sözler söyleyenler Peşîn'lardır ve bunların Azad Beg aleyhinde konuşmalarının sebebi Türklerden kerkmalan ve Türkleri çökermeleridir. Bu yüzden böyle kötü, müslümanı yakındanmayan sözler söylüyorlar.

- Peşîn'ler Türk'ten neden korkuyorlar?

- Bu iktidarnâ elerinden girmesi korkusudur. Çünkü Peşîn'ler hâliyet ki Afganistan'da yönetim yüzünden Türklerin elindeydi. Şimdi de Türklerin güçlenerek Afganistan'daki yörelerde hâlin olsunlarından korkuyorlar, zaten bugün Afganistan'daki cihâdî sârdâreler Türkçe veya Tacîke konuşan mücahidlerdir. Peşîn'ler arazisundan çıkışını mücahid çok çok andır. Ancak Peşîn'ler Türklerin kendi sejîklâtlarını kurmasını geçili oyunlarda engellemek istediler. Çünkü Peşîn olan Gîlbeddin

Afganistan'daki Türk Mücahidlerin Lideri Azad Beg. Posterde Bakara Suresinin 218. Ayelli ve meali ile "HÜRMETLİ REHBERİMİZ AZAD BEG ALLAH RIZASI İÇİN CİHAD YOLUNDÀ" ibaresi yer almaktadır.

Hikmetîyâr'ın Hizb-i İslami'sindeki mücahidlerin çogu da Türkür; Peştu olan Mevlevî Muhammed Nabi'nin hizbîde de Türk mücahid çoktur, bütün hizbîlerde hep böyle. Eger ayri hizbîlerde sonları Türklerin *hepsi bir araya gelebilse* Afganistan'daki en büyük güç haline gelir ve hiç kimse arka Türklerin hakkını yiyecez. İste bu yüzden Türklerin biraraya gelmesini cepâti oynularla engellemeye çalışıyorlar ve bugün maalesif Afganistan'daki Türk mücahidler tek bir seziklî ittifak halinde deejidir. Mevla Özbek Türklerinden bir kişi biraz güçlendi mi artik diğer komandanları hiç kaale alıyor. Öru tek başına büyük olmaz istiyor. Bu ise bir araya gelmeye engel oluyor. İttifak engelleyen bir diğer faktör de diğer Peştu'lara hâkim olduğu hizbîlerin elinde bulunan maddi gücü kullanarak bazı Türk Lôkenî mücahid komandanlarına yanlarında çekmemesidir.

- Şu Türkiye'de artık biliniyor ki Afganistan'da Ingiliz sömürgecilerin işbaşına getirdikleri Peştu yöneticileri (Emanullah Han, Davut Han, Zahir Şah, Nadir Şah gibi) 50 yıl kadar Türklerle gayriinsanı baskular ve gayriüslâmi zulümler içra etmişler. Cihad başladiktan sonra, o zor şartlarda bile Türklerin Afganistan'da bugün eksisinden daha iyi bir durumda olduğunu bize gelen haberler arasında. Ancak şu endişe de dile getiriliyor: Afganistan'da komünist idare yıkıldıktan sonra yine öne çıkarılacak olan Peştu'laların eski zulümlerine devam edeceğii, Türklerin haklarını gasbedileceği ihtimali söz konusu mu? Böyle bir ihtimali siz nasıl değerlendirebilirsiniz?

- Bu ihtimal var ama artık Türkler, kendilerine bir baskın yapma buna karşı koymaklar ve gerekirse hâkim söyle söyle alacaklardır. Zaten eger yöneticiler Türk olsa, hatta iyi bir müslüman olsa bizim hakkımıza gide dikkâneyeceğiz, biz Afganistan'ın gelecekteki yöneticilerinin iyi müslümanlar olmamı umud etmekzeyiz.

- Peki Zahir Şah'ın Afganistana "kral" olarak geri getirme planlarına ne diyeorsunuz?

- Subhanallah Mecdiddî, Seyyid Ahmed Geylani gibi hizip lideri Peştu'luların Zahir Şah'ı geri getirmek istenesine rağmen buna güçleri yetemeyez. Çekû Hikmetîyâr ve Rabbâni ile bütün Türk mücahidler Zahir Şah'ın geri gelmesine karşılardır, o zamanı iyi tanımaktadırlar. Mehmet-i Millî ve Necatî Millî'nin Zahir Şah'ın Afganistan'ın getiriseler bük koreyâhilecek güçleri yoktur.

- Böylesine önemli bir konuda farklı düşünen Peştu'luların kuralları geçici Afganistan Mücahid Meclisi'nde ve geçici hâkimlerinde Türk mücahidlere ve özellikle Azad Berg'ın kürsibine hiç yer vermeyeceğine ne diyorsunuz? Nasıl Mecdiddî, Geylani ve Hikmet-

yar Türklerle karşı böyle bir araya gelebiliriyor? Bu Türkiye'de çok merak edilen bir hususdur.

- Bunu cevâbe da daha önce bahsettiğim Türk konkurusundur, ikidâm Peştu'luları elinden çakaca konkusudur. Koçku hepini berâada tutuyor. Yoksa aralarında çok büyük çekimler var. *Oysa Afganistan'daki nüfusun en az üçte biri Türk, ama mücahidlerin geçici hükümetinde hiç Türk olmadığı gibi, mecliste de birkaç sandan başka Türk yok. Bu elbette kabul edilemeyecek bir durum.* Halbuki Peştu'luların sayını Afganistan'da en fazla Türkler kadar olduğu halde Meclis'e ve hükümete bittiği cogunkular onlardandır. Yani nüfusun % 30'u olan Peştu'lular meclise % 70 orasından bulunuyor. Nüfusun % 30'lu olan Türkler ise meclise temsil edilmeyip, hükümete ise hiç yoklar. Bunu hiç bir müslüman tavâib edemez. Peştu'lular Türkler'e karşı böyle kettiklerde bir seza gelmesi de bence normaldir, çâşûk hekem once kendi soyunu dâğıtmış. Siz Türk oldunuz için geldiniz ve bizimle mahabbet edip konuşuyorsunuz, bizim durumumuzu merak ediyorsunuz, bize üzüyorsunuz, biz iyi olsak da mahakkak sevinçecikiniz; bu bir yerde Allah'ın bir hukmetidir ki kişi kavmisi sevmekle kumanızas.

Peştu'lular geçmiş yillardaki kralları zamanında Türklerle hâkimleri vermediler. Devlet daireselerinde iş vermediler, ordudaki Türklerin de belki bir rütbeden daha yükseğe çökmesine engel oluyorlardı. Size bir örnek vereyim, buna bütün Afganistan'da bilsin: Türklerden Nurullah Zâbit adlı bir komutan onları başarılarıyla biraz robe sahibi oldu. Bu Nurullah Zâbit, bir gün Zahir Şah'ın bulunduğu yere gitindiğinde Zâbit, onu yarından kovdu ve bütün rütbelerini de aldı. Eger Nurullah Zâbit görevdealsa idi büyük bir devlet adamı olacaktı, belki-

de hukimeti görevi. Ama Zahir bir Türklerin derdiyi ve onun gencinden ikidir, "Fatih'ın eideri poliye, polipolikos olacakmış" diye ona görevindeki isted. Bunu sebep de Türklerin korkusundır. Söndüz'ün ikidir Türklerle sulüm emelleri işidir. Türklerin yönetimine gelmesi halinde bu işte kendilerine zulümleceğini anlıyorlar, korkusun altinda da bu işlerdir, kendileri sulümde sorumlu, kendileri sözleşmede korkuları yani. Hafifekiz: Türkler yüzünden hâkim olduktaları Afganistan'da hiçbir Allah'ın kutsala sulüm etmemeleridir. Ancak işte bugünkü bostar, Pugular Afganistan'daki müstahmen halkı Kırılaşın emirler, kâfir restamlardır. Bu durumda ikidir Türklerin eline geçti arak bir de Pugulara Buna göre davranışacıkları, Bostaların harreri söylemeye. *Bu iş bir dâta İngilz'e, Biri o nesnelerden biri de her yerde vermektedir. Adu ne olursa olsun, müsâhibâ hâfızında bâsi olursa Pugulara arak gâverenâsi hâlmanızgâr.* Bâsi konusundalar Bâsi'nin hâfızının getirdiğinde bir bâsi, Bâsi'ki de, Tanrı'ki de Hafifekiz'de de, Necib'i de hepsi Pugular'dır. Türklerden işe hiçbir tane Bâsi'yi bırakıp gitmemektedir. İşte bu Pugularlar hepisi kâfir de imâk olup denebileceği, sonra da müstahmen Afganistan halkının nesneleridir. Zaten bu Pugularlar herse kâfir nesneler kâfir işte şâfiyyelerdir. Türkler ise tabii eniçkiler dersioli dârisi, doğru adan oluyorlar, he-de Allah'ın işi hukmedir. Bâsi'yi şâfiyyeler nadere bu Kâsimdan, bir meydândan dolaysı Afganistan'ın körâmetî idaresini sarafına getirmiştir; o da ancak iki ay dayanışlığı ve şâfiyye hâsinin arazâsi dâmmâktır, kâfirler anfab halinde kahramanlığı. Pugularla işe gidiş hâfızının kâsiyesi yine de Afganistan'ın hâfızı Hafifekiz'dir. Bâsi'nin hâfızından konusundalarla rüyeye silâh alıp gelmiştür. Söndüz'ün Puguları, bu konusundalarla sâsih göstergesi bâsi hâfiz miyordur. Kendi hâllerine işe hâfiz alımıyordur. Halbuki doğasıset bir bugün Afganistan'daki Bâsi işleri olanların her biri Pugular'dır. Bâsi'nin hâfızından hâsi'ne işe tek müstahmenler bu bâsi'yi etmeden bâsi'ne hâsi'ye de düşürebiliyor. Daha önce de Bahâddînî'ye Hâkîmetî'yi adamlarının oldığı 30 giünde müstahmen konusundalarla hepsi Farsça veya Türkçe konuşan müstahmendir. Bâsi'nin da sebebi Puguların iş konusunda.

• Veri gelmeksiz bu Seyyid Cemal, yâbat Ferhâd katiliama konusunu biraz aşar misiniz?

- Seyyid Cemal, Hâkîmetî'yi eni 30 giünde müstahmen konusundalarla idârâtâket etmeli Ahmed Şâh Mirzâ'dır, Hâkîmetî'yi de katilleri işlenen emânâsi içinde. Ancak Hâkîmetî'yi bostalar unlu etmektedir. Bostan üzerinde Ahmed Şâh Mirzâ, dâirendeği bir hâkîmetâde olan karargâhlarında işe geçerek alıp gidiş ve İslâm ulusundan olanı mehâkeme etme işi 42 kâtib 3-5'inci mahkemesi bu katillerin idamına karar verdi. 21 Aralık 1889'da da işe gelenlerde, 34 yarınvalâti Abdülâzîz Çan da Seyyid Cemal azâdetin eninde bulandırdı.

• Seyyid Cemal ve arkadaşlarının amâma Hâkîmetî'yi tepki gösterdi mi?

- Ne dahiâlindi ki, herşey açıkça ortadı id. İlâden gelse bir şîyle yâbat yine, ama; olandan herşey göz konulur, gaci' de yemnedi. Meydâna hâkin oturak içti. Comîyet-i İslâmî'nin gheçti azâlimâk içti bu hânce sakâreti dâremâz. Bâsi'ne hâfızının sebibi yine Târikî'nin kativedenâsemî'ni içmemâlindir.

• Türkiye'de bostar işi hâlini miydi. Hâfîzî'nâ "Afganistan'da Türkler var ve căhadî südürârenlerin önemli bir kısmı Türk'tür" dek' bile bâsi' nesnelerin hâsi'leri kâfiyyeleri ve "Afganistan căhadî'ni kavmîşâlikle bâsi'mek istiyorum" diyorlar. Halbuki gâsi'î kâsi'î olarak anladığım bâsi Afganistan'ın meselesi silâh'a bir yerdâr Türk meselesiştir. Sîc' hâsi'ada neler söyleyeceksiniz?

- Bugün Afganistan'da căhad eden ve şâfiyyet miyâkâmu'nu erenâsi pâge Türklerdir. Anzâl Afganistan'da fâsilâ hâlim sâsi' bâsi' Afg. Rûmâye kâfi' şâfiyyetâsi'nesi o zaman bâsi' hâfızânumâsi'ne eniyeceğimî'liyim. Eiger Afganistan'ın fâsilâ hâlim oturâsa, bâsi' kâsi'î yâbatı yâbatı ola Karşı dâremâz, bâsi' kâsi'î. Zaten bâsi' hâfızânumâsi'ne eniyeceğimî'liyim Puguların hâkin olmamın mîtâkin değildi.

• Afganistan'daki Hazârâlar'dan da habeder misiniz?

- Afganistan'da Hazârâlar epeyce varâde, gecâk umuyârlarla hâlimiyeş. Bostanlar bir kâsi'î 3-5'inci mahkemeler, bir kâsi'î 3-5'inci mahkemelerde ve silâh oturâmları bâsi' Türkler de imâk halindeâdir. Cihad yılalarında İran'ı sâsi'âlî. Şu Hazârâlar yardım etti, zatâ Silâh Hazârâları ve diğer Türklerde de gâsi' yâbatânlârları bulundu. Alâîk rûm oturâs.

• Türkiye'den ve Bâsi'ne dânyâdaki müstahmendalar Afganistan'ı için yardım, toplandıktan bililiyorum. Bu yardımâmlardan size alıyan bir şîyle oldu mu?

- Belki Pakistan Devleti varlığıyla hazırlıklarına verilmemiştir. Ancak sereden gelirse gelin bütün yardımalar Pakistan tarafından dağıtıldığı biliniyor. Bizim bu yardımalar nasıl dağıtıldığından haberimiz olmadığı. Türkiye'den geldiğini bildiğimiz bir yardım da bize ulaşmadı. Bilhassa Türkiye'den gelen bir yardım oldu ise bir buna çok seviniriz.

- Afganistan'daki Türkler'in duygularını, düşüncelerini çok güzel özetlediniz. Şimdi başka bir konuya geçmek istiyorum. Bize ulaşan haberlere göre cihad yıllarında Sovyetler Birliği ile Afganistan sınırları oluşturan Amudarya nehrini geçen mücahidler Özbekistan, Tacikistan olarak bölündü. Türkistan topraklarında faaliyet göstermisi. Türkistan'daki Türklerin Ruslara karşı direnmeleri için propaganda bulunmuşlar ve yaptıkları saldırılarda Ruslar büyük zararlar vermişler. Birbirin bursalar doğru mu? Biraz anlatabilir misiniz?

- Değerli. Benim bildiğim 6-7 yüzlük mücahidler Ferhat bölgesindeki Amudarya'ya geçip Rusların mallarını ganomet olarak alıp girmektediler. Halen de bu faaliyet devam etmektedir. Yeni Kale, Derg-i Kale, Derkar ve İman Sahib gibi Amudarya kıyısındaki bölgelerde Sovyet topraklarına geçmektedirler. Ruslar büyük zıyanlar verdirdiğimiz, ganomet ve silah ele geçiriyor.

- Sovyet topraklarına geçen mücahidlerin oradaki Türklerle ilişkileri nasıl oluyor, yardım görürler mi?

- Mücahidlerimiz genellikle aksam namazından sonra Amudarya'ya geçip Sovyet topraklarını giştıyor ve sabah namazında ise nehir geçip geri dönüyorlar. Biranın sebebi günde bizi görmemek istimili olan, gemicileri ve uşakları bölgede sürekli devriye gezenlerdir. Ayrıca bizim bu bölgeye girememiz halinde o bölgedeki Sovyet müslümânlarına salık ediyorlar. Bize yardım eden kardeşlerimiz salık gelmemesi için bir mümkün olduğu kadar kira kira Sovyet topraklarında kalıyorlar. Onlarla bize yaptıkları yardım çok büyükler. Zaten onlar bize yol göstirmese orada neyin nerede, kimin neye redde olduğunu bilemeyecek ve yelpacımızı harçlıklar da bugunlaşırmaz.

- Siz Afganistan'dan çekili ne kadar oldun?

- Bir ay önce biz Afganistan'dan çıktıktı.

- Peki Sovyetler Birliği'ndeki Azerbaycan ve Tacikistan'da meydana gelen olaylar haberiniz oludsunu mu?

- Benim bildiğim kadaryla Azerbaycan ve Tacikistan'da mücahidler Ruslara karşı baş kaldırmış ve buna karşılık Ruslar yine kan döküngüt, savaşı Ruslar'ın denilen her Türkler'in kanını dökmeYE heveskârdır. Ama işkâ-

lı alana kadar Türklerin mücadeleye devam edeceklerini biliyorum. Mesele Türklerin imfak edebilmesiindendir.

- Azad Beg Türkiye'ye geldiğinde hedeflerinin sadece Afganistan'ın kuzey bölgelerindeki Türklerin haklarını almak olmadığını, ıgal altındaki Türkistan toprakları da kurtaclarına kadar elbâh devam edeceklerini söylemiştir. Sizin bağlı olduğunuz Cemiyet-i İslami ve onun lideri Burhaneddin Rabbanî'nın de Türkistan ile ilgili böyle bir hedefi var mı?

- Cemiyet-i İslami Sovyetler Birliği'ndeki Türklerle ve Taciklere yönelik olarak büyük katılımlar yapmaktadır. Bundan 6 yıl önceinden bu yana Cemiyet-i İslami'nin mücahid üyeliğindeki kâbilârlardan 10 bin næzîri Sovyetlerde testi edilmiştir, yanı Cemiyet-i İslami'ye bağlı 10 bin kişi işçi olarak Sovyetlerde. Bu 10 bin kişinin birbirileyi itibâr vardi, haberelegiyolar. Telâsieleri bile var, böylece hem birbirleriyle hem de bize götürüyolar, ihtiyaçlarını bildiriyolar. Buraların bir kısmı tebliğ ile görevlidir ve Kazakistan'a bile ulaşmışlardır. Buralar Ruslar tanyamaz, çünkü gündüz işlerini başdadalar, geceleri ise mücahid olarak çalışmaya başlıyorlar. Ancak tebliğ faaliyetini gündüzleri de yapabilecek günde ulaşmışlardır. Ba Cemiyet-i İslami'nin karîm iğâzâ kâbilâleri hepisi Sovyetlerde doğup büyümüş kâbilâlerdir ve kendileriylete mücahid olmaya çalışırlar. Tacikistan'da meydana gelen ve 100'e yakın kişinin öldüğü çatışmalarda bu mücahidler de görev almışlardır. İnşallah Türkistan ve bütün Türk toprakları bahçimiz olana kadar ber yerde cihat sürecek.

- Şimdi size özel bir soru sormak istiyorum; Azraflı (A.S.) size kaç defa selâm verdi, yanı kaç defa ôbumle yüz yüze geldi?

- Sayısız defa. Bir cephede iken Hz. Azraflı binisi ile dolap durdu. Muharebede kimi mücahid yedir olsun, kimisi de yaralansın. Takdir sunulsa olsa gelip bâlyelerden Hz. Azraflı bîti hâzî yâzış bırakmayı. Be müşahede kâmilârde komünistlerin tanklarını, gemilerini, helikopterlerini imha ederken ve birçok kafir de mardar olmuştur.

Bizden Arap'tan selam verdikleri peşin, kafilerindiler
mardar oluyor ehamidüllah. Tabii, otoi gelmeyece
biçer şey deşenedi.

- Siz herhangi bir tarikata mensub musunuz?

- Evet, ben Nakşendiyi-i Şerif tarikatına mensubum. Tahvilini medesede tamamladım. Takas müdesesinin hocası ikim cihad hıfzıysa silahları eit alındı, 12 yıldır da asker oldum.

- Afganistan'da hangi tarikatlar mevcut?

- Nakşendiyi-i Şerif, Kadriyye, Çipciyye ve
buza Yeşeviyye turkadan Afganistan'da vardır.

- Pekala, size panu da sorayım: Cihad
esnasında çok keramete sahib oldunuz mu?

- Buju biz zabit kılınamıyor, ayağa vur-
mıyorum, çıraklı kırıcıları suze. Allah'ın neredeeki be-
sebet. Bu sefatı oturta dökük biz kendimizi hanap
ediyoruz, vakti kaybediyoruz ve vasiyetimiz metebabon
dağıyoruz. Yalnız pa kadaron söyleyeyim Afga-
nistan'daki cihad Allah destekleneskede, pek çok kerameti-
lerini bize göstermemiştir, Allah'ın sevdigi bir kıl "dur"
deyince duran tankları, ben bu güçlerimle gledüm, bu
kadar yeter mi?

- Siz Rus ıggalındaki Türkistan'daki tar-
ikatları da, durumunu bilirkeniniz...

- Buju Türkistan'da şeyler ve mardanı mevcut-
tur. Ancak kılımları gidi tamaktadır. Bütün ibadetlerini,
zikirlerini yapmaktadır. Fakat ortada hiç kinase
geçilmesmektedir, çünkü zâhirde bilimsel kontenjan
direcittan kaldırılmıştır. Amaç turkat yürü-
mektedir. Sovyetlerdeki tarikatların birçoğu ulagan bilgiye
gibi "çılım" lar (= Çiles, Farıga kıl Eğri) adanmış
geleceğinde. Türkistan'da şeyler bir nüveyle gibi dâ-
yişadır ve büyük kırk veli fahmetmektedir. Bu kırk
veli fahmet horası doğrudan aşıyosaklığı diler zâlit. Kılıç ve
sevillerden her evlat yerini almaktadır. T.T.), abdullah, gavş
varlı, bu mübarek insular Allah'ın izni ile her
birini bir heldeye taarruf etmektedir. "Müslüman günde
gibidir, gitse buta karanlık olur". Hatta bu Allah do-
tar, işte böyle Allah'ın merhametini komisyon ve dâniyât-
ını deklarasyonu. Bu Allah'ın büyük bir lafazdır. Bir
mâlikâne'nin nukusunun cümle-âlem yarattıkodur. Allah
doğtan araya girecektir mülküler kılacaklarmaktadır.

- Siz Ahmed Yeseri (K.S.)'yı biliyor
musunuz?

- Elbette, onlu hizre müdâlîtlər. Kondilleri gergi
məşajda defnedilmüşdür ama rüblər nadır. Evvelə
Allah'ın yaradımı, sonra da evliyullah'ın həməni ile Rus
Afganistanda istil, perçəq adı. Mâcalahları ile ev-
liyullah'ın komisyon kafiri kara beraber cihad etti
ve gərgik Rusaş rəhbərlərdən, Allah doştardan kork-
tuğu üçün yenildi.

- Afganistan'da çok mücahid de şehid
olide değil mi?

- Evet, bəsən her kəydiyin 40-50, her evden 2-3
şehid peşin oluyor. Ancak inanırsan tam ki hepsi kasa-
kader'in sonucudur. Kimin kaderində var idiyse o şəhidi
oldu, şehid olmayışalar isə gazi olur, öylece sevahə

oldı. "Inna Lilahi ve Inna Bilehi Rabbim" diye çarpıparak
şəhid olanlar çok gördüm. "Allah'ıbker" diye hanile
kilarak şəhid olasdan da görдik. Zaten ophode gürkəcə
abdet atp 2 rektat namaz kıldıktan sonra "Allah'ıbker"
dışında yola düşüyoruz. Şəhid olanlarımıza katyontu,
gəmi oladılarımı pikk grayıyedə.

- Son olarak Afganistan'da bundan
sonra neler olabileceğü konusunda sizin fikri-
ni nedir?

- Benim fikrimde göre inşallah Afganistan'a İslâm
hakim olacaktı, o zaman Türklerin de her tür hukki
ayrırdı verilecektir, işte bu zulme ugrasıyacağlardır. Bu
ingallah, buna Türk ve Taciklerin imtiyazı da gərgik
leyecektir. Afganistanda bundan sonra işin panı anıl
diyorum: Allah'ın istadesiyle, Allah'ın həngiisi inanır ya
Azad Beg, ya Ahmed Şah Mesud Afganistanda həja
geçecektir. "Hər ci həzi kənd, hər ci həzi bikanəd" (Fariqa
bu deyinir olası: Allah her istədiğisi yapsa ve
her istədiğidir de yapsa. T.T.) İmşallah Afganistanda
İslam Sancığı çekilməzə yoldaşak ve pəqəş
Taciklər, Kazakstan'a, Özbekistan'a yaxın Türkistan'a
Azerbaycan'a da İslam Sancığı dökküsəcə. Anıh kumi-
nişin Rəsulun deyishimişəcək. O gəlin esmerlik
kardeşlərinə həsətli beklemekadır, Türkistan'da
həzir alapçalar küləklerde müslümanlar "Rabbim, həsin
ata-babalarınca gülət müslümanları id, hələri de gülət
müslümanları xyl, kafirlərin həsiyətindən bizi kastır" diye
aşağışəkər dəmələndərdir. Aynı oraya gedip
dönen məclədələr vassanıla yaxşıdık məskəni və
bumun içi her sırrı məcadeliye həsr olublarmı biss-
dəməkəndə. İmşallah Afganistanda sonra Türkistan və
Azerbaycan'a da İslam Sancığı çekilməcək.

- Türkler'deki müslümanlara söylemek
istedığınız, Türkiye'den beklediğiniz bir şey
var mı?

- "Müslümanlar ancaq kardeşidir." Müslüman
müsəlman dənəsi məməcətər. Vələy ki Türkiye'de
olsun, vələy Afganistanda olsun, vələy ki həndə olun
vələy digərə olun, hər yerde müslüman dənəsi olun-
sın. Türkiye'də kardeşlərinənən həqiqə ne isteyim:
"Yi müslüman" olun yeter!...

Dergimizde yet verdiğimiz Afganistan'daki Türklerin tırgızı olan 'Karey Afganistan Vilayetleri İttimâti Birliğanesi' adlı ve Anad Beg'in liderliğinde yaptığı enstabil birlikten cephelerden gelen bu fotoğraflar, ursun sırre Afganistan'da bulunanız olan gazeteci arkadaşımız Yasir Gercik tarafından çekildiştir.

Moskoldelerin gerekken görevlilikleri nöbet Sovyet topçular ile Afganistan'ın ayıran Amsaiderya nötridir.

Türklerde Afganistan'daki Türk Mülküller ve liderlerini Anad Beg aleyhinde konusundan bu fotoğraflar da bir poy anlatıcıdır. Mülküller konumak da anlatmaktadır.

Türkistan Bozkırında Yaşanmış Bir Ruh Seriiveni

TÜRKİSTAN RÜYASI

HAYATI BİCE

BİZİM BİROU

İnternetten Sipariş

<http://www.kitapyurdu.com>

TÜRKİSTAN RÜYASI

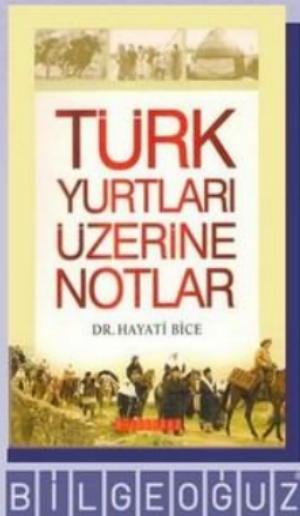
“... Masmavi gökyüzünün bulutsuz olduğu bir günde, vakit ikindiyi aşın akşamı doğru yaklaşırken, gökyüzünün rengi maviden sariya, sarıdan turuncuya, turuncudan kızıla dönüştüyordu.

Güneşin sanksi batacak kadar alçalığı saatlerde, bozkırda korkunç bir fırtna kopuyordu. Fırtınanın bindirmesi ile beraber, toz-dumanla karışıyor ve Hoca Ahmed Yesevi türbesi civarında adeta kıyamet kopuyor; bir kum fırtınasına kapılan insanlar, deliller gibi sağa-sola kaçışıyorlardı.

Bu korkunç manzarayı seyreden Karaçay, bakışlarına Yesevi türbesine doğru çevirdiğinde yedi yüzülden uzun süredir ayakta duran türbenin, kundan bir kalenin eriyip yere yığılmaması gibi, adeta bulunduğu yerde, yerin içine çekildiğini görüyordu...”

HAYATI BİCE

"Bütün Türkler Bir Ordu..."

TÜRK
YURTTLARI
ÜZERİNE
NOTLAR

DR. HAYATI BİCE

BİLGEOĞUZ

İnternetten Sipariş

<http://www.kitapyurdu.com>

TÜRK YURTTLARI ÜZERİNE NOTLAR

Bu çalışma, Türk yurtları konusunda teşekkül etmiş literatürdeki bir zaaflı karşılamak iddiasındadır.

Türk yurtları etrafında özellikle son yıllarda teşekkül eden literatür birikini, ciddi bir hacme ulaşmakla beraber, konu, bütüncül bir çerçevede değerlendirilmekten uzaktır.

Türkiye'den bakılarak yapacak bir Türk yurtları incelemesinde tarih kadar kültürün, dil kadar ekonominin, bugünkü ilişkiler kadar yarıńki gelişmelerin de önemi vardır. Bu dikkate alındığında bilim dallarının ayrıntılı analizleri yanında konunun bir bütün olarak ele alındığı çalışmalar da yapılması bir zorunluluktur.

HAYATI BİCE

BİR HASRET TÜRKÜSÜ

A.ÖZDEN*

Beş yüz 19. yüzyılın son çeyreğinde vatanlarının Ruslar tarafından işgalinden sonra o zaman Osmanlı umarları içinde bulunan Suriye topraklarına hicret eden Karagay Türklerinin durumuna bugün Kafkasya'da yaganakta olan Karagayıtların duydugu üzüntüyü yansıtmaktadır. Atayurt örenimi son derece çarpıcı bir tarzda işleyen bu şiir Atayurt örenimi duyan bittim insanlara ithaf ediyoruz.

TÜRK YURLARI

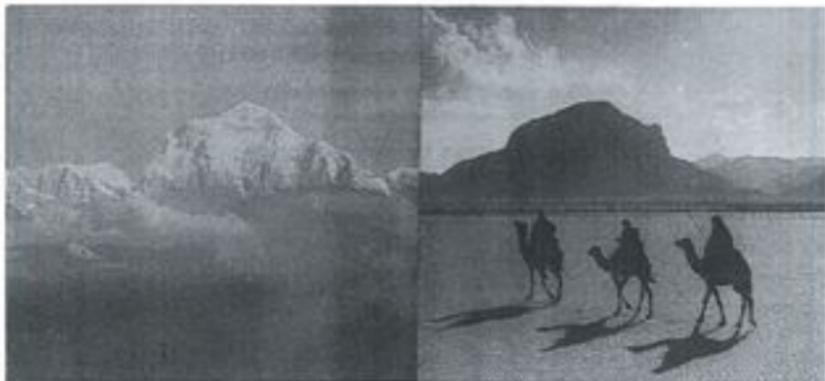

Foto: T.İşgören

TÜYE CIYIN

Ata curha elçin colla kesilip
Ongurakla çöldik eni da bir caza
Tüye ciym hırad kurna tırılıp
Alabara bolatı mı Kavkar'ga...?

Bağrı silye köllendire ciymas
Tırı ahdız ari etgença tırmaza
Bağrı bolsa bir onova sıymas
Şürkeş de ceter edik Kavkar'ga...

Kesin onguz bolan kimse ne ayib
Kın takay da kamçındı msuda onguzga
Tüyle ve kengendile tagayıb
Ala cebh olurla mı Kavkar'ga...?

Col anğı boluk esek da cöldə
Küreşiyik bağış curda kalmazga
Olmuş etgen nasib körgen el anda
Ölgenleden salam aytın Kavkar'ga...

Be çartımsık horad bimî nüb eub
Eni da sivlik otterbiç mi bir cırga
Ölgenlimi sırbırga cük eub
Atlanıysık mudar ubib Kavkar'ga...

T.İşgören Fotoğraf

DEVE KERVANI

Ata yurda götiresh yollar kesilip
Bitaz giciler çiktik yine bir bahara
Deve kervanı gidiyor kunda dizişip
Önsar gideyotlar mi acaba Kafkas'a...?

Öncü dove yürekdedisterek kervanı
Diri yürüter and emrinçesine yorulunmaşa
Önder olsa bir karada birdeşip
Şırınlerek de olsa ulagedik Kafkas'a...

Kendim gişik olusan kime ne ayp
Gün sına bile kamçıdır burada gişice
Devele işe gittiler gözden kaybolup
Ösler yetişmeler midir acaba Kafkas'a...?

Yol arazı olacaksa da yolda
Uğrajalım buğka yurta kalınmaşa
Ölmeden yetişen ve nasibini görən orada
Ölenlerden selam söyleşin Kafkas'a...

Be yemurzık gidiyor bizi mahvedip
Yine sag olurak yetişir miyic bir bahara
Ölenleri utanmaz yük edip
Atlanılmı imkân bulup Kafkas'a...

* A. Özden, çağdaş Karagayı - Malkar - patır ve bestecilerinden. Halen Kusey Kafkasya'da Karagayı - Çerkes Örenimi içinde yaşayarak.

SOVYET NÜFUSUNUN ETNİK KOMPOZİSYONU

* Dünyadaki Türkler'in yaşadığı en büyük ülkelerden biri olan Sovyetler Birliği'nde, Ocak 1989'da yapılan ve ayrıntılı sonuçları geçirilenindsighten yapılanın nüfus sayısına göre Türkler'in sayısını gösteren verileri size sunuyoruz. Ayrıca Kafkasya'daki tüm etnik grupların da nüfuslarını, okularımızda saflıkları bilgilere sahip olabilecekleri için vermemiz uygun bulduk.

Benzeri bir tablo ile dünyadaki bütün Türkler'in nüfusunu size sunmayı istememiz rağmen Doğu Türkistan'dan Balkanlara kadar uzanan genel bir coğrafyada ve 10'dan fazla ülkenin sınırları içinde dağılım halinan soyadlarımızın nüfusları ile ilgili saflıkları ve yeni rakamları elde etmek mümkün olmamıştır. Bu sebeple ancak tabloda olanlar verilebilecek rakamlar yerine, ulaşılabilirliğini nüfusları daha sonra şartname üzerine bu tabloya sunmakta yeriniyoruz.

TÜRK YURTları

TABLO
ETNİK KÖKENE GÖRE NÜFUS

	1970	1979	1989	YÜZDE ARTIŞ VEYA DÜŞÜŞ	
Sovyetler Birliği'nin Toplam nüfusu	241,720,134	262,084,654	285,688,945	8.4	9.0
Ortobekler ^{MT}	9,195,093	12,455,978	16,686,240	35.5	34.0
Kazaklar ^{MT}	5,298,818	6,556,442	8,137,878	23.7	24.1
Azınlıklar ^{MT}	4,379,937	5,477,330	6,791,106	25.1	24.0
Tatarlar ^{MT}	5,930,670	6,185,596	6,645,588	4.3	7.8
Ermenciler	3,559,151	4,151,241	4,627,227	16.6	11.5
Tatlar ^{MT}	2,135,883	2,897,697	4,216,693	35.7	45.5
Gürcüler	3,245,300	3,570,504	3,983,115	10.0	11.6
Türkmenler ^{MT}	1,525,264	2,027,913	2,718,297	33.0	34.0
Kırghızlar ^{MT}	1,452,222	1,906,273	2,530,998	31.3	32.8
Dagstanlılar ^{MT}	1,364,649	1,656,676	2,072,071	21.4	25.1
Avarlar	396,297	482,844	604,202	21.8	25.1
Lezgiler	323,829	382,611	466,833	18.2	22.0
Darginler	230,932	287,282	345,797	24.4	27.3
Komıslılar ^{MT}	188,792	228,418	282,178	21.0	23.5
Laklar	85,822	100,148	118,386	16.7	18.2
Tabalaralar	55,188	75,239	98,448	36.3	30.8
Nogaylar ^T	51,784	59,546	75,564	15.0	26.9
Ruteller	12,071	15,032	20,672	24.5	37.5
Tsakhaslar	11,163	13,478	20,055	21.4	48.8
Agillar	8,831	12,078	19,976	56.8	65.1
Cuvajilar ^T	1,694,351	1,751,566	1,839,228	3.4	5.0
Baskınlar ^{MT}	1,239,681	1,371,452	1,449,462	10.6	5.7
Cavalerler ^{MT}	612,674	755,782	958,309	23.4	26.8
Ovteler	488,039	541,893	597,802	11.0	10.3
Karakalpaklar ^{MT}	216,009	303,324	423,436	28.5	39.6
Kabardalar ^{MT}	279,928	321,719	394,651	14.9	22.7
Yastıklar ^T	296,244	328,018	382,255	10.7	16.5
Kemir Tatarları ^{MT}	n.a.	132,272	268,739	-	103.2
Uygurlar ^{MT}	173,276	210,612	282,199	21.5	24.5
İnguşlar	157,605	186,198	237,577	18.1	27.6
Ahıska Türkleri ^{MT}	79,000	92,689	207,369	17.3	123.7
Tuvalar ^T	139,388	166,082	206,924	19.2	24.6
Gagauzlar ^T	156,606	173,179	197,164	10.6	13.8
Karçayıdlar ^{MT}	112,741	131,074	156,140	16.3	19.1
Adığeler ^{MT}	99,855	108,711	124,941	8.9	14.9
Abhazlar	83,240	90,915	102,938	9.2	13.2
Malkarabalar ^{MT}	59,501	66,334	88,771	11.5	33.8
Hakkariler ^T	66,725	70,776	81,428	6.1	15.1
Altaylar ^T	55,812	60,015	71,217	7.5	18.8
Çeçenler ^{MT}	39,785	46,470	52,356	16.8	12.7
Abazalar ^{MT}	25,448	29,497	33,801	15.9	14.6
Sırıclar ^T	16,494	16,033	16,572	-2.8	3.4
Karyntiler ^T	4,371	5,341	7,803	-28.9	-16.1
Krimçaklar ^T	n.a.	3,000	3,559	-48.0	-

Me: Müslüman olan millet veya etnik grubu.

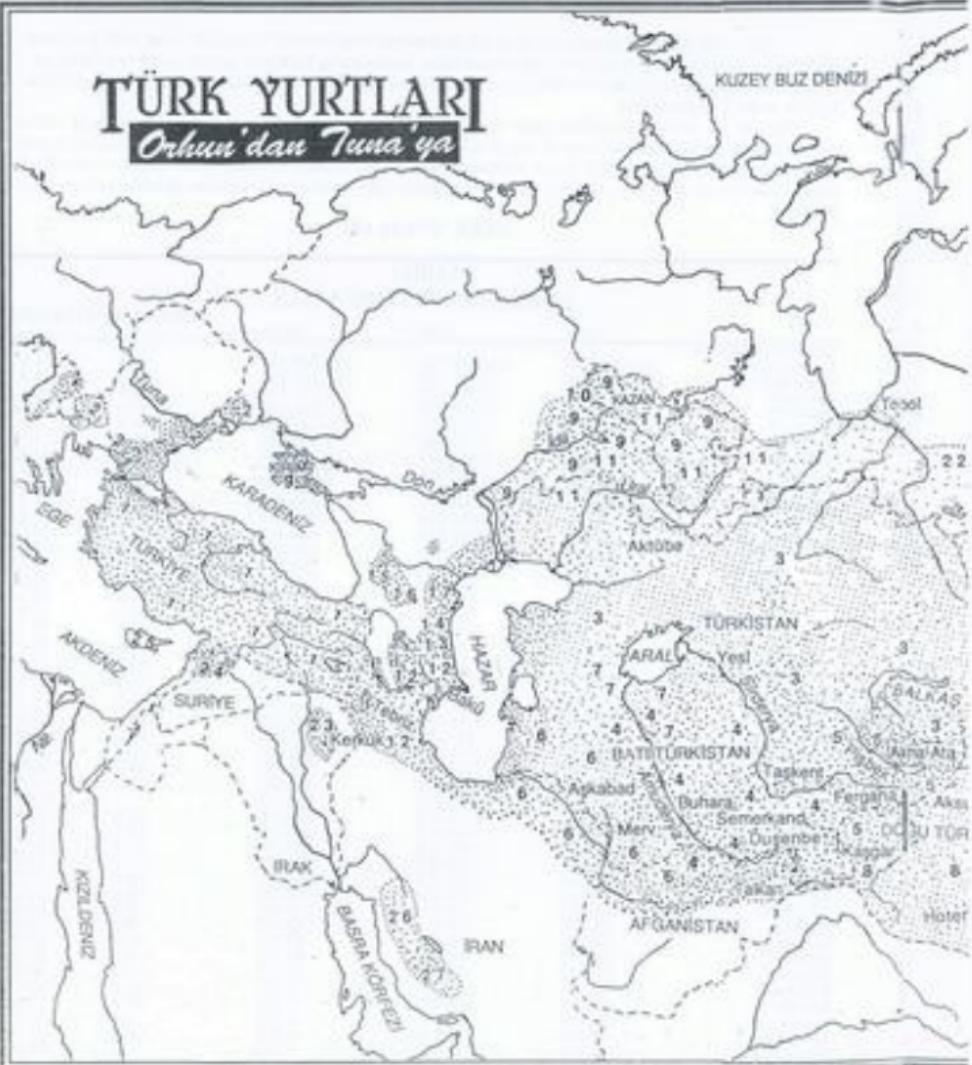
T: Türklik dili konuşan millet veya etnik grubu.

n.a.: Veriler elde değil.

DÜNYANIN TÜRKÇE KONU

TÜRK YURTLARI

Orhun'dan Tunç'a

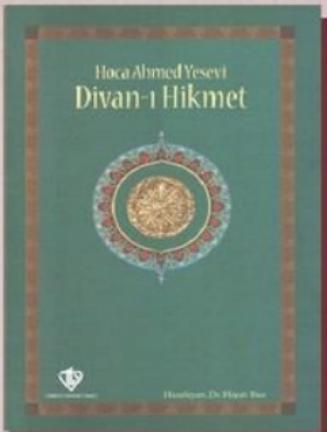

Bu Harita Türk Kültürü'nü Araştırma Enstitüsü Tarafından Yayımlanan Türk Dünyesi El Kitabı'ndaki Haritalardan Y

ŞULAN TOPRAKLARI

"Bismillah" deyip Hikmet söyleyip..."

TÜRKİYE DİYANET VAKFI
YAYINLARI
İnternetten Sipariş
<http://www.kitapyurdu.com>

DİVÂN-I HİKMET

Hoca Ahmed Yesevî

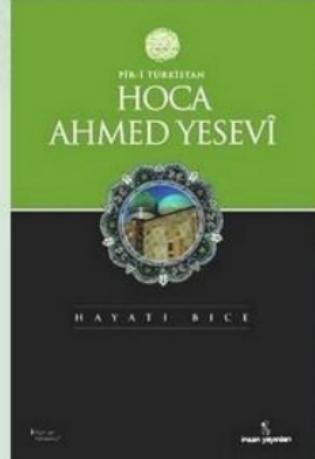
*Divân-i Hikmet kitabında
neredeyse bin yıldır Türk'ün gönül gözünü ışitan
bir ışık saklıdır.*

Ahmed Yesevî'nin dilinde seslendirildikten 900 yıl sonra
sizlerin eline ve gönlüne kadar ulaşan
bu hikmetler, Türkler arasında İslam etrafında örgütlenen
bir iman birliğinin teşekkür etmesine hizmeti yönyle
Türkfürükün manevi hayatında çok önemli bir yere sahiptir.

Bu kitabı okurken, verdiği mesajları
yüzüller önce ilk defa işten atalarınızdan biri yerine
koynun kendinizi...

*İşte o zaman, Yesevî'nin büyüküğünü
daha iyi idrak edeceksiniz..."*

HAYATI BİCE

insan yayınları
İnternetten Sipariş
<http://www.kitapyurdu.com>

PİR-İ TÜRKİSTAN

HOCA AHMED YESEVİ

*Hep düşünürümüşümdür.
Acaba Hazret Sultan Yesevî bugünkü dünyada
yaşıyor olsa idi, mesajlarını tophuma iletmek için
nasıl bir yöntem izlerdi?*

*Ya da: Bugünün Yesevîsi nasıd birisi olurdu?
Bu soruları yanıtlamak için tarihte yaptıklarından
hareket etmekten, Yesi'deki Yesevî dergâhunda yaşananları
yansıtan menkibelerden yola çıkmaktan başka
bir yöntem yok görünüyor.*

*Ahmed Yesevî'nin tarih portresini net bir şekilde
ortaya koymaya çalışırken, menkibeler arasındaki
gizemli hayat sırlarını birleştirmek zorundadır.*

*Bu kitapta, Hazret Sultan Yesevî
sisler içerisindeki tarihî bir kişilik olmaktan çıkarılarak
bugünün insanlarına da hitab eden bir mürşid kimliği ile
yeniden doğuyor.*

HAYATI BİCE

İKİ YANLIŞ # BİR DOĞRU

Sovyetler Birliği'nde Resmi İslam İhierarşisini en tepesindeki kişi olan Türkistan Müftüsü Muhammed Sadık Mihammed Yumaklı ile Konye'de yayınılmaktır olan *Mücteba* dergisinin yaptığı mülakatı sizlere sunuyorum. Mülakatta Müftü'nün belirttiği konularдан Sovyetler Birliği'ne gidenlerken Kur'an-ı Kerim'ler konusunda geçtiğimiz günlerde iki haber yamında, Müftünün açıklamaları ile bu haberler arasındaki farklılıklar, Sovyetler Birliği'ndeki resmi ideolojinin İslam'a bakışını gösterebilir gibi görünmektedir. Sovyet resmi haber ajansı Novostî'nın ve Mücteba dergisi içinde Sovyet Müftüsünün Kur'an-ı Kerim dağıtılmış Jukkinköy iddialarının yine bizzat Sovyet Muftüsü, Anadolu Ajansı tarafından hazırlılarak 26 Nisan 1990 tarihli Terolman gazetecisine özetli olarak yayınlanan ve Sovyet televizyonlarında verildiği bildirilen açıklaması ve yalanlamasıdır. Bu durum, Müftünün *Mücteba* dergisinin sorularına verdiği cevaplarda resmi kimliğinin gerektirdiği şekilde tam olarak fikirlerini ortaya koymadığını da göstermektedir. Bunları göz önünde alarak Müftünün verdiği cevaplarındaki bazı zorla malaları daha iyi değerlendirebiliyoruz.

Kenitliği bizzat görmüş olan Türkistanlılarından edindığımız bilgilere göre İslahi bir Müslümanın olduğu anıtları resmi Sovyet Müftüsünün, özellikle İslam Alemi'ndeki Müslümanlar için yapabilecekleri komünden fikirleri ve beklenenlerinin diğer İslam ülkelerinden olduğundan daha fazla Türkiye'yi ilgilendirdiği ortadır. Bu sebeple ülkem yetkililerimiz ve özellikle T.C. Dışişleri Bakanlığı ve Türkiye Dışişleri Vakfı'na üzerinde düşen sorumluluklar konusunda bu hassasiyet gösterenlerini ümidi etmek istiyoruz.

TÜRK YURTLARI

ÖZGEÇMİŞ: Muhammed Sadık M. Yumaklı, 1852 yılında Sovyetler Birliği sınırları içinde bulunan Türkistan'ın Andısan şehrinde dindar bir müslüman olarak, sonrasında bir imam olup olarak dünyaya geldi. Bulutlu hava Andısan Merkez Camii imamıdır. İslami eğitimin Aşya şapkasını ve Kur'an-ı Kerim hafızlığını ile başladı. İslami temel eğitiminin sona Eshara ya giderken çok sevdiği eğitimci kılavuz adın, yâkut eğrenim döneminde İslami eğitim sonucu İmam İsmail Bahari İslam Estitüsü'ne kapıldı. Buradaki eğitimini sonrasında bir yıl süreyle Taşkent'te yapılan "Sovyet Sertifikon Mâslümânları" (Sovyet Dışişleri Mâslümânları) adlı dergide de çalışmış. İmam İsmail Bahari İslam Estitüsü'ne hizmetinde sonra Libya'nın Trabzon şehrindeki El-Beyda Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne devam ederek hizmeti. Mezuniyetini takiben uluslararası dinî rûhiyat Sovyet Orta Asya ve Kazakistan Mâslümânları Dini İstanî'nde dîr üşkîler bölümünde bir süre görev almış sonra İmam İsmail Bahari İslam Estitüsü'nde müdâz yadnameyi yazmış standsı bir süre sonra da aynı institütten mezâdir edilmesi 1989 yıl Mayıs ayında Taşkent'te yapılan Orta Asya ve Kazakistan Mâslümânları 4. Genel Kongresi'nde Orta Asya ve Kazakistan Mâslümânları Dini İdareti Başkanlığı'na seçildi.

SOVYET YÖNETİMİ'NDE 'RESMÎ İSLAM'

Sovyet Orta Asya (Türkistan) Müftüsü ile Röportaj / El Mücteba 27/2/1990
Çev. Hüseyin KORKMAZ

Sovyetler Birliği'ndeki Müslümanların sayısı 70 milyonu aşmaktadır. Dünyadaki Müslümanların ve Müslümanların yöneticilerinin Sovyet Müslümanları'na karşı iki boyutlu sorumlulukları vardır. Bunların birincisi, bu Müslümanların durumuyla ilgilenerek ihtiyaçlarını belirlemek; ikincisi insanların manevi yapısını, karakterini, ahlâk ve vicdanını çırınlaştıren materyalizmin tahribatından sonra İslami yapılanmayı sağlamak.

MÜCTEMA

Müctema: Orta Asya ve Kazakistan Dini İdaresi'nin yetki alanı Sovyetler Birliği'nin hangi bölgelerini kapsamaktadır?

Müftü: Orta Asya (= Türkistan, T.Y.) bölgesinde bulunan Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Kırgızistan ile Orta Asya'nın civarında bulunan Kazakistan adlı beş Sovyet cumhuriyetindeki Müslümanların dini işleriyle ilgileniyoruz. Bu bölgeler Müslüman nüfusun yoğunluğununa sahiptir. Bu bölgeye (= Türkistan'a) İslam, hicretten önceki bininci yüzylde gelmiştir. Bölgede halen İslam medeniyetinin büyük merkezleri olan Bahara, Tirmiz, Semeerkand, Mere, Harriz ve Nese gibi şehirler, aynı isimlerle yaşamaktadır. Bu bölge, yetiştiğinde büyük alımlar ile bütün İslam dünyasında unvanlıdır. Bu bölgede yetişen alımlar arasında ruhaniyetler İmam Buhari, İmam Tirmizi ve İmam Nesi, ünlü müfessir ve kâğıt Carullah Zemaheri, bir çok öğrenci yetiştiğinden sözü geçen akademik büyük imamlardan İmam Matridî, büyük alım ve sanatkar İmam Serahî, büyük alım İmam Kapîrî ve ünlü müfessir ve kelâmcı İmam Nesevi en önde gelen isimlerdir. Buralar yanında birçok müsbt ilinde ve mesela tâbî gibî tabii ilimlerden İbn-i Sina, El-Farabi, El-Harezî ve El-Fergani gibi büyük alımlarla İslâm olağanlarından ilk akıma gelenebilir...

Müctema: Sovyetler Birliği'ndeki Müslümanlar Sovyet tâdîri Gorbaçov'un *Glasnost* ("Açıklık") ve *Perestroika* (= Yeniden Kurma) politikalarını nasıl değerlendiriyorlar?

Müftü: Gorbaçov'un uyguladığı bu politikalardan en çok dindar Müslümanlar yararlanıyor için bu politikalar Müslümanları çok sevindirmiştir; zira bir yeni iyigünliliklerin önce dizi gruplar üzerinde büyük baskılardır mevcut. Allah'la kerimîyle bu politikalar sayesinde ülkemizde pek çok değişiklikler yaşandı. Birkaç örnek vermemiz

gerekirse, Taşkent'te Sovyet Müslümanları 4. Kongresi toplandı; İlkmecîe ve bize muthâluk ve hayırlar getiremeye inanlığımız ve hâlen Taşkent Devlet Mîzesi'nde koruma altında tutulan Hz. Osman Kur'an-s Kerim'in idaremine devredilemesini hükümlenen talep etti. Bu şerîvede geçen yıl yeni işa edilen birçok cami yeniden kapılı ve harap durumındaki pek çok eski camiyi de restore ederek ibadete açıldı. Moskova'nın belirlediği rakamara göre son yıl içinde Sovyetler Birliği'nde 400 yeni cami ibadete açılmıştır.

Müctema: Restore edilen camiler daha önce tamamen kapalı misydi, yoksa başka maksatlarla mı kullanılıyordu?

Müftü: Bir kamâ depo gibi kullanılırken bir kumla işe tamamen kapalı durumda idi.

Müctema: Bu durum sona erdi mi?

Müftü: Hayır, biz kapalı durumda mescidlerimizin ancak bir kâimîn elde edebiliyoruz. Ancak inşallah bu işi sürdüreceğiz.

Müctema: Gördüğümüz kadarıyla Gorbaçov Rus Ortodoks Kilisesi ile açık bir İşbirliği içerisinde. Bu durum Sovyetler Birliği'ndeki

müsülmânânlarda hristiyanların ayrıcalıksız olduğunu dair bir fikre yet açmamış mı? Bu konuda sizin düşünceniz nedir?..

Mafîz: Bu soruyu ilk defa söz sormuyorsunuz; bana daha önce de bir kağıt kere sorulmuştur. Benim bildiğime ve duyduğumma göre resmi Sovyet politikanın dînler arasında bir ayrım yapamamaktadır. Ancak söyle bir durum ortaya çıkmıştır: zaten 10 yıldan beridir hristiyanlar Rus Ortodoks Kilisesi'nin kuralujunun kurtanı için hâzır durumda iken Glasnost (*«Açıklık»*) politikanın uygulanmasına bağlı olarak ve Rus Ortodoks Kilisesi'nin kuruluş kurallarları ile bu politikalardan uygulanmasının aynı dönemde rantlamaları, Gorbaçov'un işbâsına gelmemesinden çok önce hâzırkırlara bağlı olan hristiyanlar glasnost politikanın uygulanmasına bağlı olarak hemen hârkete geçerek içeriğindeki hâzırkırlara bütün hristiyan aileminden gelen büyük desteği de okleyerek hâlîmanıza durusundaki bir çok İslâmiye restorâne esnâfları, hristiyan âileklerine getirtilerken konâni dîni kitâplarını hâtılıcık eyleme davet ettiler. Bu sırada Sovyetler'deki müslümânlar olmak dîni hukukları konusunda hârkete geçmekle birlikte geç kaldı, ayrıca bir ülkenizdeki İslâmî gâlibânatın yılınca kendi çabalarımla sürdürdü. Yakın zamana kadar durdan hiçbir yardım almadığımız gibi gerâden buradan belki birbirini demeçler ve hatta şikayeler duyduk. Bana siz İslâmiye çâfîmalarımız için destek vermiş bir kişi veya kuruluş gösterebilir misiniz?..

Müctemâ: O halde İslâm aileminden istekleriniz nelerdir?

Mafîz: İslâm aileminden istemem sadece ruhi ve manevî destekti.

Müctemâ: Ruhi ve manevî destekle neyi kasıtlıydınız?..

Mafîz: Ruhi destekles kaotik *İslâm* aileminin birinde olduğumna hissesemem... Açıkça söyleyeyim: Eski A.B.D. Başkanı Ronald Reagan, Rusya'ya geldiğinde ilk iş olarak tarihi Rus Kilisesine giderken das etti ve Gorbaçov'a hâzırkırlar hristiyanlık ailemine bir konusma yaptı ve bütün bunlar Sovyet televizyonundan naklen yayıldı. Şimdi soruyorum, şimdîye kadar hangi İslâm ülkesinin Devlet Başkanı ülkesini gelip camimizde namaz kılıp konuşma yapabildi?..

Müctemâ: Pekala, müslümân âileklerin yöneticilerinden neler istiyorsunuz?

Mafîz: Onlağan hiçbir gîy beklemiyorum, onları kendi inisiyatiflerini, varsaflarını icradâ kendi dillerine bırakıyorum, biz de kendimizsiniz...

Müctemâ: Bu söylediklerinize göre ülkenizdeki müslümânlar İslâm dünyâsının kendilerine karşı duyarlı, tutarsız veya ihmalkâr davranışları düşünüyörler...

Mafîz: Evet.

"Reagan, Rusya'ya geldiğinde ilk iş olarak tarihi Rus Kilisesine giderek dua etti ve Gorbaçov'a hâzırkırlar hristiyanlık ailemine bir konusma yaptı ve bütün bunlar Sovyet televizyonundan naklen yayıldı. Şimdi soruyorum, şimdîye kadar hangi İslâm ülkesinin Devlet Başkanı ülkesini gelip camimizde namaz kılıp konuşma yapabildi?.."

Müctemâ: Pekala, İslâm dünyâsı Sovyetler'deki kardeşlerine karşı naâd bir görev üstlenebilir?

Mafîz: Ben burada bu durumu gereksiz yere tartıtmak veya herhangi bir şahâzâdeye kıyâlemek ve savunmak istemiyorum. Gerçekçi olmamız gereğini de biliyorum. İslâm âileleri ile başlangıçtaki ilişkimiz kaegîikh ziyyâredlerden ibaret. Bildiğiniz gibi yıllar önce S. Azâzîstan İkinci Bakanı Cesar da bizi ziyaret etti ve berîlikte getirdiği Kur'an-ı Kerîm'leri dağıttı. O arada Sovyetlerde bânnî dînlerle ilgili kitapların ulkeye getirilmesi ya-

sakta. Bu durum dejisip yasaklar hafiflediği zaman hristiyalar yine derhal harekete geçtiler ve dâiâilelerin büyük desteği ile kendi mekâdesi kitaplarını tükencen her tarafına dağıtılar. Raga ne yapacağımızı bilmeden oturan bizler ise Rabeta'ül Alem-i İslami'den haberدار olunca temasa geçtik; bu çerçevede *Kral Fehd* ülkerini mülämenleri işte 1 milyon Kur'an-ı Kerim hediye etti. *Bünlere hâc kimse hiçbir şekilde karışmasın!* Şimdi Sovyet úakları Ciddé'ye giderek bu Kur'an-ı Kerimleri alıp Sovyetler'e taşımaktadır. Ayrıca bu úaklarla Ürdün'den sağlamış 40 bin kitaptan 20 bin ülkerinde dağıtılmıştır ve kitapların diğer yarısı ise yoldadır. Kureyî Büyükelçiliği idaremine 1000 Kur'an-ı Kerim hediye etmiştir. Libya Büyükelçiliği ise idaremize yıldız okul ve ders kitapları yollamış ve ayrıca ek olarak 50 bin dolarlık bir maddi yardım göndermiştir. Ve hâlde bu olaylara Sovyet Hâkûmeti müdafâale etmemi, ses çarmamıştır.

Müzecem: Manevi destekten seyi kastediyor musun?

Mâjî: Manevi destekten kastınız İslâm ülkeleri ile ilgiliyim kurnak, birbirimizin davranışından haberdâr olmak, karîlikli görev ve tâsiye alıcılığı yapmak ve mesela şâadi yapoğunu gibi röportaj veya haberlerimizin İslâm ülkelерimizin yâyn organlarında yayınlanmasının... Sadece bunlar...

"Bu yeni politikalar kanuni bir çerçeveye oturmuş değildir, yeni bir yasa düzenlemesi yapılmamıştır. Özellikle dini yönden ülkede hâlâ Stalin döneminden kalma ve dini baski altında tutmağa yönelik kanunlar yürürlüktedir."

Müzecem: Sovyetler'deki bu açıklık politikasının sağladığını imkanlar çerçevesinde geleceğe ilişkin tasarılarınıza neler veya bir projeniz var mı?

Mâjî: *Sûnu fide edeyim ki bu yeni politikalar kanuni bir çerçeveye oturmuş değildir, yeni bir yasa düzenlemesi yapılmamıştır. Özellikle dini yönden ülkede hâlâ Stalin döneminden kalma ve dini baski altında tutmağa yönelik kanunlar yürürlüktedir. Buzum geleceğe ilişkin bir çok projemiz vardır ve bunlar Sovyet Parlamentosunda da tartışıldı ve halen tartışılmaktadır. Bu şebeke size*

SSCB'DE KUR'AN DAĞITIMI

SSCB Büyükelçi Kuruluşuna bağlı *Din İpleri Kurulu* tarafından gelen úaklarla Sovyetler Birliği'ndeki din kârdilleri 1985 guberniyelerde 2 milyon Kur'an'ın içinde 90'ının yakaladığı *İslâm Fâlikâne Enformasyon Ajansı* PTT'nin haberini paylaştı.

Gergîde Sovyet Arşivinden Sovyet meclislerine 1 milyon nüsha Arapça Kur'an versiyonu verildi. Yolca boyunda Tâlim'in kabul olusun 1100'inci yıl ve SSCB Arapça Kur'an ve Sibîrî Mâlikîmesâne Din İpleri Başkânegâne 200'inci yılson 1989 yılı yâyâne yapan İslâmâneâne kâtibâ İlahî Dînîyye Birîgî meclislerine bu doğrulukla. Bireyin 1985 SSCB vadilâhâlere hâlcâ Kur'an alımı deñildi.

Orta Asya Müslümanları Din İpleri Dairesi daha önce Sovyet Arşivinden verilen 100 bin adet Kur'an'dan 78 tanesi adı.

Ayrıca, *Din İpleri Kurulu*'nın verilen gelen SSCB'deki ortâli din ipleri dairesine Arapça olarak 100 bin nüsha Kur'an paylaşılmış bulunuyor. Yukarı zamanda Transsibofkarya Meclisinden Din İpleri Başkânegâne 50 bin, Orta Asya Müslümanlarından Din İpleri Başkânegâne 50 bin, SSCB Arapça Kur'an ve Sibîrîs Din İpleri Dairesi'ne 60 bin, Dâigrâstâh Din İpleri Dairesi'ne 50 bin nüsha Arapça Kur'an paylaşılmış bulunmaktadır.

Bundan başka, Karâîkâa olarak 1 milyon, Odeşkâ 300 bin, Tatâru 50 bin Kur'an hâsilâmesi yapan ve âşâne bulanıbeyip Rusça olarak 25 bin Kur'an hâsilâ, bir tira Rusça dûgi ve gaâstanta, örençin "Nâska i-mâliyye", "Volga" dângînde Kur'an yâyâne devleti elde etti.

Bu yılın yazında Orta Asya'da gereklikteki 100 bin İsmâîlî Temâniyye 1200'inci yılson 100'ün üzerinde İslâmâneâne hâlcâlere hâlcâ Kur'an yâyâne plâşâlanıyor.

Çoke dâigrâstâh Kur'an alımıyla ve Sovyetler Birliği'nde Kur'an yâyâne ile gerekli dâvânesi bu.

9.4.1990 SOVYET NOVOSTI BASIN AJANSI (APN)

#

Müslümanlar'a karşı çîste standartı kınadı

Orta Asya Müftüsü, ilk defa Sovyet TV'sine çıktı

MOSKOVA, (A.A) Sovyetler Birliği'ndeki Orta Asya Cumhuriyetleri Müftü Muhammed Sadık Muhammed Yusuf, SSCB'de Müslümanlar'a karşı uygulanan ayrımcılığa son verilmesi çağrısında bulundu.

Sovyet Televizyonunda dün akşam bayram dolayısıyla yâyâne sahilî bir konuya yapan Orta Asya Müftüsü, tüm bânnâ ve yâyâne organlarında, tâkde tek din Hristiyanlığı gibi bir tutum izlenmesini, Sovyet gazetecilerine de bunu bânnâ propagandalarından edikleterek İslâm'ı kör gosterdiklerini bildirdi.

İslâm dinimiz bir barış ve kardeşlik dinî oldağunu vurgulayan Muhammed Yusuf, Hristiyanlardan da kendilerine kardeşlik davranışlarını ve dinlere saygı göstermelerini beklediklerini bildirdi.

Orta Asya Müftüsü, kendilerine karşı yâyâne dârmâlik ve getirilerin hazzârâzâlîye örnek olara, yâbancı ülkelere Sovyet Müslümanları'na gönderilecek birâber Kur'an'ın Leningrad Limanı'nda bekletildiğini ve Sovyet yetkililerince ülkeye girişi isten verilmemiştiğini kaydetti.

(Tercüman / 26.4.1989)

pus yapacağın, böyle veya şöyle yaparı diyerek; ancak şunu bili ki yapacaklarınıza elinden geldiği kadar olacaktır. Dogrusu biz bu anda resmi Sovyet kananlarıcağızı söylemeye uygun bulanız yoksas, yoksa *J mil-yon Kur'an-i Kerim'i ilkeye getirmemek*. Kanunlar buna izin vermediği halde bunları yapabileceğiniz youte-misin bu konuda sessiz kalmam sayesinde olmugur.

Mücteme: Sovyet Halk Temsilcileri Meclisi (Yüksek Sovyet)'nde kaç müslüman üye var; ayrıca mahalli cumhuriyet parlamentolarında müslümanların oranı nedir?

Müşfi: Geçen sene 4 Nisan 1989'da yapılan ve İlhan tipi bir seçime katılan yakın olduguunu söyleyebilceğimiz son seçimde merkezi Sovyet Parlamentosu'nun "Halk Temsilci" adı verilen oyeler seçildi. Seçilen oyeler arasında bendeniz ve *Güney Kafkasya Dini İdaresi* Başkanı Allahşahçı Pənahzadə de vardı. Ancak biter dini temsilci sıfatıyla parlamentoya girdi. Sovyet Parlamento-toplam üye sayının 2225 olup bunlar arasında müslüman bölgelerin üyeleri de bulunmaktadır. Ancak bu seçilen 2225 kişiden kaçının müslüman olduğunu söyleyebilmem çok zordur...

Mücteme: Oran olarak nüfusa uygun bir oranda müslüman var mıdır?

Müşfi: Evet, oranları iyidir.

Mücteme: Müslüman üyeleri belli bir İslami kriterde göre mi belirlendiler?

Müşfi: Hayır...

Mücteme: Ort Aya'daki müslüman cumhuriyetlerde mahalli parlamentolar var mı?

Müşfi: Evet, vardır.

Mücteme: Gelecek için bu mahalli parlamentolar belirli programlar geliştirmekte midiler?

Müşfi: Mahalli parlamentolarla merkezi Sovyet Parlamento arasında bir fark görmüyorum, ancak mahalli parlamentolarla dindar üyeler çoğuluktaadır. Mahalli seçimler sırasında ülke dışına olduğumdan seçimlerin nereden sonuçlandığını tam olarak bilmiyorum.

Mücteme: Sovyetler'deki Glasnost politikasına karşı olanlar ve eski düzeni destekleyenlerin oranları az mı, yoksa çok mu?..

Müşfi: Bunu kimse bilmiyor; benim kanadımca az...

Mücteme: Yakınlarda Azerbaycan ve Baltık cumhuriyetlerinde Sovyetler Birliği'nden ayrılmaya yönelik hareketler oldu. Olayları daha çok Batı kaynaklarından öğrendim. Sizce Sovyetler'deki müslümanlar yönünden Sovyetler Birliği'nin üyesi olarak kalmak mı yoksa ayrılmak mı daha iyi olacaktır?..

"Olaylar müslüman nüfusun az olduğu ve ezildiği bölgelerde cereyan ettiğinde Batı basını aleyhede hiç bir yayın yapmamaktadır. Bu sıralarda takip edebildiğim Batı basını Azerbaycan'ın Sovyetler Birliği'nden ayrılmak istedigini, Azerbaycan Türkleri'ni ateşleyenin ise İslâmcılık olduğunu yazmışlardır; böylesi yayınlar Batı'nın İslâm'a karşı bir oyunudur..."

Müşfi: Basın ve yayın organları özellikle Azerbaycan'da olanların temelinde dini yatsıtı yazıyorlardı. Doğrusu her olayın arkasında dini elması gerekmek, Azerbaycan'daki hareketi kim yapmış ki Azerbaycan Halk Cephesi olduğu söylemeliyorum, basın dini elmasından çok milli olarak ortaya çıkmışlardır. Ermenistan'da mevcut olan Ermenistan Halk Cephesi de yine milli ve fanatik hareketlerde ortaya çıktı ve katılmayı başarmıştı. Ancak görüşen odur ki böylesi olaylar müslüman nüfusun az olduğu ve ezildiği bölgelerde cereyan ettiğinde Batı basını aleyhede hiç bir yayın yapmamaktadır; ve kritiğin hizmeti bir din olduğunu savunuyor. Bu sıralarda takip edebildiğim Batı basını Azerbaycan'ın Sovyetler Birliği'nden ayrılmak istedigini, Azerbaycan Türkleri'ni ateşleyenin ise İslâmcılık olduğunu yazmışlardır; böylesi yayınlar Batı'nın İslâm'a karşı bir oyunudur... Gerçekte ise oradaki çok değerli dinlilerin olayı yastırıp ve halkı stokna davet etmek için bütün çabalarını harcamalarla. Kalıcı bir kurguya yol açanların hiçbir İslâm okullarında okutulmuş degillerdir; bunların hepsi komünist eğitiminin geçtinmiş kişilerdir ve yapıklarından dolayı müslümanlar suçlanmaz. Dikkat edersiniz Litvanya gibi katolik kutsayan cumhuriyetlerde de ayaklanmalar oluyor ama hiç kimse katolik kutsayınca birlikte ayırmak kurgurunda olduğunu söylüyor, Azerbaycan'daki olay temelde dini değil milli nitiliklerdir ve maalesef bu olsalar bire karşı kullanıldığı için birlerin yanına değil zararına olmuştur.

Müctemə: Bildığınız gibi sizin topraklarınız Çin səddine kənar uzanır ve bu Türk toprakları üzerinde milliyetçilik və İslâm içcedir. Hepimiz "Azeri" dəndində müslüman olduğumuzu biliyoruz. "Ermeni" dəndində həristyan olduğunu, "Çinli" dəndildiğinde budist olduğunu bildiğimizi gəl... Türkiye və başka ülklərdəki Azerbaycan Türkleri'nin dediğine görə Batı "həqiqi" zihniyyetiyle hərəkət edərək olayları çarpmış və A.B.D.'de buna destek vermişdir. Bu qeyrətlər Azerbaycan'da olsalar karşında həq olmasa müslüman Arabların Azeri'leri destekleyen bir sesin çıkmamasını beklediklerini, Gorbaçov başta olaraq Rusların Azerbaycan və Tacikistan'da boyvurduğu giddət və zələm Baltık cumhuriyyətlərinə fərqli davranışarak uyguladığını söyləyirlər. Ayrıca yayalarında Ermeni saldırganları efləndə roketatarlar gibi ağır silahlar olduğu halde saldırıcı uğrayan Azerbaycan Türkleri'nin elində zəncək və təfəkkəri bulundugunu yazırlar...

Məfi: Ben Sovyet yönəlini savunmak istəmiyorum; ancak Bütük ilklərləndə bir damla kan dökülmənmiş, evlər kundaklanmamışdır. Oşça Gorbaçov bəzət komşuları iksə etməye çalışmışdır. Oya Azerbaycan və Ermənistan'da baxı çatışmalı, ölenlər və yaralananlar olmayırlar. Bu olaylar Kuveytə olsayıdı, bükümet sevinci mi kahridi, yoksa emsiyicə saglamak işin kuvvet mi kallardı? İşe yapılan bədən...

Müctemə: Peki, Tacikistan'daki olaylarda da Azerbaycan'da iddia edildiği gibi Ermenilər bir saldırya veya çatışma sonucu ölen, yaralananlar mı vardır?

Məfi: Tacikistan'daki olayları strukturda ben ilke düşündürمəm, bu sebepən sam olaraq bilmənmişim. Ancak dəydəgəmənə görə baxı kükürdələr noticəsində evlər atəo verilərək ölenlər və yaralaların olmasınaq. Neticədə isə 22 kişi həyatını kaybetmişdir.

Müctemə: Baxıları Azerbaycan'daki və Tacikistan'daki olayları kışkırtanın K.G.B. (Sovyet Güçli Polisi) olduğunu, bir çatışma ortası olmuş giblə göstərildiğini iddia edirlər. Diğer yandan Azerbaycan Halk Cəhesi de kendilərindən Ermenilər yənelik hibət saldırmışının etmədiğini və terror olaylarıyla həq bir ilgili bulunmadığını beyan etməlidər...

Məfi: Biz bu haberlərə, size sənəti əlaplığını bayret ediyorum. Kəfən-Keixin'de de demədiyi giblə "Fərqli bir kişi size bir haber gəzirdiğində ona arapor..." Ancak o urada ben ilke düşündüğüm üçün kimin ne söylediğimi bilmənmişim.

Müctemə: Azerbaycan Türkiye və İran ilə

sınır olmasına rağmen olaylara ilişkin haberlər daha çox Batı basınına yansıdır.

Məfi: Azerbaycan'da ne olduğunu tam olaraq bilməyorum. Şəhərlər bölgələnmək Azeriləri irdəğə işin yüzlerce kilometrelük nüvə səhkiyələr və Kuzey (Sovyet) və Güney (İran) Azerbaycan'daki Azerilər birbirlerinə ziyaret etməcə fəsət bəldələr.

Müctemə: Bunlardan anladığımıza görə səhər Azerbaycan'daki olaylarda milliyetçilikle dini həssaslıyeti ayırmaya çalışıyorsunuz...

Məfi: Evet, Azerbaycan'daki hərəkətin esan dinc dayanımrı.

Müctemə: Sovyətler'deki din alimlərinin dini politik bir programları var mıdır?

Məfi: Dində politik program yoktur. Bizi dini eğitim və davranışlar, adəcə ruhi esnələr yəsənlərlik və əlqənlərimizdən idarəi ilgilidir.

Müctemə: Isterlərə milliyetçilik gütməs olsunlar Azerbaycan olayında zulmə ugṛayınlar müslümandır və saldırıcı ugṛameplərdir. Bizi lərin onları bir müslüman olaraq manevi bağışlılığı olduğunu onları desteklemek, həq deyilər manevi yönündə onları yanından oldğumuru hissətmələrini istəriz.

Məfi: Bu olaylarda kimseyi savunmak istəmiyorum. Azerbaycan'da və Tacikistan'da olsalar bütün müslümanlara oldığa gidi bize de həzinə verdi, qədər təxliyə. Ancak yasabileceğimiz şəyler əməli iddi. Hükümete təqribət gələnək olayları kənddəmə, həsiyən bələ olsa həqiqi inşaatı olməsini istəmedimizim, dini məzənim de bunu həq qorunməcəgini iftər.

Müctemə: Glasnost və Perestroika politikalarının uygulanmasından sonra əlkənizi ziyaret eden gözəmlərə bugünkü Rus İmparatorluğunun tarixəti İngiliz və Fransız İmparatorluqlarına benzədilərini, səmörgerlərinin kendiləri işin birer yüksək həllinə gəlmesi üzərində səmörgerlərinin təsliyə edən bu tarixi İmparatorluqlar giblə, Rus İmparatorluğu'nun da eksi simarlarına çəkilmək sorununda kələcəm və Gorbaçov'u bu tarixi olğuya fərqliyələrək bu politikaları uygulamağa başladığını belirtərlər. Acaba ilərde Sovyətler Birliyi'nin müslüman cumhuriyyətləri üçün bir bağımızlıq söz konusu olabilir mi?

Məfi: Evet, bağımızlık prosedürü baxı Gorbaçov tərafından pləşənmiş olaraq parlamentoşa sunulmuşdur. Gələcək yıl görüsüplerək təbliğatka gedəcəkdir.

Müctemə: Bu bağımızlığın çerçevesi ne olacaq?

Məfi: Temel nöklər her cumhuriyyətin kendi kendinə yəsəl hələ gələşsi və merkezin müdafiəsi olmadan öndənlərini deyərləndirəbilər olaraq belirlənməzdir.

Müctemə: Orta Asya (= Türkistan) bərəketli se bol ərənlə bir bölgə, fakat Rusya'da Sibiryə gibi buralı kəpli və əsrlə kəndsiñə yetəri olmayacak bölgeler de var. Rusya Orta Asya'nın bərəketli topaklarından yararlanmamaktan vərgeçebilir mi; bu durumda cəmhiyyətler arasında ekonomik bir işbirliğinin zorunlu olması söz konusu mü?

Məfi: Bu əsaslar geçen sene boyunca Sovyet Parlamentosunda tartıldı. Cəmhiyyətlerin çəgə - Rus cəmhiyyətindən Bəyaz Ruya, Ukrayna dəhləkonomik yəden zayıf olduklarını savınmayı. Ba dənəm gərək bir geçiq dənəmizdir. Bütün cəmhiyyətindən ham-maddə sorununu eləmadiq üçün biziñ sanayının gelipməsinin və endüstri tezislərinin kurulumunun önləndirilməsinin planlaşdırılmasına tərəfəyiz.

Müctemə: 70 yıldır əlkəndə uygulanan komünizmə inşan əhəmiyyət və əhləkəmə yaptığı zararlar bilinməktedir. Sovyətlerdəki müslümənlərin şahsiyyətlərinə əsər olur. Ba əsərənən yəniden sahəli hale getirilməsi üçün neler yapmayı və bunları nəsəl uygulamayı düşünürsəm?

Məfi: Bütün dünyada eğitimdə, təbiyedə kullanılan metodlara: ruhi eğitim, manevi təbiyə, kitab, cəhəleti əməkəm üçün yüksək okul və camilleri yayınaqlaşdırmaq. Son yillarda dünyada eğitimdə kullanılan etkili anşalar olan televiziyyə və radyolar ile resmi yayınlarında da yeriñiz alındı.

Müctemə: Halkın İslami eğitim və təbiyeye ələsi nəsəl?..

Məfi: Halen iyidir, ancak gelecekte nəsəl olur, onu bilməyiz.

Müctemə: Müslümən Sovyet cəmhiyyətlerinin basın-yayın organları: Moskova yönetimiñə mi bağlı yoksa bağımsız mı?

Məfi: Her cəmhiyyətin kendisi has yayın organları vəndər və kendi dilində yayın yapmaktadır.

Müctemə: Gazete çıkarma və yayın hürriyyəti var mı?

Məfi: Gəzətələr ilgili olanıñ yeni kanular çəkarlaçaktır. Halen dini idarəmiz "Sovyet Məslümənləri" adlı bir dergiye sahibdir. Yakında şəhərdə her aym ilk həftəsində, daha sonra həftədə bir çəkaracaqımız "Jelən" adlı bir gazete yayınaqlamağa başlayacaqız.

Müctemə: Sovyət Birliliğinin müslümən cəmhiyyətlerində Yahudi var mı?

Məfi: Bir zamanlar Semerkand və Buharıda yahudilər vərdi, halen de bir kism oradarda yaşayır.

Müctemə: Sovyətlerdeki müslümənlər Filistin davasını nəsəl deyərləndirir?

Məfi: Biziñ Filistin davasını bütün vətəngəmizdə deyikliyoruz. Başlıcañ bir Filistin Devleti kusulması arzuluyoruz. 1967'də Taqənfətə toplanan Sovyet Müslümənlər Kongresiñə Filistinlileri haklı davalarında

dəsteklemek karar almışdı. O zamandan bu yana her hərəkətində Filistin cəhdə dileyirik və onaylanmaktadır.

Müctemə: Siz Perestroka politikasının bütün cəmaat və milletlərə faydalı olacaqını bəlli-tinlər; ancak *bu politikanın en böyük faydası bizim üçün bir felaket olmasa üzere Ruya'dan Filistin'e göçetməterine izin verilen Yahudilər oldu.* Bazi qərvelərin iddialarına görə Glasnost və perestroika politikaları yahudilərin çəkərlərin göçetmələrini yine yahudilər tərafından planlanmıştır. Bu iddiadarda sizce ne kadar doğruluk payı vardır?

Məfi: Bu iddiadarı ilk defə duşuyorum. Açıqca söyleyeyim; Ruya'dan göç edən yahudilərin sayıñ kiçik, bilmirim. Perestroka uygulaması bağışlısanın sonu Ruya'dan kesin göç üçün məracaatı edən yahudilərin sayı 2 milyondur ve həndəris 200 bəni Almaniya'ya göçək istəmir. Gerçək olmamız gerekir, Moskva'ya gitmək orada sefərətərin dəndən göçməmə olmaz istəyinə nəml toplandığını görəcəsimiz. Bir müslümən olaraq bir yahudinin dahi Filistin'e yerlegnesini təsəmməyim. Ancak siz de biliyorsanız ki bu yahudilər çox farsaq kışkırdılar və onaya çakan hərəkəti kendi mənfaatlarına çevirmək istərlər. Sovyət Birliliğində uygulanan kanunlar sadəcə yahudilərin üçün değil herkes üçün geçerlidir. Baxır bu yahudi göçü konusunda sorumlularla konuşuguk, onlar da böyük bir böyük göç istəmeyirlər, ancak politika gereği bu göç nəml engelləyiblərəkleri həmşəsiñə dəngənərlərdir. Ayrıca yahudilər Filistin'e göçmələrin istəyən başqa əlkələr de vər, biliyorsunuz A.B.D yahudilər bu tilkeye girmesini yasaqladı, Avustraliya da Yahudilərin İsrailə giderək Filistin'e yerlegnesini istəyir. Böylece Ruya'dan göçənden yahudilər Filistin'e yönləndiriliriklər.

Müctemə: Sovyət Birliliğində özellikle Stalin'in 2. Dünya Savaşından sonra uyguladığı gibi bəzi yillarda böyük təchir və sərgin olayları yaşandı. Şimdi bu mecburi göç zərəranıñ (özelliklə Kırım Tatar-Tatarlar, T.T.) yurṭalarına geri dönmək üçün mücadəle verdikləri bildiriliyor, bu konuya da aşklar misiniz?

Məfi: Bu acımasız, vahşi stregün və sehir katliamları Stalin tərəfindən uygalandı; Kırım və Kafkasyalı böyük inşan göçə zərərləri, baxır arasında çoxluq bizim kardeşlerimiz olupdururordu. Perestroka uygulamaya başlayınca inşasalar həriyederin sabahı olduklariñ düşündülər və anavatanlarına dönmək üçün hərəkət etdilər. Şəhərənəvənən aynanın en böyük topluluq olan Kırım Tatar kardeşlerimiz vətənlərə dönmə iminiñ alıck üzərlər. Kırım'da öneç bir Tatar Cumhuriyyəti kurnaları da söz konusu. Bu həsən yaknlarda Parlamento (= Yüksek Sovyet) da da tətqiqildi.

HİKMET*

Hzret-i Türkistan
Hoca Ahmed Yesevi'nin
Türkistan'ın Yesil
gekrindeki Türbesi

Klasik Dede Türkleri

Rahmetinden nevred kılma ogen faribeni
Aram alısay yiglab dua kıldı sefəd
Kiceleri bıldar bolub tan argusa
Tummay kılını yiglab dua kılıay senge

Dergahinge indi kılıb belim başlab
Can kılıdırılıb yürek bağrım nüab dağlab
Yakam tabab öken iğe cendil yiglab
İhlas bilen yiglab duas kılıay senge

Konul yağı siz ikende bilmegi yaratıdan
Överüm gülü hazaın boldı indi meydam
Dünya işlab din yoliga kadem keydam
Hesap destan yiglab duas kılıay senge

Bu yollarda canı aڑab bolnus imıq
Can asrafan bu yollarga kimnes imıq
Sud ü riyan bolfanıñ bilnırı dresiq
Bu hal birle yiglab duas kılıay senge

Kul Hoca Ahmed nefi taǵıdış çakıb aǵıq
Fenaſıllah makamına yavvaldıſ
Yürek bağrım eug uruban kaynab taǵı
Bu hal birlen yiglab duas kılıay senge

Kahmedden umidsız kılma ben garibi
Dinlenmeden ağlayıp dua edeyim sana
Geceleri uyanık kalip tan stanı kadir
Yumruklar gömümü ağlayıp dua edeyim sana

Derjhuna şindi gelerek belimi bağlayıp
Çapımı yastısqı yürek bağrımı tatap dağlayıp
Yakam tatup geceğini içe çokça ağlayıp
İhlas ile ağlayıp dua edeyim sana

Gonlun seri siz imisipin bilmeden dolapım
Ömrümün gülü hazaın oldu şindi daydım
Dağıyayı terkedip din yolana adam attem
Sesimme-kadir ağlayıp dua edeyim sana

Bu yollarda cam esirgemez olmaz imıq
Cam esirgeyen os yollara girmez imıq
Kär ve zamar olduguunu bilmek imıq
Bu hal ile ağlayıp dua edeyim sana

Kul Hoca Ahmed nefi dağılı: çıkip aǵıq
“Fenaſıllah” makamına yakılaya
Yürek bağrım esparak kaynayıp taǵı
Bu hal ile ağlayıp dua edeyim sana

HOCA AHMED YESEVİ (Rh. A.)

* Türkiye'de ilk kez yayınlanan hikmetler (1918-1920) Taşköre taşbaşmanı Divan-i Hikmet mühakkisin 52-53, 345-lerinden alınarak Türkiye Türkçesi'ne aktarılmıştır. Divan-i Hikmet'in bu taşbaşmanı nikahı Medine'de Abdülmejid Kazıri tarafından dergînâzî yazar yöneticisi Hayati Biçer'ın emriyle editörlüğünde.

*'Sahih Bilgi' Evreninde Karşılaşan İki Ayri Dünyanın
TRADE, HÜRRİYET, KİŞİLİK Üzerine Düşünceleri*

NECMÜDDİN KÜBRA - ERICH FROMM

Tahir Erdoğan ŞAHİN

İslam Ansiklopedisi'nin "Necmuddin Kübra" ile ilgili maddesinin sonunda şu ibare yer almıştır: "...zafifligin tarifi gelip mezi hakkında eroft bir nedisikle *Nazm al-Do'a*'n (Necmuddin Kübra'nın) akidelerini kesaha katesamak imdadındır." Bu kavatın doğruluğunu biz de katılıyoruz; ancak, yeterliliğine atla Ziya Necmuddin Kübra yalnızca stili ekoli çerçevesinde müreccat literaturomuza bir gözden geçirmek değil; gerek İslâmî ilim dallarının bir çögünden ve gerekse günümüz diniplerinin (özellikle psikolojinin) bir kramında bilhassa müreccat edilmesi gereken zatların içinde gelenlerinden biridir.

Bu yazımızda biz, aynı İslâm mutasavvîf ve müteffekki Necmuddin Kübra'nın* (Ölm. 1221) insanın buçuk aşısının ancak bir kısım yönde ve kimi olursa bunun alıntıları eğliliğinde değimeye çalışıcak ve yine çok dar bir planda, yaklaşık yedi buçuk aur sonrası İlahi bir doğaçı olan Erich Fromm'un* (Ölm. 1980) aynı konulardaki görüşleriyle uzlaşan noktalarına işaret etmeye gayret göstereceğiz.

Amacımız, şimdide kadar yer yer yapmış yanıtnameci (!) niteliğinde bir Doğa-Bati kıyaslaması yapmak değil. Kalındıktan sonra bu taraflar yakınlama hatalarına sebebiyet verebilecek yolların bulunduğunu söylemek bile mümkün. Ortaya koymak istedığımız, iki ayrı zaman ve iki ayrı mekândır; iki ayrı doğaçılık ve hayatı görüp değerlendirdiğimizde bulunan iki insanın bireyebilgi çizgilerine işaret etmektedir. Böylelikle Türk insanının veterinerne tanınanlığı Necmuddin Kübra'yı bir vesileye de olsa gündemde tutmakmekle, bu arada, "değirmen bîliğî" konuşusu ve "birliğlin kapatıcılığı" bir kez daha vurgulanmış olacağumuz umuyoruz.

Bugün SSCP'nmizin içerisinde kalan Özbekistan'la Türkmenistan'ı ve hatta Afganistan'ın kuzey uç kesimleriley, İran'ın kuzey-doğu uç kesimlerini içine Harizm bölgesine kapsaca değişimle, yarımnan müfakkıl olmuşdan ziyyede, Türk Yurulleri Dergisi'nin yayın acaması uygun olmasının dildiği.

Harizm, Ama-derya ırmağının ağacı havzasının her iki kesimini (bir yanında Maveraünnehir ve Kuzey Horasanı) kapsayan büyük bir tikenin adıdır. Bölgenin eğri konumunu özüllükleri, onun tarihi konumuya birlikte düşünüldüğünde, "Doğu" "Batı" diye kavramlaşan her iki dünyanın kütup Jevkide destanlılığındırı-

nadıde şâhîyetlerin yatağı olduğunu söylemekle hiç bir beş yok. Harizm'in medeni alemdeki yerinin önemini yalnızca tarifi devirilece mahsus olmuyap, çok daha önceki anıtlarda da hastır. İslamiyetin bu yoredeki intiharlarından sonra Harizm, adeta İslâm-İrfan berberliği yegârlığı, gelicek zamanlara kaynak varifesi görür. Bölgede yetişen binlerce ilim ve gönül elbî insanlardan biri olup, öze vatansının tarihini de yazmaktan geri kalmayan inlä alım El-Biruni'yi okumak bile, insan, Harizm'i ölmeyen bir İslâm dünyasının tasavvurunu da korkusuz olacağını ekrana etmeye kâfdır.

Şu ismini utratayacağımız XI-XV.yy. arası yapışan Türk doğanımları, anıtlarla laik ilim elbî sâlişeminin ancak bir komadır. Sanrıbu bu kadan bile tilke hakkında ne değilnesine gerekli olduğunu yerde arası: Mahamed Zemahşarı (tefsir ve ilâyat alımı), Ali b. Muhammed ve kardeşi Muhammed b. Muhammed (Harizm tarîhçisi), Muhammed b. Bayçal (fâkih), Ahmed b. İsmail Zaburiddin Temirşîz (fâkih), Celâleddin el-Gûlani (fâkih), Rükneddin Abdülhalî (Muhibb el-Zâhidî'nin ustası), Bedreddin Mahmud (fâkih), Muhammed b. Ahmed Abdülkerim (fâkih) ve oğlu üsîlî alîm Muhammed Şâmi el-A'imma, Yusuf el-Sakkâki (fikh ve hâfiyat alımı), Mânnâ b. Ahmed El-Kâsim (fâkih), Sâliyman Bakergani (Mutasavvîfîjehî), Pehlivan Ata, Seyîd Ata ve Şeyh Ata, el-Bîrunî, Taceddîn Kardarî, Ahmed Yesevî, Zahid-i Abu-Pug, Abdüllâh b. Muhammed b. Musâ (alîm); *Hissâb El-cehr ve'l-mukâbala*'nın müellifi, üslûl matematik, astronomi ve coğrafya bilgisi, Ebî Bekr (Kâne'sîte müellî), Hafizuddin M. El-Bâzâz el-Barâtîjî el-Kardarî, Ali Şîr Nêvâî, Cemaleddin b. Muhammed Abdülrezâzak, Muhammed b. Muhammed b. Ömer el-Câğmîni, Kemaleddin el-Türkmâni, Na'mân Abdül-câbbâr, Ahmed el-Hâfi, Kemaleddin Hüseyîn, Dost Muhammed Sultan, Ebâl Gazi Bahâdü Han (*Secere-i Türkî* müellî), vs.

XI - XIII. yüzyıllar arası genel olarak İslâm dünyasında, özel olarak Harizm'de sâliî hareketlerinin hız kazandığı, kökü gelenegi ve klasik eserlere sahip olduğu zamanlardır. Bir başka deyişle, sâliîlik zâidî döneminin zamanlanıp, kamil tasavvufun vücut bulduğu dönemdir. Ancak, bu demek değildir ki, sair ilmîlerde öncüleri gelişmeler olmamıştır.

Bu 05 yüz yılın orta döneminde bütün Türk alemi- ni özetlikle ilgilendiren, etki alanı ise diğer tüm İslam ülkesine taşınan başında ise hic kırkkaş Necmâdin Kübra ve Ahmed Yesevi gelmektedirler. Devrin diğer metasavvıflarından önde gelenler: Süleimi (ölm. 1021; Tâbiakâr'ın müellîf.), Ebu Hasan Harkani (1053), Ebu Abbas Şekkâni, Ebu Fadî Hillî, Ebu Kaümü Curcâni (1058), Kuceyî (1072; Risâle müellîf.), Hucvîri (1073; *Keg'ul-Mâküdâb*'un müellîf.), Ebu Said Hayr (1048), Ebu Ali Faromedî (1084) Ebu Feth b. Salîbî (1080), Ebu Nuâym (1038; *Hilâzî'l-İhvîya* müellîf.), Ebu Ali Dekkâ (1015), Horevi (1088), Gazâli (III), Yusuf Hemedâni (1138), Abdulkadir Geylani (1165), Ahmed Rufâi (1182), Sadîdüddin Cîbâvi, Sîhrevîdi (1234), İbn Arabî (1239), Sîhabüddin Sîhrevîdi (1254), Szâzeli (1256), Haci Bektaşî Veli (1270), Mevlâna (1273), Sadreddin Konevi (1274), Ferîdüddin Attâr (1299), vs.

İnsan kiplığının olupunusun anılmasına, önce-likle, irade ve hürriyet konularının ifade edilmesini, onları tâhilîti zorunlu kılار.

Kiplik kazanmasının (hüviyet sahibi olma) birde mümkün olabileceği ortada düşüncede idealiler sunımı bir hayecanla ele alınsın. Stokonosu idealilerin top- lum bazında birefeşîci ikilekler olarak sistemeleştirilen sonraki devrede de, devamî gelinen kiplik, ikileğin dîşinecelerin durmaksızın gelişmesine alyan görevi yapar.

Bir geyin çıkış kaynağı ve nihai noktaya yine çıkış kaynağının iki bilgi olabiliyor ise, o şey temel kavrmalar zâremesindendir. Bu da ele alınan kaynağın niteliklerini belirlemeye, o geyin temel olgularını

ayıklar.

Kaynak-olgu-kavram planı üzerinde dikey ve yatay arastırmalar, dîşinecelerimiz içerisinde yer alan feno-nenleri geliştirmemizi sağlayacaktır.

Hüriyet ve irade insan kaynakıdır (olgsal yönü), nihayene insana ilgiklidir (kavramsal yönü), insan (kaynak), hürriyet bilinci (yani olgu) ve hürriyetin yapmanı (kavram); hürriyet-irade-ınsan değerlendirmelerinin temel sahâkerindendir.

İnsan hürriyeti, iradesi ve kişiliği konularında ililes düşüncesinde, metasavvîf ve keli-mesâlîn dün de ve günümde önemli ölçüde arastırmalar yapmış, bu konularda iceri derecede değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Kotu, bizantîzi belli bir hassasiyet niteliği arze- mesi sedeniyile, Kur'an ve hadisler sijinda ele alınmış sonuça sağılıktır sîre varihâblîmîtir (I).

Her şeyden evvel N. Kübra, tamamen İslâm'ın temel kaynakları olan Kur'an ve Sünnet'e bağlı, iceri sirdüjî fikirleri bu iki kaynağa temellî ederek sunan bir kimse dir.

İslâm'da imaren temel konusu "kulluk"tur. Kulluk, hürriyet bilinciyle bağlar. Onun kullağunu tayin eden de budur. Allah'ın dehdâd olaları aynak hürriyetimiz sonrası bir boyut kazandırırken, o sondağın Allah'a yönelik, -kulluk-, da "yâcılıq" olarak devam eder. Bir boyut ifadeyle Allah için kulluk, insan yüce-lijîn esadıdır.

"Teve, iradi olarak kîpinin kendi isteği ile allâkâr yânelemedi" (2), diyen N. Kübra'nın dehdâd konusuya nisbi bir şerh giren L.H.Bursevi: "Kalbin mey-

leniği ve ilgi dayadıği işler, yanak olmasalar bile, insan onlara olan bu ilgi ve yakınılığı onları perde haline getirir" demektedir (3).

Gönlün aşın derecede sevüp bağlılığı şeyle, o kişiye -pat- olmaktadır. Çörtüm yolu: "Allah"dan bogka batırın maslahılardan müridin usak *kalmassıdır*, *Hacia kendi vacudanın töle*. Banan işin pşye bir ifade vurur: "Senin vacudan, varlığın da bi başka bir gönâlik kışas kabul etmeyecek derecede bir gönüktür." (4). "Zâhd, az olan, çok olan, dâyanan malından, hoga giden peylere ve makamlardan (5) usak *kalabilmekdir*..." "Makam sevgisi, mal sevgisi gibi fani bir artusur ve nefsin ba arasında teşkîf eonek ve eftimik gerekir." (6).

Gördüğü gibi, N.Kübra, insan nefsi ve egopimi (bencilliği) üzerinde dârmaktı, insanın sahip olma duygusunu (onu kâğıtlıca kalbî için) yemektedir.

E.Fromm, "Bencillik, insanın her peyl yâfmasa kendisi işte isteme daramasıdır. Bâlüglik yerine, sahip olmak kîpiye hiz verir. Sahip olmak tek hedef olunca, insan giderek daha aç gönâli ve ihâras sakılı olar," (7). Meselenin toplumsal boyutu da var elbet. Ağızlılık, toplumda simalar arasında sürekli bir savâja yetiş açar. Temelde bir deyegi yok edemeyen hîç bir sistem veya ideolojinin sınıfları ertadan kaldırmasa işte, yine Fromm'un deyişiyle, hayâlden buka bir şey değildir.

Gerek N.Kübra ve gerekse E.Fromm, sahip olma inraf ve tâkeemîn zihniyeti yenerken; yerine kanaat ve fidâkarılık islamî cümrâkiedeler.

"Kanaat, yapmak için zararı olan ikâyişlerin dâğında kalan bâlinin nefsi arzu ve hayatı iceriklerden ölä bir kimseden usak kalındığı gibi usak dârmak, yeme içme ve oturulan ev konusunda ısrâf gitmemek, özelâle yemeği atırga sunra indirmek demektir" (8). Bu yapımında, tüketimin sonusuna da gelmeyiceği için, kişi, "Ben, sahip oldum ve tüketimîn peyl dârgâhı bir hîcâm" demek durumundadır. (9).

E.Fromm'un insana -hiç-lik getiren doymusuzluk anlatımı, N.Kübra da söyle ilâde eder: "Dayaların pençesi yoluyla giren arzu ve imkânlar nefsi efeş-i saflâne nûrâkâr, ona hâkin olur ve kendi istegâhle şepeçevre kapıp baglar." (10).

Nefsi arzu yada sahip olma duygusunun hangi nticileri ortaya koymduğunda iki insanın kanaatleri aynı şekilde bile bilençli ıştiva eder.

E.Fromm, "Sahip olmak-îkilesinde kişi ile onun sahip olduğu şeyle arasında canlı bir ilkiği yoktur." "Sahip olmak, dâvarus hîcâmî, önsel ve nesnelar arasındaki canlı ilişkisi, ölä bir ilişkî halise genîr ve hem nesneleri, hem de önselileri hîcer -şey- yapar." (11).

N.Kübra: "Kim bu dâyananın perdelerinden

(bagoldagâzın nesnelerinden) ve karanlık vanflarından kartular ve İradeyle, bilerek ölä, nefsinı öldürürse (sahip olma duygularına/nefsin körelmesi) Allah'a inayet ve yardımıyla yeniden dirilir" (12).

Her iki ortak görüş, Kur'an'ın şu ayeti zaviyesinden de ele alılabılır: "Ölü iken kalbeni dırılıp, insanlar arasında yârakın önden aydınlatıcak bir sur verdiğiniz kâmenin dârûmu, karanlıklar içinde kalıp bir tâlî çakar-mayan kâmenin dârûmu gibi midir?" (Enâtî/6-22).

Hayâne içinde olmak, insanın tabii varlık çagının zorunlu bağımlılığıdır. Bunu olumsuz bir bağımlılık olarak telakkî etmenin anlayısı yoktur. Gelişmenin, şu veya bu şekilde bir peylere tutunmak sözüne olduğumu bilmekteyiz.

Bedenle iç-îge olan duysuların yardımıyla yeryüzünden idrak etmenin bâlinin saflâscâda mutlak hürriyet perine, umru bir hürriyete veya yaşamannı nühayîne üst seviyelerine varabiliyor. Marx, "İnsanın bâlinin daya ve yeteneklerini kâllanıtmak nam bir insan gibi yaratabiliyor, işte o sunam boğumu" olacağının yazar, İmâna yaşamannın kendince utarla bir tanımına erilen Marx'ın, bâlin boğumuzluk olacağını söylemesi bir -zan-dır.

Marx ve Freud'un görüşlerinden yola çıkanak hâriyetcî komuna global fikirlerinden E.Fromm şu katırcı vâmi: "Dârgânce ve sevgi öngörüğâne salip oldağawa sandığa için bu derece envarlı görünen insan, gerçekte, hîcâmî olarak göremedeki ve anlayamadığı kuvvetlerin yöneltiği bir kâlklâdan başka bir şey deyildir. İnsan, kendi doğruları istesine göre hareket ettiği hayatı gerçekinig gibi görebilmek veya gâsterebilmek işi, her yarınsa aklusî bir gerçekçe bulur." (13).

İnsanın mutlak hürriyet mümkünâzâlâtının birincisinde olan Necmeddin Kübra, bu mutsuzlığının iç derinliğine işaret eder. "Cevher (âz), sadece kendi madenâni arsa eder. Cevher, sadece kendi madenâni müqâhâde eder, ancak kendi madenâne ôlüm dayar" (14).

Mutlak hürriyetin mümkünâzâlâtına karşın, kişiğin yalnızca yaratıcıya karşı olan bağımlılığı (Lâilâhe illâallah) noktasında -sonuç- a -talip olumsuz müsibet hürriyetini yayabiliyor.

Maddeci veya akolsî başkâ ağızıyla yapılan çâkumlarda, dış dünyadan bâlin nesnelerinin belli boyutlarının olduğu ve bu durumun hürriyet de o oranda giğâmlediği gerçekî ele alınmaktan usak kalmıyor. Öysaki müsibet hürriyeti, nesnelerden insan bilincinin liste çakılabilmesi durumunda elde edilebilecektir.

N.Kübra'nın iç gölem ve müjâhadeleri söyle devam eder:

-"Kadîr rûh laifîr, semâdir. Hîssem kareveti ile dolup taşılı sunan, semâya bittir ve semâ onda garkolar. Aslında rûh ile semâ aynı şeydir. Bu rûh, zâ-

TÜRKİYE BASININDA
TÜRK DÜNYASI İÇİN TAM SAYFA AYIRAN

TEK GAZETE

Yeni Düşünce

'Hâlâ Tanışmadınız mı?..'

Yeni Düşünce
Her Cuma Bütün Bayilerde
ISRARLA İSTEYİNİZ!

BİR TÜRK KLASİĞİ: CENGİZ AYTMATOV

Çeşitli dünya edebiyatının en önde gelen isimlerinden birisi olan Cengiz Aytmator (doğrusu Aymanov) oğlu olmuştu, 1928 yılında Sovyet yönetimi altında bulunan Türkistan'ın Kirgız ilkesinde dünyaya geldi. Küçük yaşta hayatta kati gerçeklerle yüzüze gelen Aytmator, 9 yaşında iken 1937 yılı Stalin Terör Kampanyası'nda babası Türkul Aytmator'u kaybetti. Daha çocuk denebilecek yaşta ikinci Dünya Savaşı'nın yaşlılığı facilere yakındı. Bu yaşadıklarının Aytmator'un bilincine silinmesi bir şekilde kazandığı eserleri incelediği zaman kolayca fark edilebilir.

1955-1958 yılları arasında Çorkı Edebiyat Enstitüsü'nde eğitim ve Moskova Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni de bitiren "Kirgız çoban Cengiz" bu yıllarda kaleme aldığı hikâyeleriyle artık Rus edebiyatçıları tarafından bilinen bir yazar konumuna ulaştı. Hıza silinen Aytmator, 1963 yılında Sovyetlerin en büyük edebiyat ödülü olan Lenin Ödülüne aldı. Bugün 90'a yakın dilde okunan Cengiz Aytmator, 1560'larda yillardan itibaren dünyasını tanıdı bir isim haline geldi.

Beyaz Gemi, Toprak Ana, İlk Öğretmenim (Öğretmen Duggen), Erken Gelen Turnalar, Cemile, Gülsarı gibi ilk ustalıklarını, anıksa bir dilden çevrelerinden sonra ülkesinde yayınlanan Aytmator, Deniz Kıyısında, Koşan Ala Köpek ve özellikle Güm Uzur Olur adlı eserlerinin yayınlanması sonrasında sonra ülkesinde de geniş ölçüde tanındı. Aytmator'un ülkesinde tanınmasında eserlerinden uyarlanan Koper Zincirlerini Gülsarı, Beyaz Gemi ve Cemile filmlerinin de katkıları unutulmamaz gereklidir. Son olarak kaleme aldığı Kıyamet adlı eseri 1987 Frankfurt Kitap Fuarı'nda Yılın Kitabı seçilmiştir. Aytmator'un Almanya'da "İdam Yeri", Azerbaycan'da "Celsid Karşısı", Özbekistan'da "Küsde", Fransa'da "Dünya Kürdler Rüyaları" adıyla yayınlanan bu eseri geçtiğimiz günlerde Fransızca tercümesi esas alınarak aynı adla "OTTÜKEN" yayınları tarafından ülkemizde neşredildi.

Güm Uzur Yüzöl Olur adlı ülkesinde bilinen romanının 3. baskısı ve ülkemizde yeni yayınlanan son kitabı yenileştiyle Cengiz Aytmator'a ve O'nun artık Türk Klasikleri arasında yerini almış olduğunu inandığımız değerli eserini yeniden gündeme getirmek üzere bir değerlendirme yaptık.

Halen Sovyet Halk Temsilcileri Meclisi (= Yüksek Sovyet) üyesi ve Yüksek Sovyet Kültür-Milli Diller Komitesi Başkanı ve Sovyet Yazarlar Birliği Sekreteri olan Cengiz Aytmator'un çeşitli yayın organlarına yattığı görüşlerini yazan düşünceleri eserinin anlatılmasını için derlediğimizi de haterlətmemzəm.

TÜRK YURLARI

"DÖNENBAY KUŞU" BİZE DE UĞRAR MISIN?

Dr. Hayati BİCE

Gündümüzde dünya edebiyatının en önde gelen isimlerinden biri olan Cengiz Aytmator, eserlerinde Türkistan'ın manevi coğrafyasını anaptaş olarak kulanır. Kimileri ideolojik bulunabilecek çağdaş temalar da ustalıkla be anıltır üzerine işlemektedir. Ancak hiçbir eserinde basit ideolojik yönlerini göstermemektedir. Geçtiği iddia edilemez.

Cengiz Aymanov'un eserleri arasında birçok yenden ayrıcalıklı bir yeri olan Güm Uzur Yüzöl Olur romanında kültür değişimlerinin dünük ve bugünkü yollarından tutan, en girişti soyuluk psikolojik tablifere kadar pek çok olgu olağanüstü bir senet giyileyle ifade edilmektedir. Eserin sistematik bir tablili ciddi bir edebiyat araştırması olma potansiyeli ile ehlini beklemektedir. Yayınlandığı birçok ülkede yoğun akademik tutrulan-

laşmış olan eser üzerinde Türkiye'de birkaç tanım yanı sıra bir çalışma yapılmadığını biliyoruz.

Güm Uzur Yüzöl Olur adlı eserde Türkistan'ın Kazak bölgesindeki 8 hanaklı bir tren yolu bakım istasyonunda yaşayan Aral bölgesi Kazak Türklerinden Kazangap adlı yaşlı iççinin ölümü ve vasiyeti üzerine düzenlenen cenaze törenini anlatan ana ekinin etrafında, Türklerin destanı devrinde dönüşler ile uzay kolonileri arasındaki ilişkilerin sınırladığı geniş bir açım sergilenmektedir. Tek bir günün anlatıldığı roman böylece ismine uygun olarak "yázıldı" olarak bir gürün hikayesi olarak okunabilmektedir. Romanda Türk gelenliği temsil eden Kazangap'ın en yakın dostu Yedigey ile Sovyet devrinin yerlik insanı Kazangap'ın oğlu Sabitcan arasındaki gelişki ortaya konusular,

CENGİZ
AYTMATOV
ERKEN GELEN
TURNALAR

CENGİZ AYTMATOV GÜN UZAR YÜZYIL OLUR

Türk "İnsan" ile Sovyet insanı" karşılaştırılmıştır ve açıkça Türk insanından yana tavır almaktadır. Yazar bu trajik karşıtlırmayı sağlam bir nemin ortaya getirmek için dostanı gelençe yasalararak Yedigey'e Nayman Ana Destanı'na anlatmaktadır.

NAYMAN ANA DESTANI

Göçebi Türk oymaklarının döpmesi olan Juanjuanlar-Türklerin torba döpmeleri olarak sembolize edilemeyecek-savaglarda ele geçirildikleri tatsızları ya da yerlerde sattıkları veya güçlü-kuvvetli olaları ayrıntılı konusun içkilerle "Masakar" laştırdıktan sonra köle olarak kullanmaktadır.

Juanjuanlarla girişilen bir savaga babaşının kaybeden ve babasının öndük alınmak için Juanjuanlara kargı dikilenen bir akona katıldı. Nayman Ana'nın oğlu Colaman akondan geri döner. Çek meydanında oğlunu cesedi arayan ancak bakanın Nayman Ana bap oğlunu bir gün çöp geleceği diniyle yezamaktadır.

Birgün kervancılardan yakınınlarda bir mankurt'un deve gönütünden içten Nayman Ana analık sergisiyle bo mankurtun oğlu olabileceği hissine kapılır. Bu fikirini, hiç kimseye anlatmayan Nayman Ana, kitaptaki faddeyle "toroslularına (kalık obrabalarına) ugrayacakları, onlarda bir zire konak kalıktan sonra efer kendini gibi

AYTMATOV'UN DİLİNDEN(*)

Fikirlerimiz - Kaynakları

"Çocukluk ve gençlik anıları mevcut sanat becerimin temeli oluşturur. Ergenlik gönüllerim ikinci Dünya Savaşıyla aynı zamana rastlar. Gençlik döplerinin etrafında kışkırtan gerçeklerle şekelemeye başlıdır. Cebedeki akseleri beslenmeye çalışırken, yokluğuk ve açlığın etrafındaki kışkırtma girdimi. İnsanlar Parti'nin yaptığı hataları görür ve giderken hikâmeti karşı tırıcı algılarıdır. Yapılmazın bütün indakarlığı rağmen düşman Moskova'yı yakalıyor. Savagın buz sinemalarında ve kışkırtıcı andanlığı gibi kabartmasından iyi değil, fakat daha karınca gibi ve problematik bir sistem olduğunu anlayamaya başladım. İlk defa olayları ve olguların çok yeterli olduğunu, gerçek genizini ve hiziki en anlamlı tarife sağlayamaya başladım. Hıç hasta yapmayı öğrenmem örendim. Parti'nin yandırıldığı anıları anımsamış bittiğim bir şaka... Bebek de çalışmaya çok erken başladığından hayan bayanı gürmeşen çok, bu yeriğinin geçitle girdim."

Halk ve Devlet

"...Halkın savag hakkındaki görüşleri değişti. Böhsentilin şubelerine rağmen önceki halkın devlet enerjisinin sorgusunu saat emek taze yetirtti. Özellikle Afganistan - savagdan sonra şahsiyetlerin savadı ayırdığı rol konusunda daha boyutlu bir anlayış başlıdı. Şimdilik halkın devletin önceliklerini sorgulamaya başlıyor."

"İtsas" mesesi

"...Mamevi restoranına doğru tek yel, insan ruhu işin içerişinin öneminden uzaklaşmadan gidiyor. Bu hıteriyet devrinin veya anı dejipliklerin değil burjuji yollarla karanlaşmışlardır. İnsan hayatı rohun önemini atlayan insanlar, mamevi bir yemden doğru arazisine karpışmışlardır."

MİLLİ Gelenek ve Sanatçı

"...Şuna kesinlikle inanıyorum ki yazarları selenimi milli gelenek ve türlerimi kaynak olarak tanımlıyorum. Fakat edebiyatçılara ilgiliyi sadice bir perçeveye sınırlasınmamalı gerekir. Daha kapsamlı anıclar varır ve sanatçı maddi olmasa da etosu doğru genellemeye gerekli iştirinden. Benim işim hala insan doğasının denizini inleştirmesine kaynar. Bunu, müfettişliğin veya evrenselliğin sınırlarını zorlamadan dikkate almadan bulabilmecen her yerde aranacaktır. Mazinin ustalımasına karşı yaradıda bulmakken statükoğlu da tarihi emiyorım..."

Soyyeter'deki Milliyetler Meselesi

"...Milliyetler meselerinin Sovyettler Birliği'nde neden sırı yanmış olduğu inanıyorum. Üssen sırı Sovyet ideolojisinin herşerinden öncə geldiği düşünüldü, diğeri bittiğindeki bu kutsala gizlilik deşifre edildi ve herşer ödin bir başında soyutulmuş bir uyum yaratılmış anıçayı kullanıldı. Buna katıldı bulaşıcak her şeye izin verilecek, buza engel olarak pürtülenler yakıldı. Bu, reddedildi veya hizice gizlilikteki gelindi. Bu ikinci kategoriyi din, milli türküler ve diller oluşturmaktır. Bu bir politsika rüddi bir hasadı. İnsan hayatusun, kültürlerin türküklerin dile getirilmesi dahil olmak üzere bütün kompleksiteliyle gelişmesine izin vermek yerine siyasi hadefler esas alındı... Parçacıklar ve Glasnost'un gelişisi insanlar genetisini yapılmış hatalar komşusunda aşıkla konusuya ve yillara sırınlama sakaldıkları ses ve korgullıkları içinde emmeye başladılar."

AYTMATOV'UN DILINDEN(*)

Etnik Karapıklıklar

“...Benim dörtocene gör Sovyederdeki son karapıklıklar Perestroika ve Glasnost ile birlikte değildir. Akşine, Perestroika ve Glasnost halkları, insanların, herkese serbestlik vererek yeni bir çağ başlattılar, fakat borsalar deşti kâğıtlamaya. Tekstir ediyoruz, bu enzük karapıklıklar Perestroika ve Glasnost ile birlikte yoktur. Buralar geçmişte kalın etnik politikalara, çözmelişimiz problemleride. Şimdi Perestroika sayesinde bu çözülememiş problemler su yüzüne çıktı. Stalin'in hayatı boyunca, big bir millein tâbiî bir şekilde gelişmesine izin verilmedi, banka ve zâline maruz kaldılar. Özbekistan'daki kaşnakçı soyyal problemelerin sorumluluğu, Ahsaş Türklerinin zaman olsakça yoğun nüfusa sahip bir bölgeye siren geyip geçti liderlere aittir.”

Sovyetler'in Geleceği

“...Sovyetler Birliği'nin parçalanmak üzere olduğunu sanıyorum. Mesele tâbiî bir süreçten geçmektedir. Oğuz Türklerimizin adlarını dile getirem işsizlerla同情 ettiğimiz bakırırmıştır. Aynı zamanda Cumhuriyetteki insanları memnuniyetiyle zihinlerinin dile getirilmesini birlikte uygura engellemesinin yanlış ve gayri-ahlaki olacağını düşündürmek.”

Milli Dillerin Gelişimi

“...Stalin zamanında Rusya'yı Sovyeterler içinde egemen dil yapma tehditinden be yana devletin resmi dil politikasında öncüleri değiştirmek istediler, en büyük değişimlerde son tâbiî olsunlar ve bu değişimler çerçevesinde Cumhuriyetteki öncüleri millî dilleri vermek devlet politikandır. Cumhuriyetler millî dillerini esaslı olarak kullanma hakkına sahipti. Rusya onak da olarak kabul edilebilir. Fakat cumhuriyetlerde gelişen millî dillerin birlikte işlenmesi gereklidir.

Kırgız Türklerinin de aralarında olduğu Orta Asya'dan getirilen halkların, bağımsızlıklarını kazanmışken sonra 1917 Devrimi ile getirilen imkanlarından tam anlamıyla yararlanabileceklerini söyleyemem. Edebi dil söylemenin kutsal olduğunu, Kırgız yâni dili tâbiî çok eski dönemlerine kadar uzandı, fakat bir tane için ortadan kaldırılmıştır. Ahmet ve yedinci yüzyıldan kalın rusik yazısı hâmin bir delâldir. Bundan başka, 17. yüzyıl ikinci yarısında, meşhur Kırgız Hanı Ataše-kendî-yâlîne kabrananlığından değil, bilgiliğinden ötürü de Baazır Ataše (Kâhrâman Ataše) edildi zamanında “Yaz carma Kırğıza bir mektup yazınır. Arada, biz Arap harflerini de kullanık ve çok sayıda ejder gibi gelenek isâsımız var.”

Söylemeye çalıştığımız peygâh, birbir pek yeterliklere sahip olmak ve bir keşâpçılık mümkin olabileceği kadar kâğıtlardır. Sovyet hakimiyeti döneminde bu yazarlıkların tek bir kazançlılık için böyle gitgit harcadı. Bu süre 1950'lerde başında tamamlandı ve ben manşetlerdeki biri tam anlamıyla olgunlaşmış bir edebî dilde sahip oldum. Şimdi her peygâh fâlik. Tarihi bir dönemdeydim. Benim borsalar başıma olsa, biz gizlilik hayâma dâhilâsi kâğıtları konusuya varıştı; haline geldiğimizde ikişer. Sadece Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinde değil, bütün millî cumhuriyetlerde bu yende harflerler varıdır. Ben şahes bir borsa doğru eldeğimiz işin içeriğim ve bu konuda Halk Temsilcileri Meclisimizde konuşuyorum. Ejder bir millein dili olursa, bu millein de ortadan kaldırılmışlığı dâğıtmamız gereklidir.

İsteğimiz çakarsa Kırçık ilkesine erenlerden Yesvi De-de-nin tâbiîsine gideceğim” söyleyerek ve yine yazının ilâdesinde “Ephedien la ilâhe illâallah” deyip devesine binerek yola çıktı. Nişâyet deve günde manzurtu bulan Nayman Ana öncesiye yanıtnameyi, Ba manzur oturan sevgili oğlu Colaman’dır. “İki gâzâm benim!” diye oğluna anlaşı Nayman Ana oğlunun kendisini tanımadan ve adını “Mâsker” olarak bildirmesi üzerine kahrolar ve günah söyley: “Bir insanın elinden malîlikât, râm tengidliği, gerekçiyorsa yaşımla alınamaz. Ana belleğini körleme, beyannı sakatlamaya kim çare etebilir?” Ağlayan oğluyla konuşan Nayman Ana sözlerine devam eder: “Senin adın Colaman. İğitir muras beni? Colaman senin adın. Babanın adı Dönembay, Oldu baban. Anasınızın muras babası? Sana ok atırsın oğreni. Ben senin ananım. Sen de benim oglam. Göçbe oynamalarındanın sen. Bizi oyma Naymanlar denir. Sen de Naymanın.”

Oğluna bu şekilde kim olduğunu, nerden geldiğini anlatmaya, hatırlamaya çalışan Nayman Ana onun hafızasını tamamen, yârdığını acıyla farkeder, buna rağmen yine de onu obalama görmürken ister. Ana yârığının onun bir gün akılın bağına geleceğine inandırmayı. Bu sırada yanlarına yaklaşan efendi Jastajjan, Nayman Ana'yı görüp ve kaçan Nayman Ana'nın manzurunu anlatıklarını öğrenince Colaman'ın anasının ona iğneyle yapmak istediği ve bu yârdan Nayman Ana'yı öldürmesi gerçekleştiğini söyler. Romanın belirtilmiş üzere “...oğlunu aşıp gideker göçbe Naymanlara (isteklerini) teslim etti ve onları sakatladılar, okulları yoltan bırakarak onları algınlıklarını göstermek isteyen ve böylece onların dâğıtmasa dîy bileyerek silâha sarılmalarını” sagla-

mayı düşünen Nayman Ana Juanjanılar oğlunun yanından ayrılanca tekrar oğlunun yanına döner. Ancak anının kendisine kocilik yapmak istediği "öfkesi" oğlu, Nayman Ana'sına dinlemez bile! Kınığa bu hazine ölüye söyle bitiriyor:

"Nayman Ana son anda oğlunun oğlunu ona cevirdiğini gördü, devesi dehleyip ileri fırlamaya fırsat bulmadan kışın bir vıslanma darpası, yüzden sırlayan ok sol böğrenre saplandı. Öldürüçü bir zaplaonuydu ba. Nayman Ana yanına yanık ayağı eğildi, yakılmasının içinden devenin boynuna sarıldıysa da yere düşmeye başladı. Fakat andan önce başından ek yağızları kırda, bir kug alıp havalandırdı: "Adın ne senin? Kimin oğlunus? Anıma adını! Senin baban Dönenbay! Dönenbay, Dönenbay, Dönenbay!" diye çıkıştı am."

İşte o günden beri Sarı-Özbek bozkırında gece-leri Dönenbay kaya uğrarmış. Bir günçüza rastlarsa pan-na yaklaşır: "Adın ne senin? Kimin oğlunus? Anıma adını! Senin baban Dönenbay! Dönenbay, Dönenbay, Dönenbay!" diye bağırırımsı.

Nayman ana'nın gömülüdürüğü yer Sarı-Özbek bozkırında Ana-Beyit Gömülüfü, ananın yanısı yer olarak adlandırılmıştır."

NAYMAN ANA KABİRİSTANI BAYKONUR UZAY İÜSSÜ

Nayman Ana'nın oğlu tarafından öldürülüşü yar da sona Karak Türkleri arazinde kutsal bir makam olarak kabul edilerek öülerin toprağa verildiği bir anıtkabristan haline getirilmiştir. Yüzlerce kilometre uzaklıktan Kazançap da arkaadaş Yedigey'e ölümden Nayman Ana Kabritsan'a gömülmek üzere vasiyet etti. Bu vasiyeti yerine getirmek üzere bir araya gelmiş altı kişi arasında Kazançap'ın oğlu Sabitcan da var. Sabitcan yanı Sovyet okullarında okumuş, Sovyet normları benimsenmiş bir Kazak Türk'üdür. Gördüğü anıktı eğitime yönlendirmeyle atalarının isanç ve geleceklerini koruyanın sekrete, anıltısını bulmakta. Okuyup bı ve yerel hükümen binasında odaci olan Sabitcan'ı karışıkmasa rağmen ceneze İslami usullerle teşhir edildikten sonra Nayman Ana Kabritsan'a gömülmek üzere yola çıktı. Nayman Ana Kabritsan'a geldiklerinde Yedigey şoke olmuş. Yüzlerinde Nayman soyutunun ölümlünün trajikliği yerler dikenli tellerle gevrilmiş ve bir uşay usu haline getirilmişdir. (Bu uşay dersinde Sovyet uşay çalımpazarı yürüdüdür) Türkistan'ın Karak bölgelerindeki Baykonur uşay ussu oldugu fikri akla gelmektedir.)

Cenareyi getiren grubun lideri kosumundaki Yedigey'in binanın israfatına rağmen resmi makamlar olmaz içeri alıp Ana-Beyit'e sopraja verilmesine izin vermektedir. Çaresiz kalan kafif cenareyi dikenli tellerin dibinde toprağa vermek zorunda kalır. Bu "nemanda ka-

AYTMATOV'UN DİLINDEN(*)

Bir dil, yalnızca insanların söyledi diye, bir ge-rede resmi dil haline gelmez. Milli diller okullar açıksa, hayvan her sahnesi buralarda doldurarak kademeli bir gelişmeye resmi dillerin seviyesine yükselişebilir."

Çevre ve İnsan

"...İnan biliyor ki gizlice onamlı bir koca haline gelin çevre eğlence denilgine ilgi endişesi bir konusudur. Görmektäkisi gelindigindən öndeğere melliñitö stabi-liccejin kanatuya serünenlerla ugrypmak işberili bir galis medir. İnan hastyılıt szymasız bir dikiq içinde bulunan hayvanlar alemimizde aynı yokluktur geygeler elinde ol-değusun güttereyen. Doğa denegi gejmäge, inanın doğası dağya bagışlıdır. Turistin kurdusun olañ da galeneklerinde kecenemşes. Bugün pıtarlar deşijit, insanların doğası kendi aseçlerarla himmet emrekeş gütci etapları. Fakat in-azlarsın doğa hakkındaki bilinclerinin de artarılmasına ihtiyac varıdır.

Anıktı bugün çevre temi çok nadide bir temiz haline geldi. Nürye giderenin gidin topaqı yağına-landığını ve ormanları olsaqşını görürsemiz. Aynı zamanda, tretin endüstrileri de aynı derecede boyanmışken, Kirgızistan'da oyan olasma yürüstenden olsaklarımın çöpa taşırıp oldı. Sonunda kendi teknolojimizle tanınan yok mu olacağrı?

...Aral denizi ve Istan-Kul'un mahveline sobep-lerini parmak tutardı. Halk Temsilcileri Meclislerinde bu meşale hakkında açıkça konuşmayı. Gejmäge parmak taramının ipekk politsikan aşıri kazanç saglamak anlayıla tasarlamıştı. Şohrat karanınak işin kırkı planları uygulayan, hedefler belkeyen Sovyet liderleri oluyor. Bu planları geçiklekleşen işin mümkün olan hıttına -süslü-ler zorlaştırmak, çevreye de zarar verenmişlerdir. Fennik taranışının bir sonucu olsak, bıa dünyaya yaratıldıklarıdan beri var olan bir denizi, Aral Gölü'nün karybertik ve hu-zarızın inisi inşafından yapsıda.

İnsan ve ekoloji arası strefde bir arada inşaatı, fakat şimdilik kader hıbit zaman ekoloji insan eğil-iğin işin bo kadar can alıcı bir koca olmaması. Ekoloji tükkeşile de düşündüğünde siyasetin big bir nüfus yükü. Ekoloji doğal kazanç. Hangi siyasi sistem, hangi ülke, hangi millet olursa olsun tek amaç gevşeti kıtarılmak ve ondan doğru pikkile yaradılmaktır. Eğer biz sadice koedi-benli siyasi manzaralarımızın varlığı, bibrizimiz yarısını emsersek, bu gevşeyi ergen kaybedeceğiz."

Çevre ve Teknolojik Gelişime

"...Geçipmekte olan İlakları teknolojik geliş-meden mahrem edecek işsizliklere yithe ile bekleyen, Aşgabatlık durumunun korumasının ekoloji davranışa katkıda bulunacağı ölümleni bir mirdir; çoja zamanı, ugulapmışlık ekolojik çevrenin yokalanmasına nadan vár.

Fakat hatalanmışlığı ki çevre konusu -dar sırası veya mahallî çukurlardan daha yüksek bir davadır. Birincie insanlık peylâtugumuz çevrelin yokelman ölmüşüle ejri bir pikkile işbeli altındadır..."

(*) Aytmatov'un bu yazışlığı Report on USSR adlı Müttefa-yyılışının Radio Liberty maddesi Anatoliy Ogran'ın 25.6.1989 tarihli konusus ve Third World Quarterly adlı dergisinin Ocak 1990 tarihli sayısının Tom Tom maddesinde yer almaktır. Yuri Furman Dergâh'ının Mart 1990 sayısında çevirisini raporladım dileğimizle.

Türkistan Bozkırında Yaşanmış Bir Ruh Seriüveni

TÜRKİSTAN RÜYASI

HAYATI BİCE

NİZAM TÜRK

BİZİM BÜRO

İnternetten Sipariş

<http://www.kitapyurdu.com>

TÜRKİSTAN RÜYASI

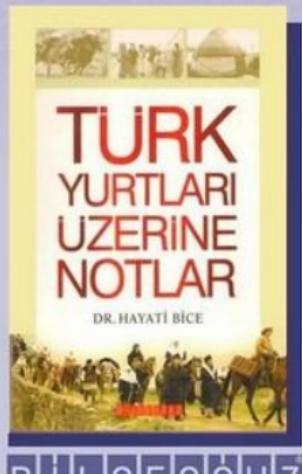
“... Masmavi gökyüzünün bulutsuz olduğu bir günde, vakit ikindiyi azıp akşamı doğru yaklaşırken, gökyüzünün rengi maviden sarıya, sarıdır turuncuya, turuncudan kızılı dönüştüyordu.

Güneşin sanksi batacak kadar alçalduğu saatlerde, bozkırda korkunç bir fırtına kopuyordu. Fırtınanın bindirmesi ile beraber, toz-dumanla karışıyor ve Hoca Ahmed Yesevi türbesi civarında adeta kıyamet kopuyor; bir kum fırtınasına kapılan insanlar, deliller gibi sağa-sola kaçışıyorlardı.

Bu korkunç manzarayı seyreden Karaçay, baktılarau Yesevi türbesine doğru çevirdiğinde yedi yüzünden uzun süredir ayakta duran türbenin, kumdan bir kaleşin eriyip yere yığılmazı gibi, adeta bulunduğu yerde, yerin içine çekildiğini görüyordu...”

HAYATI BİCE

"Bütün Türkler Bir Ordu..."

BİLGEOĞUZ

İnternetten Sipariş

<http://www.kitapyurdu.com>

TÜRK YURTları ÜZERİNE NOTLAR

Bu çalışma, Türk yurtları konusunda teşekkül etmiş literatürdeki bir zaafı karşılamak iddiasındadır.

Türk yurtları etrafında özellikle son yıllarda teşekkül eden literatür birikimi, ciddi bir hacme ulaşmakla beraber, konu, bütünlük bir çerçevede değerlendirilmekten uzaktır.

Türkiye'den bakılarak yapılacak bir Türk yurtları incelemesinde tarih kadar kültürün, dil kadar ekonominin, bugünkü ilişkiler kadar yarıńki gelişmelerin de önemi vardır. Bu dikkate alındığında bilim dallarının ayrıntılı analizleri yanında konunun bir bütün olarak ele alındığı çalışmaların da yapılması bir zorunluluktur.

HAYATI BİCE

hip" vurgulayan yazar, sömürgecilik, ölüm, Tanrı, resmi cenaze törenlerinin koflagı, ıman, kader gibi konulardaki ve açık İslami mesajlar tayıyan fikirlerini Yedige'ye diliyle belirtmektedir.

"Çağdaş bir mankurt olan Sabitcan'in başına hiç kimse deve derisi sarıp güneşin altında bırakmamıştır ama işte o tam bir mankurt olarak ortadadır! Bu mankurtlaşturma metodu henüz tam olarak açıklığa kavuşmamıştır, ancak eldeki veriler bu işlemin Sovyetleştirilen eğitim sistemi ile ilişkisini fısıldamaktadır."

ÇAĞDAŞ MANKURTALAR

Babası Karangap'ın Nayman Ana Kabritsan'ın gömülmesi vasiyetine karşılık olarak bir an önce cenazeye soprağı götürüp şerefe dönenek içten Sabitcan, dikenli tellerle yolları kesilmesi. "Ben ta başında söyleyim. Ölümü ta burulara tayinmiş değil mi?"

GÜN UZAR YÜZYIL OLUR'dan:

BORANLI YEDİGEY (EDİGE)' İN DUASI

"Seni yüzeysiz kusurları kibarlığı, elberriciliği övmek isteyen, böyle bir saatte döşemelerin, alkışlamaların gepsizlik, söylem anlayışına dair Tanrıya düşmanı...". Böyleen insanların her redlem sonucu girdiği, taklit gülelerle gecelerinin izlenimi gibi aynı rapsatımla gidiş gidişin hırçılığı giderken, kusurları dumanla içinde delikanlıları bir döşeyi yarattığı işin Yereldeş'in zamanın varlığını oburaya... O anda çokçuklu kırıklıkları giderenin, ana eteklerinde hırçılığın, gönül etrafındaki dökülmüş boğma yarımeyenin, "Uy Tanrı, dualekâzâde schobetâzâde kırıklıkları okudugum dualan gerekâde ipliklerine ben de işti. Olsan varşet ettiğim gönülde gönümüri hâpşırımdır.. Bir kılâme bağıla ve Karangap kâlunu soprağı kateder. Bir kılâme sava yataremekten başka birşey hâzırkırmadığını işin wir, etiye bir, yandıranı eski sun. Bir kılâme doğru olsun, yanlış olsun, herşeyi Sen'inin beklâter. Bir kılâme hâl Sen'in kromî yemâniğinde olur. - Nayman Anımcı yâni kâlîdâne gönüldeki hândan böyle gelmesinekten olumazsa çok dignâm. - Vâcâmîni bensine boyasına şâhâne gönülde hârâkâtıysın, bensin boyasına gönüm seâlân boyanın borus olsun; anıck arânlâda da ederik birin gönümdeysem ki Tanrıya inanır, ne de das bilâyîfet... dualan kâlîzâzîyâdet. - Bi dâvâse gönâsîlî sancı gönüm kâlîmâdet, bağılaşık se deprezdet? Arzorom hâpşırı... Kâlîdâne vâcâmîne nüzzâfet ettiğim işin bağıla hâsi Tanrımlı. Eger yânam bir pîr uşâliydiysem bağıla hemi. Ben hâsi bir inanım, anıck se kâdar dîgârâzâzîyâdet. Bağıla kâlîmâdet eski suna... Anıca" (s. 333-334)

İjnîs-gâcûnâs bog insanlarla aflatımsak! Bu masallara kendi isandığınız yemiyormaz gibi bir de başkalarının isandırmaya çalışırıorsunuz;" diye üremi otaya koysa. "Nâslımu? Kapudan gerye dînernizi degil mi?" Banan böyle olacağınızı bera nize bayan söylemeyeşim! "Ana-Beyit, Ana-Beyit!" diye tututmasın zona badar. Sopa yemis köşge dînernizin işte böyle!.. Adamalar "Piana göre gömülük yerinden kaldırıclarak" diyecekler. Karar kesin. Daha fazla uzanmaya gerek var mı? Eski masallara faali kapılmışsun sen, Yedike. Adalar durdu dânya çapında asuy işlerde aflatımsak, sen de tatturmasın "Ana-Beyi'miz, Ana-Beyi'miz!" diyeysin. Kon diller sendi? Kâsim işine yarar senin Ana-Beyi'xin?.. İktiçâr over zivâr işlerde kâsimenin kafasını pişirmeye kalkına. Hele böyle bir konuda bana hâc gâvenmen. Senin Ana-Beyi'zin bâna vu gelir, tura gider, geklîdâzî tözöriley insanları alaya alaç "okumus-eğitilmiş" Sabitcan sözlerini söyle tamansılar: "...Bâka tûm gâcûm pok da o işlere nü kâfâcağım? Hem de ne işin? Bak İktiçâr, hemi ailem, çevâculardan işi bir işin var. Ne diye darup dîvâren râzgâra kârji ipeyeym? Bir telefondan sonra kâşâra bir tekne atısunlar diye mi?..."

Atalanan yâni Nayman Ana Kabritsan'ın örtâda kaldırmakâzâde öğrenme "börgeyler" yapmayı seklî eden Yedige'ye ıshâlikçi aydınlar sembol Sabitcan'ın verdiği bu cevâplâla Cengiz Aymatoğlu'nu sistemî sorguladığı açıktır. Yazar bu teden bir teşlimiyeti bir til Mankurâzâde olarak değerlendirendirken günün yarısına: "Yedige düpândâke incinçiplî arzıyar, duruma daha da içinden çıkmaz bir hal alıyordu. Bâna gencîc adama (Sabitcan) bir yandan kâzâr, bir yandan arzıyar, bir yandan da ondan ifreterek: "Mankurâzâde sen! Gerkç bir mankuri" diye mîralândı..."

Cengiz Aymatoğlu'un eserîn ana eksteni olan "mankurtlaşturma" olayının bu yönü son derecede entere sandır. Çağdaş mankurt olan Sabitcan'ın kafasına hiç

kimse deve derisi sarp ganeğin altında bırakılmıştır ama ip o tımbır maskurt olarak ortadadır! Bu maskurlaşma yöntemi henüz tam olarak açıklığı kavuşturmayı, ancak eldeki veriler bu iştelenin Sovyetlerin eğitim sistemi ile ilişkisini fesildirmektedir.

GÜNÜMÜZDE MANKURTİZM

Cengiz Aytmatov Gün Uzar Yüzyıl Oluş' 1980'de tamamlandıktan sonra, ecer hıza yaygınlaşmış pek çok Batı diline ve Türk lehçelerine çevrilmiştir. Romanındaki maskurlaşma yöntemi ve maskur temaları tartışılıyormuş, ancak eldeki veriler bu iştelenin Sovyetlerin eğitim sistemini ile ilişkisini fesildirmektedir. "Eserimde koltuklar sarılımda derin kökler saldaşım bister için pek denebilir oldugunu anıtmak istiyordam. Her insanın doğduğu yerde sakinliği bulmak olmaz gereklidir. Bütün büyük kapılar yanar olursa. Koltuklar insanları oturuya çırıkça 'maskurtizm' koltuğları olursa." (SANAT OLAYI, Aralık 1986, Sayı: 55) Bu ifadeler Sovyedeler Birliği'ndeki Türkler arasında maskur deyiminin tam tanımı yerin bolduguunu göstermektedir. Fransa'da V.Lackhine tarafından "Yılın kitabı" olarak gösterilen bu eserden yapılan İtibad'a "Maskurizm" soyal deyimde ve kökine yabancılaşma temalarının karaplayan bir terim olarak soyal psikoloji literatüründe yerini almıştır.

Cengiz Aytmatov'un Maskur kavramını soyal psikoloji literatürüne katmasından 10 yıl sonra tam anlamıyla yerli yere onostugu gösteren yeni bir örneği İstiklal Azerbaycan sairi Çoğun Korkud Atan Bakırı Vahabzade vermiştir. Bakırı Vahabzade Azerbaycan Parlamentosu'nda Karabağ konusunda yaptığı olağantısti eturumunda yapığı ve Bakı'de 13 Ekim 1989 tarihli Edebiyat ve İnce Sanat gazetesinde yayınlanmaktadır.

soera Ahmed Schmid tarafından Türkiye Türkçesi'ne aktarılarak Türk Edebiyatı dergisi, Yeni Düşünce ve Zaman gazetelerinde yayınlanan konuşmasında Azerbaycan'ın yıldızdır hayraça sönümre Rüslarla işbirliği yapası bazı yazarları Maskurt olarak tanımlamaktadır. Vahabzade Maskurluğun günümüzde sırap gizginini ortaya koyma, kendi soyuna, kültürme yahancılığının ve kelimesinin tam anlamıyla şahsiyetini bir upakla, söyle vanflandırmaktadır. "Toprafuma, halkına değil oturduğu koltuğa, masuma bağlı olan maskurların ölüme ne atalar "Eyvallah!" diyecekler Vatan ve millet doğrusundan nashılıhı bu büyüğülerin ne Moskova'da ne de Azerbaycan'da halkının meselelerini bilenlerin yetki sahibi olmasına fırsat vermemişlerdir. Bugünki feci vasiyetin öncüleri sebeplerinden birisi de içinden çikartılar bu maskurlardır."

Azerbaycan Halk Cephesi'nin yolsaçan, ödüllü Ebafez Alioglu'nun Kasım 1989'da verdiği Taha Akyof'a biraz sitem kocan bir ifadeyle belirttiğini gör Karabağ konusunda Sovyet Halk Temsilcileri Meclisi'nde görüşüldükten Karabağ meselesine karışınanma ve "nötr" kalmağı çağırıcı bildirilen Cengiz Aytmatov hukukda yine bir Azerbaycan aydınları olan Nizam Cafiroğlu'nun değerlendirmesini söyleydi: "...Cengiz Aytmatov'un büyük sanatçı olmasına sebebi bilinçle yıldız tayin Türk medeniyetini tarifi gelgitin manisıyla düşen sindirmesi, nefekdar yoluna giderken her zaman Türk medeniyetinin idrak ölçülerini esas almıştır. Bu yönünde Cengiz Aytmatov medeniyet turbinindeki koltuk verdigimiz saygılıcık devirlerinden çok gelişmiş söylebiliriz... Cengiz Aytmatov, Gün Uzar Yüzyıl Oluş ve son olarak yayınlanan Kiyamet romanları ile şefali arayışlarında tamamladı; çağdaş Türkliğin bu iki şaheser teffekkür anıtında dünya lai kesildi... Gün Uzar Yüzyıl Oluş romanında tarifi akraban, tarifi değerler milli varlığın yaşamasını sebebi olarak belirtir ve tar-

GÜN UZAR YÜZYIL OLUR'dan: MANKURT KİMDİR - NASIL MANKURT OLUNUR..?

"...Önce attığım kafeste kamur, kestilen bir devenin boyun bülgüsünden yüzleşir her dört parçanın ortasında kalmış bir başlık gibi geçirilir. Kadının denizinden sıkışık boyanın yem silmesine dalya boyası tahta kalıp takılır, yüzük parçaları çığlıklarla kiaman döymesine dalya sözü bir şirin gözlenir. Kadın, başdan sağa sıkışık orada giysisi sıkışırda, sağ omuzda bir tek koltuk. Başına derti gopşulardan poğaçca söylemeye devam ederken gizemli bir "maskur" koltuk olurlar. Tulumdan diken astınlı aşıklı, soñatlı deyilir. Zavallilar başlarından gopşular use deve dervisinin gizemli alanda kuruyevler blazlavası sonucu açıya deyipanadalar şia olsalar. Sonra sandal deri kırılaklı ortağın kamurunu hepse menge gidi okşayırlar. Birde bo under emmede toruk süküm yiyemeye başlarlardı. Jenoside şıklıkları hepse gizinde sig kalır ve su dizer haka maya galireler. Şıklıkçıyu nadanlaşdırın biri бил sig kalır anıqlarla elçigim sayılacak kılınlardır. "Maskur" kim olduğunu, seyyanın yapısını nereden geldiğini, where, çokça, kılığın, anımları-bahanesi kılınan insan olukluğunu böyle lüktaşa deyildi. Resul kılancı yüzüğü gibi elindisine okşası ağadan bılık evitçigär sağlırdı... Hırhangi bir kılıcın sahibi ejde işte böyle titikile, kılınlardan başkaldırır. Her kılıc fırçalı balousa iyice ider, oysa maskur kılıclar arasında kâğımer, karpı boyaması, başkalırımyazı dikkâmet, er ligimde düşpede okurular. Kipekçeteş salgırıkları gibi maskur uşu elindisine okşası ağalarla gizlenirler... En kötü, en ağır işler maskurcular verili, sonra sabot işleyen kılınlara, ekin, mazır şüpelişler işler olarağayaşırır...".(İ. 123-127)

"Inin içinizdeki kadimlige... Inin ve dinleyin, tarihin sesi her yerden kesilse de insanın içinden kesilmez..."

hini yiyrten bir halkın benliğini yiymış gibi, dünştin unutun bir toplumus bugünden hile mehem edilmiş gibi olacağın vürgular. Böylece aynı zamanda varan daygınluğun yitirin kırınlının insanlığını yiymış geleceğinden mehem edilmiş olacağ da belitdir. Buna göre bir milletin millet olağanın sebebi tarihinin, insanın varoluşunun sebebi ise vatannın varoluşudur...

Aytmatov'a ilişkin bu yazımız Nizami Cafiroğlu'nun yine Aytmatov'un bu eserinden ilham alanak dile getiriliği bir çağrı ile noktalayız:

*"Doğulan battıya, bandan da doğaya kopan
Hes attarom ayık setlerini dayıyor musunuz?... Inin içinizdeki kadimlige, inin ve dinleyin: o setler mutlaka
dayacaktır..."*

*Inin içinizdeki kadimlige... Inin ve dinleyin,
tarihin sesi her yerden kesilse de insanın içinden kesilmez..."*

*Inin içinizdeki kadimlige: inin içinizdeki ger-
ge, inin ve dinleyin: gerçek insanla bağlanır, insan
gerçekle bağlar..."*

CENGİZ AYTMATOV

*cemile
deve
seli bohan*

TEN DÖNÜ
YÖNLƏR

YILIN YAYIN OLAYI

Ünlü Kırgız Yazarı Cengiz Aytmatov'un son kitabı Türkiye'de:

DİŞİ KURDUN RÜYALARI

Yayınlandıktan sonra bütün dünyada ilgiyle karşılanan ve kısa sürede birçok dünya diline çevrilen Cengiz Aytmatov'un son kitabı, nihayet Türkiye Türkçesi'nde...

ÖTÜKEN'den...

*"...Gün Ütar Yüzyıl Olu"da mankurlağın mitolojik ve gerçek planla
talkarı arasına bir mesafe koyan yazar, bu son eserinde o mesafeyi de
ortadan kaldırır. Bu noktadan itibaren Cengiz, artık bir yazar olarak
değerli bir filosof olarak değerlendirilmektedir: O'nun itkuhuna göre insan, tarih
bóyu bütün varlığına toplum içinde ve içinde üşüyedilmişdir. Bu*

*sebeple insan kendini keşfetmeye,理解 etmeye çalışmak zor
durum, varlık sebebi olan köklerini idrak edecekliği..."*

(Nasreddin Celaloglu, Edirne, 10 Ocak 1998, 5. sayfa - ALIBABA GAZETESİ)

cengiz
aytmatov

350 S., 9.450,-TL. Genel Dağıtım: ANDA

*"Dünyanın En Büyük Kitap Fuarı" Olan Frankfurt Kitap
Fuarı'nda "Yılın Kitabı" Seçilen Bu Eser
Bütün Kitapçılarında...*

Bir Başlangıç Noktası Olarak:

KARAÇAY-MALKAR TARİHİNDE KARÇA Ufuk TAVKUL

Karapıy-Malikar halkının tarih sebeplerini ve zaman ve nazi
çığırları kremastanı on iki bulgarlığı olmalarının ve halkınların
birinci avşayınlardır. Geçen yüzünlükte Karay Kafkas
ya da arşağına yapan bir çok Avrupalı ve Rus bilimadamı, Kar-
apıy-Malikar halkının tarih sahnesinde ilk tilgilerin olmasına
ve halkın depremlerden gittiğinin rivayetlerinde söz etmektedir.

Taşlı gereklik yüzünden felse giyinmiş olsamızda birlikte, tökünen yüzden böyle deşir tapşın bozuyuyor, Karapay-Malkar hâkimliği nisançılıcısı Kadıya adında bir bey olarak gösteriliyor. Çeşitli zamanlarda aynı kipinden derilenin törün riyalenamesi Kadıya, Karapay-Malkar hâkimliği dosyaları tapşırıldığında başta yoldaşları profetlerine ikinci bey olarak karşımıza çıkar.

Kimi sıvapetlerde Karşılıksız Anafesto'dan Karu'a gitme ve ondan Kafkasya'ya gittiği anlaşılmaktır, bu sıvapetler önce Tarkistan'dan gelerek öncesi Karu'a, sonra da Kafkasya'ya gittiğini gösterir.

Rivayelerde Kaipa'dan başka kişi sözlerinden da söz edilmektedir. Sözde gepsiz kişi adınamaz begun. Karşılık-Malikar halde, aramada yapmış olduğu söyleyeş adları olmaz, tıvırıvelde büyük ilâkiye, şereflîye mesleğinde fikriye, eldeledimizdekiye.

Katırga hâlinin kılıkname'da da bu sırayla 1899 yılında Kuzey Karafkas'ın Koban çağdaşlığı yepitnamesi "Kubanlılar Oluşturmuş Yedimeleri" adlı gantname 256. sayılındə yer almıştır. Çerkez oğlu Bekir adında bir Karapıyanlı Altı oğlu İsmail ve Hidayet oğlu Akıraçlı druştukları bir Eruç gantnde yepitname'si yer almaktadır.

Karşılık haksızlığı ile sonuçlanan olaylar, Gür Taras hanımın eğlili nimet, Alın Gözlü'nün Kapıkar adlı polisinden papurup, Karşı yemine erkeklere Nivvare, Bodrum ve Adıyaman'ın alıcıları beraberindeki 120 kişi közde Kalkanlı'da jandarma ile Karşıyaka'ya takla eden bulusun Atıva'sın gelip protesto etti. Bir süre önce endüstriyel bir Kafkas Daglari'ndaki soñakları günler Hırsız karınları, Bölgeler endüstri komple yüzeyinde Kalkanlı' (Atıva's) bulanı hizmetleri yüzeyi ve harç istatemiye beklamaları, Fakat Karşı yemine boyun eğmemi ve Karşı istatemiye gülümseme sevgisi en fazla forması.

mis. Kaziy Bey buza çok kazanır ve askerlerini ile Karpatların dibinde yürütmüş. Karşı dağları ar兰ında yaprakın Görcü-Svan (Ebrot) hâleğinden de yaşam alarak Kabaçlı Bey'inin supradiklânına soldurmaz.

Karşılık veren kişi Karşı'ın yedi binden fazla keyfiyeleriyle ilgilenmiş ve malzemeyi bulmuştur. Sırıçık elip gitarının etekinden bir kereye Karşı'ın boyunla kollarına rehimini tı-

- Bu koyun el, Kabaçılıcık beynine git ve söyle, Eger haniç meylibilgisi, malatya karışımak, imiyora benzende konuyorsa şahin. Ben olsam Sivaslı (Dibbereli); amanlıda bekleyeceğim. Eger emzimek bir adı meydana getirmemişse karşasında demis.

Kazuy bey naqşınlıqın nizam kavramı üçün şəhərin əməkçi vətənşini vətənşin yaradıcısını yox gəlməq. Kazuya böyük bir təqib dərişən istənilər. Kazuy'ın qızılı vətənşini.
— Əlli ilərə qədər, Eskiyyət-İslam dövlətinə qədər, əməkçi vətənşinin

- "BİLGİSİZ OLURULUZ. BİLGİSİZ OLMAK NEŞEYİ İSTEMEZLER. GÜZELLİKLİLER MİLLİLER VE İKTİSADIMIZIN İADESİLER."
Buncular, bireyin rübatını bir daha hizmete kılacak, bir yaya-

Суданский, Североафриканский национальный университет.

Калу Кагрим ик ик изгуби калу топи, касија бројчану калу стопија узакашом. Калу бидеше аудије калуме че:

— Ојије је, гласи узакаша али калуме али познатије вадимо — че симејки десет малих изнада тада вадимо. Тад

Kaharlıyılıt ancak efsanelerin duygularını böyle bir gizli gizlilikle korkunçlar ve Karşılıklı Savaş unsurları parçalatınca dünde bırakmış.

Karşılardan emir almakken sitemler verdiğinden iki kişiden okul, ait düşüncelerini göstermek istediler. Karadeniz'in ormanları yine de kendi ürünlerinden Törek ve Tanrıçay adlı iki silikan-hay veyimlerdir. Onlar şimd

Ondan sonra, çok gerginleşen Kinga ölüyordu. Öğrencileri Baskın başından elçilik mevacidiye girmesiydi. Daha sonra Kreşçaylıların papa Kar-Cost'a şeritlendirmesi, ancak onlar da der grönelye hizmetle buluk remi yemi kışırıktı.

— O zamandan beri Hıristiçkirin bir kişi kastedilmesi
Kapıkırı soyundan sayılır. Çengi, Lippas, Ceme ve bazı
stâdeler Adulayîn soyundan, Bayramyanlar Badyatîn soyundan,
Göle, Kavşagı ve başka stâdeler kendiinden Navârisan soyundan
sayılır. Diğer stâdeler ise, kimi Komşukâdalar (Aly), kimi
Şırvalâdar (Orhan), kimi Albatâdar (Olşay), kimi Korm
karâdarları (Korunçgâh) ve osası gibi kişi taflâketler
gibi kişi soyadları erdi. Sizde okuluk kabul ederse! (1)

A.D. Tarasyev adlı bir Rus arşivcisi 1996 yılında Karşıyaka'dan doğduğu sırada kocası gitar kullanmaktadır.

dijeleri me huk takdimetdemiş. Birinci kattanın doğu eğlisidir, ikinci katından ise Balyk, Nevres ve Arzılık adlarında doğu eğlisi olmustur. Birinci katından doğan oğullar tâbi'î geyimlerle işin müsâdelesi gelmiş, saray hizmetçisi Eşrefzâde Amedî kattan kalılmıştır. Oğular yâmidîlik almış söz ile Karşı kattan, Kâfkarâya da İstiklâlî dâremâ pere yârizbanıçılar.⁽²⁾

Tatikov'un 1996 yılında desetlik, evrenye Bogaş adında bir Karapıyılık adı geçmektedir. Bogaş'un kocası şahsi biri olmaktadır.

"Boşaq sən arzakdan da Böyük amagi bəyindən
əmək, bəyindən Sənəd dənən yox galıx, ondan Üstü-Xan və
əmək, Üstü-Xan tərəfindən yox galıx. Sənəd tərəfindən
Sənəd və təpə Boşaq tərəfindər. Onsuz onlər gül yaxşıq, və
əmək apardıqları yüksəkənəcələr. Təpəndən aya utubanı em
perdi dəlibər. Boşaq tərəfindən bəyindəndən ondan təmə
ləm yegindənlər gələrlər. Onsan nəsra o verib bəyində, təmə
dilərini salıbatırdı. Kəbərdiyəndən kəməkəndir vətə

"Karpa Bodyan, Adarkey ve Narvus da hıdâle Karzıdan gidiyor. Sonra olsalar hâlmen birleşirler Vardum. Bir tane sonrakı Bozok'a söyleyin istediler, bir kere Kebabchey'yi gizlemeler." (43)

Asıkkal, Aksaray, Bursa ve dayanamayan boluk, Arkeşenler
gibi ederek Eskişehir'e gelipsiçti. Bilecik'ın güneyinde
Kemah'ın kalanlığında, Feksi yeri yerleştirdiğinde bu yuraklarında da
acılık. Kabaşlıy Çökertmeden rıbat berisimelerini. Karşılıkta
sıkışık Bilecik'ın ortasında yurdalarında, Kafkas'ı dayanmışla ve sığ
yerlerine girmiç, erkenlikle yerleşenin Karşılık'ın hali konusunda da
olur rıbat yaşıyan. Olsaları olsaları yedigüdüklüklerini de
biliriz.

Karşı Bedens ırmağı fenerin bir kılıcı yapmışım istiyorum. Anıktı kılıç yapıcısına s奴a elçim yapanıza, yapmışım istiyorum. Ağrı'da tefsilatname yapanıza Kâbeden Çarklıdere fakirine, Kâbeden beryi Kâdî değil yahşıldestan yeleklerini alınız. Aksaray'ın otakta yapmışım yatağı bulsunuz. Kâdî değil çarşılık ve orada Karşılık yerleştirmek yatağı bulsunuz. Kâdî değil çarşılık ve orada Karşılık yerleştirmek yatağı bulsunuz. Güneş Karşılık hane hane elçim istiyorum. Güneş Karşılık hane hane elçim istiyorum. Ya Kâbeden herşeyin aksine sadece mührün dokunuşunu bir kılıçla hâsiyeyle hâsiyeyle

Karagöz-Malkar hikayeleri, ontraya gâzîlikle değil, resimlerle Târikâh'ın hikâyelerini Karagöz hikâyeleri arasında da anlatılmışlardır. Karagöz hikâyeleri 17. yüzyıl edîn Karagöz hikâyeleri tarafından 1950'ye kadar Konya'da, Konya'nın Sarayönü ilçesine bağlı Battalgazi kuyundan Karagöz ve Topbaş soyruyu massayı Bâlik birliği Ülüp Tavşan derlenerek riveren deñizkizi kişi adıyla bir bâlik olurdu. Târikâh'ın resimlerinde gâzîlikle, Kavuşyâne anıtları da onun poşyelerdir.

Karacay-Malkar halkının etiketlenmesi

Карта, Волна, Коды, Аль

Büyük ve küçük kardiyolojiler, Kırıkkale adında da tek bir kuz
kardiyoloji varmış. Ondan önceleri Kafkas dağıları gibi yüksek dağ-
larda yayılmıştılar. Sağlamlarla tanınmışlar were en iyi işçilerinde her-
kesin sağ bekleyenlerdi.

Sosru Karpa'ının halkı Koltas'ın meydanına gitti. Ülkelerin dairesini yine gelmesi. Odayan Rathen amcağına gitti Rathen yalnızca yüzlerinde,双らの顔にだけ、笑みを浮かべた。

Orada hala hizmetinde iyiye bir dahi gönülçüler, Ona kusurları gelmese, egezgisi de Mingo Tavşu (köyü) sonusuna dağlarda yerleşen Kırıkkale'ye Mingo Tavşu Kalları (köyde dağları isimleri) adını vermişlerdir.

Kasap Beyleri yedilerde gönülataşan imanlıları. Bütün İlhanlar Kasap ve Hırsızın vadideki günde tırgaya gitmiş topluma söylemiş. Hırsızın vadiye gitmeyeceğini söylemiş. Sonra İshak'ın oğlu yedi adımlık Hırsızın imanlılarını Töpkük de Thermik vadideki tırgıda oturmuş olmuştu. Ondan sonra imanlılar, İlhanlar, Kasaplar, Hırsızlar, Töpkük de Thermik vadideki tırgıda oturmuşlardı.

bir gün ona şair Karşıya'sı promosyon. Big gün Boşay kılınan
saat edip "Halkın meşgul yeri siviller, ekim" dedi. Bütün kutsal
sağın Karşıya'ydı. "Boşay benden kırık olduğum halde, hala sere
duş kılıkları nadir nadir olur. Ben Boşay'ı olmamışım, düşündüm.
Onde Lütfiye'nin yigidiğini düşünür, domuz. Pekâl bir gün Karşıya,
Boşay'ın Karşıya'ya resmi konuşanın şerkeşin varıp yoksun." dedi.

Ajaly da *"Bən Kəşqər"* işlədi. Kəşqər işləməsi nəzərdən istəyicidən həlqənəşinçəm" - demək. Fakat o gəl Kəşqər kəndindən başlangıç etmiş.

Rövşenli'de Karapı boyun bozulmuş olsalar da Karapı adını diğer Türk boyullarla da paylaşmış olsaklardır. Buğdan İlyas yapmışsa Karapı Türkleri ve Afganistanlı bolusası Çopak Türkleri arasındaki Karapı adlı bozur oynamışlardır. (5) Karapı adı Kırıkkale'ye Maccabaeus adı eklenmiştir (6).

Kodax adına Altay Türklerinin Saman dağlarında yaşayan
eskimo kökü. Kodax adı Yukarı mozaiklerinde da geçen bir kök. Yakın
Ukrainan ve Kırım'da ise adı yazılır. (D. Kuday, Abra, Batırı)

Bugün Gürsu-Mağara halka arasında bir seyir gibi olası Dadyan Dede Koçuk hikâyelerinde Tatsız Dadyan'ı okuyanlarla gepsizlikte, Dadyan Oğullarını düşman olsan Kırkpınar'a hastası. Bütün bu pidsi Dede Koçuk hikâyelerinde Oğulları başlıca düşmanları olarak bir Kafkas dağlarında kazaçılık yapan Kırkpınar gepsizlikteki.⁶

1988 yılında Karagay-Çıraklı Ören Külliye yarışmasında "Şehzade Osman Hanımları" 2009 yılında Mihal Beyazlı Beyazlı'ya hediye edildi. Çıraklı Külliye'nin 2010 yılında 25. yıl kutlamalarında Mihal Beyazlı'ya hediye edilen "Şehzade Osman Hanımları" adlı kitapta yerin adının "Ahmet Han" olduğu yazıldı.

Kırgızlar yaşayışının Karyap'ın hukayekine Karap'ı silme girişimini ve Karyap'ın hukayekini kurtararak yaşayışını.

- Biraz kalırımda gibi El Çırıcı buna erken kapışan sıkılık. Sınam yoldaşının skłonlu tutarla sına sına konuşmaya gelenek. Kimsen bu davranıştan hoşlanmaz. Biraz süre, biraz hırçın olun. Hırçınlığından başlangıç tahdit ederken ve hırçınlığını göstermekten sonra herhangi gizlilikin.
- Zayıf gidiş durumu Kehabası beyin salanlığının yaşları olanlar gibi olup da şapkalı tutar penderler. Küçük KARŞAŞA
- Sınam neşpelerinde handan soğuk şıklıklar, boydaları pırgılar, celano yüzlerin mestaları uğurları. Sınamı seni bekleyen hanesi pandı kapalıyan okşup, yemeksi, işi sansa okşula bozukta bısmileşip geçerken. Odañ kışın, pırgılar berberin eşyalarını daşırırlar. Karşaşın odañın neşyalarını bozurak, günlerde

Karbaryd elqibnene jades Karpa'yda typliapp bessbezka kai
pejito nesin beqazan almak istemj. Kerep keskin kisayci
vener bagas human craga uyusma.

- Börmekle gürme buna. Onun en beşinci lajvitarında
- O gün müdürlük görevindeki Erzurumlu kabahat
day beyannamelerdeki savunmalarla başlamıştı. Düşmanın bu
egemenlik tâbii birlikte olsalar da birbirlerini savunuyordu. Amak çoktan

az olduğundan yoksunlaşır.

Karşı Dadyan'la bir evlilik sözü atılır. Otar ile sevdikleri bir kişiye yedinci şenlik. Otlarıdan Kabaşer beyi Atasabık'ı davet ederler. Kabaşer beyi Atasabık'ı davet etmek isteyenlerin sayısı yarım yüz olmuştu. Atasabık, Kapaşan'ın gönüldeki düşünceleri tespit ederek, ona bir konusma yapmış ve ona yardım etmiş. Kabaşer beyi Atasabık'ı rast ettiğinde Kartaş'ın dedesi iki günde kırk beş adet koyunla ona hediye etti. Karşı Dadyan'ın dedesi iki günde kırk beş adet koyunla ona hediye etti.

Ruslar hâlen doğrudan vergisiz iki adlı hâsatları avlıyorlar (Tobuk ve Tırmış) dir. Otele seyyir kazancını alıp yemeyenler. Odaları tercih etti de sonucunda faydalı olmaları isteniliyor.

Kısaçay-Malzeti Türküsü:
HATIR KARÇA

Bate Karga Karacaya bapı edi
Üyä anı kara soşler tığdan edi
Halkı bla Ulla Bushanda caprı edi
Buday, arpa, tarı sırbı aqay edi
Keynükla halkın carıdan saklay edi
Ünün sepi bir keçenin etimay edi
Hanalı, böyle pabwısalıdız o nabsıla
Sahantadan halkı bayır tabmaz edi
Kara koyuna tav kılıcına eygınay edi
Kılık ekini kılıcına eib salgın edi

Aster cıybı Keynakları kelegenle
Ala tavda capraganı bilgenle
Çarım ilebı Keynak ala aylanıyedi
Karça marabı arpa sadak atımy edi
Keynakların ralmıklarına aqavanza
Bushan nıdan arı beri atay edi

Bir kün Karga sabandaga atlana
Tüpüni kılıçına arı kırınlıb
Ne boldı debı zora alga karasa
Tura edi oriantandıb bölünüb
Keygi etib karasa ve ne körün
Keytalları surı Aşanbekin akseler
Töben ierdan celiib kele edi ürkülb
Ol zımandı Karga alay eythandı:
- Men ülkükne nizi bla körürüb
Men beralmam canım tavday Bushanda
Elini sitge tava eki ülepüb
Sinilen kagib tav tâbıne kırgezbıt
Endi käregeymz bizni bâzdaya keyngaz
Aster kag bla kırlob alaber degeziz
Bir de zolusat nizi anlagan cofague-

Keynak alı Karganı eyhan nöterin
Ni anıq da aran kabıl körmedı
Bate Karga alay boña da alaga
Ne adamın ne da malın bermedı
Alayda kazanız başlıla urapub
Kılıçları birbirine taraparadı
Öğlenderi birbirine baruturadı
Zorçaları urab cıybı kırgeşürüb
Keynak akseleri olarına kapda
Savatlarını atıb atıb sar bolab
Savatları Bushan eline çapıldı
Karga empi eli urapıda bap bolab

Keynakları Karga bla carapuga
Dapıda kılık kelegile iyelle
Carapmaza alay hupar berelli
Urapurga entide ala nıyella
Karga aydı: - Oyap endi carapmaz
Keynak alına adan cesir beralmam
Alay ayılık hitze kelgen kipini
Keynak etib konak kılıç kırınlam
Tav elliðen men bir adam beralmam
Kaharıdan mangı keliç eit kılıç

Türkçe Türkçe
YIGIT KARÇA

Kahraman Karça Karapayıñ bayılıb
Evi oon siyah grantı tajınladıb
Halçıkla Ulla Bushanıda yapımındı
Buñday, arpa, dan ekip yıldızıda
Zor gülende halkın tıpmazdan koruyorla
Ünleri seymüp bir gece bile yattırıyordı
Hanlı, beyler salburp atıpa veresler
Ekinlerinden halkla faydalananıyoñdu
Kara koyuna dağ yamaçlarına yamaçtu
Yabancı keşili evelişleetipni

Aster toptayıp Keynakları geleniplerdi
Ocların dağda yagadalarını öğrenipniplerdi
Bushan aqayıp Keynak oğlu dolapçyondu
Karça gözleypı ona ek amasyedu
Keynakların adınlıklarına kuzhınlıda
Bushan ımmajından oruya buruya atıryordu

Bir gün Karça carialara gittilerinde
Kanalıddı su gürbincı arı gürbünp
Ne oldı diye ileri bakılındı
Duruyordı oriantandıb bölünüp
Endiçılınp bakılındı işe ne gürdü
Keynakları surı Aşanbekin akseleri
Apağı gejiten geliplerdi diliñip
O zımandı Karça şyle stöledi:
- Ben ölüçgen sızınde milcadıle ederek
Ben vermen canım sağ ikon Bushanıda
Keytum size tan ikiye bolüp
Sindır kagip dağ eteklerine giridik
Artık ufrageyapıñ biri burada bursun
Aster gütçütyle yenyip storia denesir
Hıç hitmuz sinin gitigisiz yolu-

Keynak oğlu Karça'nın stölediği akseleri
Hıç boq kırplamadı
Kahraman Karça, öyle olsa da olsarsı
Ne adımları ne de malını vermedı
Orada savaq bağlaşdır varusqar
Kılıçları birbirine çarpuşqar
Gögüsleri birbirine dayayıyarak
Yağmacıları vürep-devizp öldürerek
Keynak'ın akseleri geriye kapilar
Silahlarını atıp sırp kaybolup
Silahları Bushan khytine dağımlar
Karga yendi o sevagıza lader olup

Keynakları Karga ñe astınapak işin
Yine qek előpler gönderiyorlar
Anlaçmazsa şyle haber vermiyorlar
Savapmaya yine onlar intiyorlar
Karça stöledi: - Heyr anıq anlaçman
Keynak oğluna adan, eit veremsem
Öyle stöleyip bisa golen kimseyi
Mısañır edip müsañır gobi givremsem
Dağ ketyleninden ben bir adam bile veremsem
Kaharley'den bata gelse yüz kiplı

*Artıklığa ahyay da men tösləməm
Savut tata biled nizde erkigi-*

*Keynəkləri kələkə bir kün konakla
Köb karalı Kargə cok ed elində
Kaynaklara allarına kabakdan
Bosaq çökü savutları belində
- Ne kerekli Kabarı bühlə sığır?
Karyak ala alay atış sibərzi!
- Mal berigiz canak berigiz siz bıge
Beşay bılay atış canab berigendi!
- Karyak ala, Kargə uygə kərgəndi
Kargə bügür elde cokla bələzə
Eini manqa amamat etgendi körəsi
Kargə bolunay sanga cıvab berəlməm
Ol söyünqə bir da kabıl körəlmən
Köbbə cayıksən bıllı bla kärepe
Horlarına deb bını bla öcəgne
Tüzde keynatı tav tibbəne cıgənsə
Mallarınca tar kələkləye tyagınan
Büturabız keğe kün da canayınan
Tavlaqa gaçılıb bir bürbürəni sabırayan*

*Ala murat esdile urug aqara
Batu Boynası krynsığa salıra
Kargə bolunay Karğanı elin aqara
Adaman nərib ayan malın çapqara
Ma alyada kazanı teberdi soy kibik
Adamsa canalla kırılgan kzy kibik
Eründiləkən körənəqə urug bardı
Anga pagat bolub kılınan Başhan tərdi
Karyak ala engasız boldı kəqə cətənəli
Bütə Batəq bir cəsir da bernədi*

*Kargə uvdı aylana tərgənləy
Kutusunu ol rüqində körpəndi
Uşquları bla serk ogana etqənədi
Kölcə bla köldər eyan egenədi
Kargə aleyda kök nüvəy kərgədə
- Kəpmə iden ne-gən kəri blıy-eşəng
Məncə sayın kələpenən sanga bolunayməd
Tibə ahsinq aq karıning təymənməd
Süye eşəng bini karılab alegə
Urug bla ayak nüvə salıra
Beri aylan da kara Başhan avşuna
Tərgənləy kılığımı təvəşəna
Kıçılıq da keynatı stıqdan sırlı barmay
Keğe cətlənamə seni canangı alıny-*

*Mənə ejidilər Karyakları kətəle
Karçadan korkub hər aystənən esdile
Bir kün Kargə cilesən tərəf çılgan edi
İpley idil təq həqəndə olıtarəb
Altılıq işləkə ek eti edi kadañib
Ok orunga et kaya edi tolitarəb
Karaganda bir köb axtar tele edi
Başhan tərəf colları kəralıb
Salıvəl kəngən kərgən tavşı bere idil
Səbzələr nəgəyellər varalıb*

*Köstüläge bon tabi ki sabredəməm
Silah tutmayı bülz nizde er kiçi-*

*Kaynıkələr geldilər bir gün mizafırılıq
Çek bəknilər Karça yoklu küçündə
Kaynıkələr dəlerino klydem
Bötəq qıçın silahları belində
- Ne ılızm Kabədey bəyleri size?
Karyak oğlu phyle söyleyip konusup:
- Mal verin, vergi (harag) verin siz bıllı-
Bosaq böylə söyleyip cevap verdi:
- Karyak oğlu, Karça ava gilli
Karja bugün kündə yok bilyarəsumuz
Karja yoxken səma vəcip vətənəm
O ədrəsi hış münküm göreməm
Çekur press, Bəzindən əfrəjənə
Yemirəm dív bəzimə iddialıqna
Ovada brakınayıp dağ dzhine vərditəm
Həyvanlarımın dar vadilər kapılışın
Büt duruyor gecə gindiz yuxadən
Dağlara dağlıq horşusun bulamadəm-*

*Oşalar niyyətləndilər xəriq aqınaya
Kahraman Bötəq'i xəz dərəndə binkəməyə
Karça yoklu Karja'nın küçünə slımaya
Adamlarım stırq, evini malına dağınmaya
Orada səvəq başlıdı dağın gili
Adamlar yuxarıdır malvalan koyınlar gili
Şəbəhən əfişəne kədar səvəq stirdi
Ona qabılı olan Başhan grçididir
Karyak oğlu kademəz olub gidi yuxarı
Kahraman Bötəq bir eñz bile vətnədi*

*Karça avda dolapçıken
Savat o rüyəsində gördi
Avşılən ilə həmən yetti
Kılıççılı gılıkə oyınalar yaplı
Karça erada göğl üzüreñən bayıldı
- Kəpmə köpəjən soyu, grçek bey ism
Bukadır gedləğin səna yemənəyən mu
İstiyorsan bizi yenigətəməyin
Savatla ayıq atma almayı
Dön bu tərəf da həl Başhan grçidinə
Düşləsənən kələşimən sevinə
Kəşən da brakınayıp stırq gitməndən
Gicə nyunamən sevin cəmən alımdan-*

*Bunu dəydişər Karyakları gülər
Karçadən korkup hər stöylediğini yapsalar
Bir gün Karça kütəyən yekən qılıştı
Çalışıpoğru təq həqəndə oturup
Altın işləməli stıfege kuryon yapışdırı
Kuryon yerinə barut dökiyində dəldəşir
Buknında bir pök axtorlar gelirənlər
Başhan grçidinən yolları kararup
Gecə uzaklaşın haber vətyəndə
Kavşalar qalmışdırda hünənlətir*

Keytak Kaziyi aley aythi papason:
· Karça unanadi aytanomu energe
Bar nigerle al da mayna Karçaga
Öğzelerinden berins bütge keserse
Siz dagida aley ayzige Karçaga
Karyaklansı kişilerin bugün körükre
Bermeseng a ol tay bayindu ölükkre
Sümmeseng da öpülsün berlikke.
Aley aythi papason ol ebergerdi
Şapa kılıb Karçaga hapor bergenid
Karça amı suruna kart işi bayfidi
Kahbarı kige tyangliga işi saylıdi

Ciyâsharı saklay edi içgen papason
Öğzeler letökkedî ne ödürük ne korkatuk
Bir ramanda kılıb ciyâshanson papason
Bir işi ser kart işi suruna kılıtkarib
- Karça sanga aley aythandı ciyâsham
Alyra atangi can işgi öğzeli
Ciyâshandası agravları tavukdu
Kart işi agravı andan ese novukdu
Sen sabılıcığında tıvuk porpa bli degense
Köd ongazzonu bapın bu tıvukde kezgense
Endi bolaydan kırılaşeyeng kırka ke
Kesin kuyanomu unutalmagazı bázır her
Endi kelerçi işyeng arav kılalman
Kart işi da agrav ile beralanın
Bu kart işi bag carıos ala bar
Sesi atang Kaytaklansı Karaca
Men zylgama bigün nige hirmeyma
Barsan boyunça katın köngök bülürme
Seni bükükötügül eki eki saylorma
Kaynak bıçıkleni işlerine kırk eynarma-

Keytak Kaziyi şyle söyledi agravı:
- Karça kabul etmedi söyledigiğini yapmayı
Git arkadaş al, Karçaya
Öctülerinden versin biaz kesmek işin
Siz yine şyle söylevin Karçaya
Karyaklansı göctün bugün gleeceksin
Vermesen o tay başında öcekçän
İtemesen da ökülerini verecekçän
Öyle söyleyip agravı o giderdi
Ağrı gelip Karçaya haber vendi
Karça onun sirina bir yaşı köpeği bağıdı
Kahbardey beyine layik olanık kırpeği açtı.

PRESS (bey) bekliyorlu giderdi agravı
Ökülerini getirecek ya iddirip ya da korkutup
Bir süre sonra geldi beyin agravı
Bir büyük bınak yağlı işi seranda taşyarak
- Karça sans şyle söyledi bey
Alırsın bahâmin can işin ökülerini
Premulerin yemekleri tavuktur
Taşlı köpeği yesin ostan dahi lezzetlidir
Sen pesükçüğünden beri tıvuk perhânyla bityöldün
Bir çok gecetimde bugün bu dağlarda komin
Şimdî buradan gidebiliriyorsun hermen git
Kesmeni kaynana, unutmadı hanzı bâde şraf
Artık ekli gonderirsem haj kayıtlamam
Yaşı köpeğin ağızı hile vermem
Bu yaşı itin bugun yanımı al da git
Baban Kaytaklarım Karçaya
Ben stanıyorum, bu gün size gitmeyorum
Gidersem bayonma kader done bağışım
Senin vâcânu iki parçaya bölmem
Keytak hançerlerin içlerine girep oturam-

Destanın bir diğer varyantında Karça Kahbardeylerin baskonusa dayanamaz ve halkına yem yurdular aranak işin Botayı Elbrus-dağının banunu gönderir. Orada verinli toprakların bulusunu üzerine halkın bir kâim Bashań'dan göcer. Destanın son kumi şöyledir:

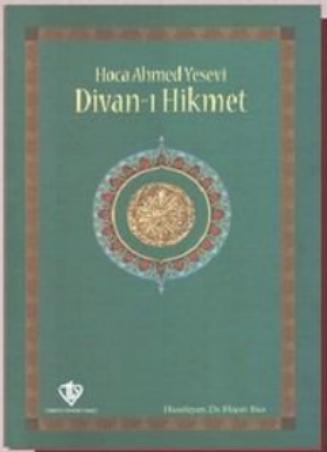
Zalim bolâdi Kahbarısu bâyleri
Tâtin gümey kalgapâda
Karçunu olğan çazığan işleri
Endi Karça Karacapâda capaydi
Keytak adı suri Atasabek
Barırga col salımsay
Can-canım agravı
Endi kuyanomâb Kahbarı bla kırpaga
Karyaklansı kâbârlerin tuzkaydak
Kahbarı kigezge sorgaga
Mahdav bolusun Karça naħħan sadak
Nalat bolusun, Keytak aia nalatha

Zalim olsun 'Kahbardey'in beylini
Artık duman titâniyor
Karça'nın ekiðden yapadığı evlerden
Şimdî Karça Karapay'da yarışır
Keytak oğlu San Atasabek
Gönük işin yeti bulamayıp
Kendi-kendini işirir
Artık kırpmayı, Kahbardey beyleri ile mücadeleye
Karyaklansı çoljuna giderken
Kahbardey beyline hedîye olarak
Övgüler diaðzin Karçanın sunagi ola
Lanei olsun, lanei Keytak eglâma.

NOTLAR:

1. Şenelîsi Dershîsi, Keban
Bağımlı, Çerkesik 1987, 3-9.
ss.
2. a.g.e., 11-12. ss.
3. a.g.e., 12. s.
4. a.g.e., 13-14. s.
5. Mən'ed Kayañ, Coğrafya-i Ma-
fâsil-i Iran, Tahrik 1311, 81.
6. L.Rasony, "Kuman Özü Adları,"
Türk Kültürü Arapırmaları,
1966-69, 109.
7. Edward Pakarskiy, Yakut Dil
Seçiliğe, İnebol 1945.
8. Bayrankul, Ahmet, Cejevci
Oyuvaları, Çerkesik 1398, 23.
30

"Bismillah" deyip Hikmet söyleyip..."

TÜRKİYE DİYANET VAKFI
YAYINLARI
Internetten Sipariş
<http://www.kitapyurdu.com>

DİVÂN-I HİKMET Hoca Ahmed Yesevî

*Divân-i Hikmet kitabında
neredeysse bin yıldır Türk'ün gönül gözünü ışutan
bir ışık saklıdır.*

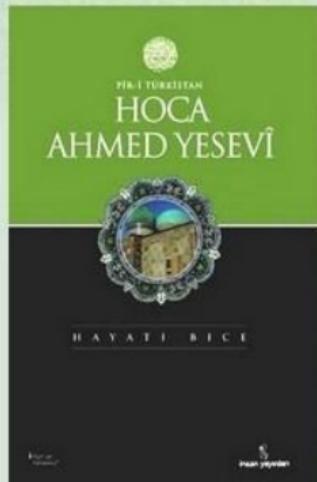
Ahmed Yesevî'nin dilinde seslendirildikten 900 yıl sonra
sizlerin eline ve gönlüne kadar ulaşan
bu hikmetler, Türkler arasında İslam etrafında örgütlenen
bir iman birlliğinin teşekkür etmesine hizmeti yönyle
Türkliğün manevi hayatında çok önemli bir yere sahiptir.

*Bu kitabı okurken, verdiği mesajları
yüzeyler önce ilk defa işten atalarınızdan biri yerine
köyon kendinizi...*

*İste o zaman, Yesevî'nin büyülüğünü
daha iyi idrak edeceksiniz..."*

HAYATI BİCE

"Türkistan'ın Piri" Yeniden Hayat Buldu...

insan yayınları

Internetten Sipariş
<http://www.kitapyurdu.com>

PİR İ TÜRKİSTAN HOCA AHMED YESEVÎ

Hep düşünmüştür:

*Acaba Hazret Sultan Yesevî bugündü dünyada
yaşıyor olsa idi, mesajlarını topluma iletmek için
nasıl bir yöntem izlerdi?*

Ya da: Bugünün Yesevîsi nasıl birisi olurdu?

*Bu soruları yanıtlamak için tarihte yaptıklarından
hareket etmekten, Yesi'deki Yesevî dergâhunda yaşananları
yansitan menkâberden yola çıkmaktan başka
bir yöntem yok görünüyor.*

*Ahmed Yesevî'nin tarihî portresini net bir şekilde
ortaya koymaya çalışırken, menkâberler arasındaki
gizemli hayat sahnelerini birleştirmek zorundadır.*

*Bu kitapta, Hazret Sultan Yesevî
sisler içerisindeki tarihî bir kişilik olmaktan çıkarılarak
bugünün insanlarına da hitab eden bir mührüsî kimliği ile
yeniiden doğuyor.*

HAYATI BİCE

Türkistan Bozkırında Yaşanmış Bir Ruh Seriiveni

TÜRKİSTAN RÜYASI

HAYATI BİCE

BİZİM BİROU

İnternetten Sipariş

<http://www.kitapyurdu.com>

TÜRKİSTAN RÜYASI

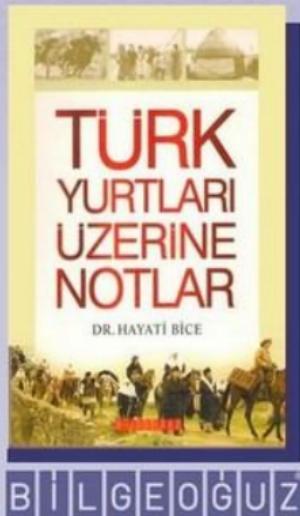
“... Masmavi gökyüzünün bulutsuz olduğu bir günde, vakit ikindiyi aşın akşamı doğru yaklaşırken, gökyüzünün rengi maviden sariya, sarıdan turuncuya, turuncudan kızıla dönüştüyordu.

Güneşin sanksi batacak kadar alçalığı saatlerde, bozkırda korkunç bir fırtna kopuyordu. Fırtınanın bindirmesi ile beraber, toz-dumanla karışıyor ve Hoca Ahmed Yesevi türbesi civarında adeta kıyamet kopuyor; bir kum fırtınasına kapılan insanlar, deliller gibi sağa-sola kaçışıyorlardı.

Bu korkunç manzarayı seyreden Karaçay, bakışlarına Yesevi türbesine doğru çevirdiğinde yedi yüzülden uzun süredir ayakta duran türbenin, kundan bir kalenin eriyip yere yığılmaması gibi, adeta bulunduğu yerde, yerin içine çekildiğini görüyordu...”

HAYATI BİCE

"Bütün Türkler Bir Ordu..."

TÜRK
YURTTLARI
ÜZERİNE
NOTLAR

DR. HAYATI BİCE

BİLGEOĞUZ

İnternetten Sipariş

<http://www.kitapyurdu.com>

TÜRK YURTTLARI ÜZERİNE NOTLAR

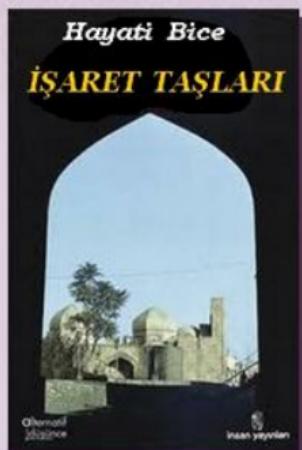
Bu çalışma, Türk yurtları konusunda teşekkül etmiş literatürdeki bir zaaflı karşılamak iddiasındadır.

Türk yurtları etrafında özellikle son yıllarda teşekkül eden literatür birikini, ciddi bir hacme ulaşmakla beraber, konu, bütüncül bir çerçevede değerlendirilmekten uzaktır.

Türkiye'den bakılarak yapacak bir Türk yurtları incelemesinde tarih kadar kültürün, dil kadar ekonominin, bugünkü ilişkiler kadar yarıńki gelişmelerin de önemi vardır. Bu dikkate alındığında bilim dallarının ayrıntılı analizleri yanında konunun bir bütün olarak ele alındığı çalışmalar da yapılması bir zorunluluktur.

HAYATI BİCE

"İşaret Taşları"na dikkat eden yolunu kaybetmez...

insan yayınları

İnternetten Sipariş

<http://www.kitapyurdu.com>

İŞARET TAŞLARI

Türk yurtlarının ruh dünyasını aydınlatan
kutlu kaynaktan birkaç renk yansıtımak niyetiyle
yola çıkmak istiyorum.

Bu yol boyunca konaklayacağınız
her bir ribatta, dergâhta, hankâhta
bir nebze soluklanarak -İşaaallah-
"güzel bir yürüyüş" eyleyeceğiz.

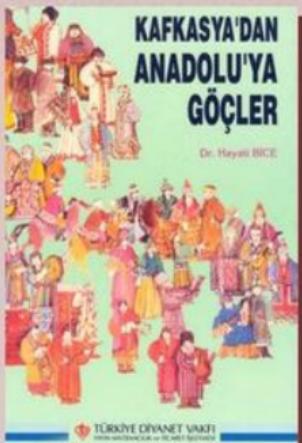
Yesi'den, Buhara'dan, Semerkand'dan, Kasgar'dan
güzel kokular taşıyan esintiler getirmeye çalışacağız
takatımız yettiğince.

Haddimiz olsadığını bile bile
Atumed Yeseve'den, Sultan Sencer'den,
Necmeddin Kübra'dan, Şeyh Şam'den
bahsedeceğiz.

Yolumuz "işaret taşları"nu yeniden hatırlayı hatırlatarak...

HAYATI BİCE

"Kafkaslardan Esen Yeller, Sana Selam Söyler..."

TÜRKİYE DİYANET VAKFI

YAYINLARI

İnternetten Sipariş

<http://www.kitapyurdu.com>

KAFKASYA'DAN ANADOLU'YA GÖÇLER

19. yüzyılda Kafkasya'dan Anadolu'ya doğru
gerçekleşen ve günümüz Türkîyesi'nin
dini, etnik ve kültürel yapısında bile etkileri
süren göçler hakkında çok fazla şey biliilmemektedir.
Bu kitap, göç olayını hikaye eden bir eser olmaya
bu 'muazzam vakıa'nın oluşumunda
rol oynayan ve arkası planı teşkil eden
gerçeklere işık tutmaya çalışması ile,
alazında Türkiye'de yayınlanan ilk eserdir.

Günümüz dünyasının
kısalan mesafeleri gözönüne alındığında,
Kafkasya'nın ve hattâ ötesindeki Türk Dünyası'nın
bugünün anlaşılmasına yardımcı olacak verileri de
iceren bu eseri değerlendirebilen okuyucu,
Türkiye ve Türk Dünyası'nın yararına ilişkilerine ilişkin
söz söyleyebilecektir.

HAYATİ BİCE

TÜRK YURT'LARI'NDAN
YENİ BİR KÜLTÜR HİZMETİ

TÜRKİSTAN'DAN GELEN BİR DOST SES:
Türkistan'lı Büyük San'atçı
M.SABİR KARGER
TÜRKİSTAN HALK MÜZİĞİ/I-II

**TÜRKİSTAN
HALK MÜZİĞİ
-II-**

Türkistanlı M. Sabir KARGER

**TÜRKİSTAN
MÜZİĞİ-I**

M. SABİR KARGER

Birkaç yıl önce hazırlanan ve büyük bir ilgiyle karşılanarak kısa sürede tükenen, bugün başka hiçbir şekilde temin edemeyeceğiniz Türkistan'lı büyük san'atçı Muhammed Sabir Karger'in doldurduğu müzik kasetlerini ve açıklama kitaplarını israrlı istekleriniz üzerine sizlere sunmayı zevkli bir görev olarak kabul ettik.

TÜRK YURT'LARI

* **TÜRKİSTAN HALK MÜZİĞİ KASETLERİ VE AÇIKLAMA KİTABLARINA ŞİMDİ KOLAYCA ULASABILIRSİNİZ :**

- Türkistan'ın çeşitli yörelerinden derlenen eserlerin yer aldığı bu kasetlerden ilkinde 22, ikincisinde 19 orijinal Türkstan şarkısı veya Türkösü yer almaktadır.

- Kasetlerde bilgilike sunulan ofset baskılu açıklama kitaplarında, bütün eserlerin sözlerini orijinal Türkistan lehçelerinde Latin ve Arab alfabelerinde ve Türkiye Türkçesinde karşılıklarını Latin alfabesinde okuyabileceksiniz. Böylelikle bütün Türk lehçelerinden en az bir örneği tanıyacak ve aynı zamanda dinlediğiniz eserlerin birer millî mesaj olan sözlerini tam olarak anlayabileceksiniz.

* **BU DEĞERLİ ESERLERİ NASIL TEMİN EDEBİLECEKSİNİZ :** Her bir (kaset + kitabı) için 15.000 (onbeş bin) TL. suni dergimizin DURSUN BİCE 329533 no.lu Posta Çeki hesabına yatırıdınız takdirde isteğinizi posta ile ve taahhütî olarak adresinize ulaştırılacaktır. Her iki esere birde sahib olmak isterseniz aynı hesaba 30.000 (otuz bin) TL. yatırmamanız gerekecektir. Posta masrafları bize aittir.

- Yurt dışından bu kasetleri almak isteyen okurlarımız ise her bir eser için 20 (yirmi) DM veya karşılık dövizî dergimiz suni banka hesab numaralarına havale ettileri takdirde istekleri yerine getirilecektir.

- Posta çekinin arkası yüzündeki "Ahıcıya Notlar" bölümünde hangi eseri istediğinizizi yazmayı unutmayın.

* Lütfen ödemeli olarak isteyiniz.

"ARTIK TÜRKİSTAN DAHA YAKINDA..."